

Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
στη Διοίκηση Επιχειρήσεων για στελέχη (MBA Executive)

Διπλωματική Εργασία

ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

του

ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ ΙΩΣΗΦΙΔΗ του ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ

Επιβλέπων Καθηγητής: κ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΣΟΥΜΠΕΝΙΩΤΗΣ

Ιούνιος 2023

Ευχαριστίες

Η παρούσα διπλωματική εργασία αποτελεί τον τερματισμό σε ένα αγώνα δρόμου για την κατάκτηση γνώσης, πρωτόγνωρο και ξεχωριστό για μένα. Για τον λόγο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Δημήτριο Σουμπενιώτη που μου έδωσε την ευκαιρία να ασχοληθώ με ένα τόσο ενδιαφέρον αλλά και επίκαιρο θέμα και να το αναπτύξω με την βοήθειά του.

Επίσης να ευχαριστήσω τους συναδέλφους μου στο γραφείο για την υπομονή τους, τους φίλους μου και τους γονείς μου για την συμπαράσταση και την θετική ενέργεια που μου μετέδιδαν όλο αυτό το διάστημα.

Περιεχόμενα

Περίληψη	4
Εισαγωγή	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Βιώσιμη ανάπτυξη	
1.1 Ορισμοί και ορολογία της βιώσιμης ανάπτυξης	7
1.2 Ιστορική αναδρομή και προοπτικές	11
1.3 Πλεονεκτήματα, μειονεκτήματα και οφέλη	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Βιώσιμη ανάπτυξη σε Ελλάδα και εξωτερικό	
2.1 Ο ρόλος της βιώσιμης ανάπτυξης στην Ελλάδα	22
2.2 Βιώσιμη ανάπτυξη σε ευρωπαϊκό επίπεδο	24
2.3 Βιώσιμη ανάπτυξη σε παγκόσμιο επίπεδο	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Οι τρεις πυλώνες της βιώσιμης επιχειρηματικότητας	
3.1 Οικονομικός πυλώνας	34
3.2 Περιβαλλοντικός πυλώνας	38
3.3 Κοινωνικός πυλώνας	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Βιωσιμότητα και επιχειρηματικότητα	
4.1 Στόχοι της βιώσιμης ανάπτυξης στα πλαίσια της επιχειρηματικότητας	45
4.2 Βιώσιμες επιχειρηματικές στρατηγικές	48
4.3 Βιώσιμες επιχειρηματικές πρακτικές	54
4.4 Οφέλη και πιθανές προκλήσεις	58
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Μελέτες περιπτώσεων	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Μελέτες περιπτώσεων	
5.1. Ελλάδα: Η περίπτωση της Τράπεζας Πειραιώς	62
5.2 Βιώσιμες επιχειρήσεις στην Ευρώπη	65
Κριτική αποτίμηση	64
Συζήτηση	71
Συμπεράσματα	74
Περιορισμοί και προτάσεις	76
Βιβλιογραφία	78

Περίληψη

Η παρούσα μελέτη διερευνά τη διασταύρωση της βιώσιμης ανάπτυξης και της επιχειρηματικότητας, εστιάζοντας στις πρακτικές, τις στρατηγικές και τον ρόλο της βιώσιμης ανάπτυξης στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Η μελέτη εμβαθύνει στους πυλώνες της βιώσιμης επιχειρηματικότητας, συμπεριλαμβανομένης της οικονομικής βιωσιμότητας, της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας και της κοινωνικής βιωσιμότητας. Εξετάζει τους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης στο πλαίσιο της επιχειρηματικότητας και αναδεικνύει βιώσιμες επιχειρηματικές πρακτικές και στρατηγικές που εφαρμόζονται από βιώσιμους επιχειρηματίες. Επιπλέον, παρουσιάζονται περιπτώσιολογικές μελέτες βιώσιμης επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα, την Ευρώπη και τα διεθνή πλαίσια. Η μελέτη στοχεύει να εμβαθύνει την κατανόησή μας για τις πολυπλοκότητες, τα οφέλη, τις προκλήσεις και τις δυνατότητες της βιώσιμης επιχειρηματικότητας στη συμβολή στη βιώσιμη ανάπτυξη.

Λέξεις κλειδιά: βιώσιμη ανάπτυξη, επιχειρηματικότητα, βιώσιμη επιχειρηματικότητα, οικονομική βιωσιμότητα, περιβαλλοντική βιωσιμότητα, κοινωνική βιωσιμότητα,

Abstract

This study explores the intersection of sustainable development and entrepreneurship, focusing on sustainable entrepreneurship practices, strategies, and the role of sustainable development in Greece and abroad. The study delves into the pillars of sustainable entrepreneurship, including financial viability, environmental sustainability, and social sustainability. It examines the objectives of sustainable development within the context of entrepreneurship and highlights sustainable business practices and strategies employed by sustainable entrepreneurs. Furthermore, case studies of sustainable entrepreneurship in Greece, Europe, and international contexts are presented. The study aims to deepen our understanding of the complexities, benefits, challenges, and potential of sustainable entrepreneurship in contributing to sustainable development.

Key words: sustainable development, entrepreneurship, sustainable entrepreneurship, financial viability, environmental sustainability, social sustainability.

Εισαγωγή

Η βιώσιμη ανάπτυξη έχει αναδειχθεί ως κρίσιμο παγκόσμιο μέλημα τις τελευταίες δεκαετίες, προκαλώντας αυξημένη προσοχή στην ενσωμάτωση περιβαλλοντικών, κοινωνικών και οικονομικών παραμέτρων σε διάφορους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας. Σε αυτό το πλαίσιο, η βιώσιμη επιχειρηματικότητα έχει κερδίσει την προβολή ως μια ισχυρή προσέγγιση για την προώθηση θετικών αλλαγών και την επίτευξη στόχων βιώσιμης ανάπτυξης. Αυτή η μελέτη διερευνά τη διασταύρωση βιώσιμης ανάπτυξης και επιχειρηματικότητας, εστιάζοντας στους πυλώνες της βιώσιμης επιχειρηματικότητας, στο ρόλο της βιώσιμης ανάπτυξης στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, τους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης στο πλαίσιο της επιχειρηματικότητας, βιώσιμες επιχειρηματικές πρακτικές και στρατηγικές που εφαρμόζουν βιώσιμοι επιχειρηματίες. Επιπλέον, παρουσιάζονται περιπτώσιολογικές μελέτες βιώσιμης επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα, την Ευρώπη και άλλα διεθνή πλαίσια για την παροχή πρακτικών γνώσεων και την προβολή παραδειγμάτων από τον πραγματικό κόσμο. Με την εμβάθυνση σε αυτές τις διαστάσεις, η μελέτη στοχεύει να εμβαθύνει την κατανόησή μας για τις πολυπλοκότητες, τα οφέλη, τις προκλήσεις και τις δυνατότητες της βιώσιμης επιχειρηματικότητας ως προς τη συμβολή στη βιώσιμη ανάπτυξη.

Το Κεφάλαιο 1 παρέχει μια ολοκληρωμένη επισκόπηση της βιώσιμης ανάπτυξης, ξεκινώντας με μια εξερεύνηση των ορισμών και της ορολογίας της. Μια ιστορική ανασκόπηση και προοπτικές για τη βιώσιμη ανάπτυξη θέτουν τα θεμέλια για την κατανόηση της εξέλιξης και της σημασίας της. Τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της βιώσιμης ανάπτυξης εξετάζονται για να επισημανθούν τα πιθανά οφέλη και οι πιθανές ανταλλαγές που σχετίζονται με την επιδίωξη στόχων βιωσιμότητας.

Στο Κεφάλαιο 2, η μελέτη εστιάζει στους πυλώνες της βιώσιμης επιχειρηματικότητας. Η οικονομική βιωσιμότητα, η περιβαλλοντική βιωσιμότητα και η κοινωνική βιωσιμότητα προσδιορίζονται ως βασικοί πυλώνες που στηρίζουν επιτυχημένα βιώσιμα επιχειρηματικά εγχειρήματα. Το κεφάλαιο διερευνά πώς οι επιχειρηματίες μπορούν να ενσωματώσουν αυτούς τους πυλώνες στα επιχειρηματικά μοντέλα, τις στρατηγικές και τις λειτουργίες τους για να επιτύχουν μια ισορροπημένη και ολιστική προσέγγιση της βιώσιμης επιχειρηματικότητας.

Το Κεφάλαιο 3 εμβαθύνει στο συγκεκριμένο πλαίσιο της αειφόρου ανάπτυξης στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Συζητείται το παγκόσμιο επίπεδο βιώσιμης ανάπτυξης, επισημαίνοντας διεθνείς πρωτοβουλίες, πλαίσια και συμφωνίες που καθοδηγούν τις προσπάθειες βιωσιμότητας σε παγκόσμια κλίμακα. Διερευνάται το ευρωπαϊκό επίπεδο, με έμφαση στον ρόλο της βιώσιμης ανάπτυξης εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στους σχετικούς κανονισμούς. Η μελέτη εξετάζει επίσης το νομικό πλαίσιο και τους κανονισμούς στην Ελλάδα που υποστηρίζουν τη βιώσιμη ανάπτυξη, παρέχοντας πληροφορίες για το τοπικό βιωσιμότητας της χώρας.

Στο Κεφάλαιο 4, η μελέτη περιορίζει την εστίασή της στη σχέση μεταξύ βιωσιμότητας και επιχειρηματικότητας. Οι στόχοι της βιώσιμης ανάπτυξης εξετάζονται στο πλαίσιο της επιχειρηματικότητας, δίνοντας έμφαση στη δυνατότητα των επιχειρηματιών να οδηγήσουν σε βιώσιμες αλλαγές. Διερευνώνται βιώσιμες επιχειρηματικές πρακτικές, που κυμαίνονται από τεχνολογίες φιλικές προς το περιβάλλον έως υπεύθυνη διαχείριση της εφοδιαστικής αλυσίδας. Συζητούνται επίσης στρατηγικές που χρησιμοποιούνται από βιώσιμους επιχειρηματίες, επισημαίνοντας τα οφέλη και τις πιθανές προκλήσεις που ενδέχεται να αντιμετωπίσουν κατά την ενσωμάτωση της βιωσιμότητας στις επιχειρήσεις τους.

Τέλος, το Κεφάλαιο 5 παρουσιάζει περιπτώσιολογικές μελέτες που απεικονίζουν τη βιώσιμη επιχειρηματικότητα σε δράση. Αυτές οι περιπτώσιολογικές μελέτες παρουσιάζουν παραδείγματα βιώσιμης επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα, την Ευρώπη και άλλα διεθνή πλαίσια, παρέχοντας πολύτιμες γνώσεις για τις διαφορετικές προσεγγίσεις, τις καινοτόμες λύσεις και τις θετικές επιπτώσεις των βιώσιμων επιχειρηματικών εγχειρημάτων.

Εξετάζοντας διεξοδικά τους πυλώνες της βιώσιμης επιχειρηματικότητας, τον ρόλο της βιώσιμης ανάπτυξης στην Ελλάδα και το εξωτερικό, τους στόχους και τις στρατηγικές της βιώσιμης επιχειρηματικότητας και παρουσιάζοντας περιπτώσιολογικές μελέτες, αυτή η μελέτη στοχεύει να συμβάλει στον αυξανόμενο όγκο γνώσεων για τη βιώσιμη επιχειρηματικότητα και τις δυνατότητές της για την επίτευξη στόχων βιώσιμης ανάπτυξης. Μέσω της ανάλυσης θεωρητικών πλαισίων και πρακτικών παραδειγμάτων, η μελέτη επιδιώκει να παρέχει μια βαθύτερη κατανόηση της βιώσιμης επιχειρηματικότητας και να εμπνεύσει περαιτέρω έρευνα και δράση σε αυτό το κρίσιμο πεδίο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Βιώσιμη ανάπτυξη

1.4 Ορισμοί και ορολογία της βιώσιμης ανάπτυξης

Η ιδέα της βιώσιμης ανάπτυξης δημιουργήθηκε αφού οι έννοιες της ανάπτυξης και της βιωσιμότητας είχαν ήδη καθιερωθεί. Ενώ οι νεοκλασικοί οικονομολόγοι τονίζουν ότι η βιωσιμότητα και η ανάπτυξη δεν αλληλοαποκλείονται, θεωρητικοί όπως ο Sharpley (2000) προτείνει ότι τα δύο μπορεί να είναι σε αντίθεση μεταξύ τους, οδηγώντας σε ακούσιες συνέπειες. Σύμφωνα με τον Sachs (2010), ούτε η ανάπτυξη ούτε η βιωσιμότητα μπορούν να συμβούν μεμονωμένες η μία από την άλλη.

Οι παραδοσιακές αντιλήψεις για την ανάπτυξη και την πρόοδο πλαισιώνουν την ανάπτυξη με όρους οικονομικής προόδου. Η οικονομική επέκταση, που υποκινείται από τη στροφή από τη γεωργία επιβίωσης στη βιομηχανική παραγωγή ενός ευρέος φάσματος αγαθών και υπηρεσιών, είναι αυτό που επισημαίνουν αυτές οι ιδέες όταν μιλούν για ανάπτυξη. Ωστόσο, αρκετές νεοφιλελεύθερες και σύγχρονες θεωρίες ανάπτυξης που έχουν αναπτυχθεί τα τελευταία 60 χρόνια εισήγαγαν τη σύγχρονη αντίληψη ότι η ανάπτυξη είναι μια διαδικασία της οποίας το αποτέλεσμα στοχεύει στην αύξηση της αυτάρκειας οικονομιών που είναι τεχνικά πιο περίπλοκες και εξαρτώνται από την παγκόσμια ολοκλήρωση. Ο απώτερος στόχος αυτής της διαδικασίας είναι να δημιουργήσει ένα μέρος όπου τα άτομα μπορούν να ζήσουν ευτυχισμένα, υγιή και να έχουν παραγωγική ζωή για όσο το δυνατόν περισσότερο (Remeny, 2004).

Η βιωσιμότητα ορίζεται «η ικανότητα να διατηρείς οτιδήποτε σε λειτουργία για μεγάλο χρονικό διάστημα» (Jenkins, 2009: 380) και συνεπάγεται ότι οι ενέργειες που αναλαμβάνονται δεν εξαντλούν τους πόρους από τους οποίους εξαρτάται η ικανότητα της. Αυτός ο ευρύς ορισμός της βιωσιμότητας μπορεί να εφαρμοστεί σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας και επιχειρηματικότητας.

Το 1987, σε μια προσπάθεια να γεφυρώσει το χάσμα μεταξύ της οικονομικής ανάπτυξης και της οικολογικής βιωσιμότητας, η Επιτροπή Brundtland δημοσίευσε την έκθεσή της, *Our Common Future*. Για να το πετύχει αυτό, πρότεινε την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης, η οποία σήμερα χρησιμοποιείται συχνά. Η βιώσιμη ανάπτυξη ορίστηκε τότε ως την «ανάπτυξη που ικανοποιεί απαιτήσεις του παρόντος χωρίς να τίθεται σε κίνδυνο η ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες» (UN General Assembly, 1987: 43).

Αυτή η ιδέα της αειφόρου ανάπτυξης παρέχει ένα πλαίσιο για την ενοποίηση των περιβαλλοντικών πολιτικών και των αναπτυξιακών σχεδίων και προσπαθεί να διατηρήσει την οικονομική πρόοδο και ανάπτυξη διαφυλάσσοντας παράλληλα τη μακροπρόθεσμη αξία του περιβάλλοντος. Η περιβαλλοντική βιωσιμότητα και η οικονομική ανάπτυξη συχνά θεωρούνται αμοιβαία αποκλειόμενες, αν και οι ερευνητές έχουν υποστηρίξει το αντίθετο τουλάχιστον από τα τέλη του 20ού αιώνα (Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, 1987).

Υπάρχουν αρκετοί ορισμοί της αειφόρου ανάπτυξης, αλλά αυτός της Επιτροπής Brundtland είναι ο πιο ευρέως αποδεκτός. Μια τέτοια έννοια χωρίς αποκλεισμούς δεν περιορίζει τη βιωσιμότητα με κανέναν τρόπο. Ωστόσο, η σημασία της δικαιοσύνης μεταξύ των γενεών αναγνωρίζεται στο πλαίσιο αυτής της ερμηνείας. Σε σύγκριση με τη συμβατική περιβαλλοντική πολιτική, η οποία στοχεύει επίσης στην εσωτερίκευση των εξωτερικών επιπτώσεων της περιβαλλοντικής υποβάθμισης, η ιδέα της διατήρησης των πόρων για τις μελλοντικές γενιές ξεχωρίζει ως βασική διάκριση. Η μακροπρόθεσμη οικονομική και περιβαλλοντική σταθερότητα είναι ο πρωταρχικός στόχος της βιώσιμης ανάπτυξης. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μόνο λαμβάνοντας υπόψη οικονομικά, περιβαλλοντικά και κοινωνικά ζητήματα σε κάθε στάδιο της χάραξης πολιτικής (Cerin, 2006).

Ένα ερώτημα που εγείρεται στην προσπάθεια να εφαρμοστεί η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης είναι εάν μπορεί να αντικατασταθεί το κεφάλαιο ή όχι. Το κοινωνικό, το φυσικό και το νομισματικό κεφάλαιο είναι διάφοροι τύποι κεφαλαίου που υφίστανται. Ωστόσο, μια αδύναμη βιώσιμη ανάπτυξη ενδιαφέρεται μόνο για το τεχνητό ή παραγόμενο κεφάλαιο, το οποίο χρησιμεύει ως αποδεκτό υποκατάστατο του φυσικού κεφαλαίου. Από την άλλη πλευρά, μια ισχυρή βιωσιμότητα λαμβάνει υπόψη την αναντικατάστατη φύση του φυσικού πλούτου. Είναι γενικά αποδεκτό ότι ο ισχυρός ορισμός της βιωσιμότητας είναι ο καταλληλότερος (Stoddart, 2011).

Αυτή η ιδέα της βιωσιμότητας βασίζεται σε πολλούς βασικούς παράγοντες, συμπεριλαμβανομένης της ιδέας ότι οι πόροι μπορούν να αντικατασταθούν εάν είναι απαραίτητο. Η ισότητα μεταξύ των γενεών είναι μια πτυχή της βιώσιμης ανάπτυξης που λαμβάνει υπόψη μακροπρόθεσμα προκειμένου να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις των μελλοντικών γενεών (Stoddart, 2011). Επιπλέον, «οι κυβερνήσεις θα πρέπει να υποχρεώνουν τις ρυπογόνες επιχειρήσεις να απορροφούν το κόστος της ρύπανσης τους αντί να το επιβάλλουν σε άλλους ή στο περιβάλλον», όπως το θέτει η αρχή που θέτει το βάρος της ρύπανσης σε αυτόν που ρυπαίνει (Dernbach, 1998: 58). Προκειμένου να μειωθούν οι αρνητικές επιπτώσεις των εξωτερικών επιπτώσεων, οι κυβερνητικές πολιτικές θα πρέπει να ενθαρρύνουν την εσωτερικευση του περιβαλλοντικού κόστους. Όπου υπάρχουν κίνδυνοι σοβαρής ή μόνιμης βλάβης, η αρχή της προφύλαξης δηλώνει ότι η έλλειψη πλήρους επιστημονικής γνώσης δεν πρέπει να χρησιμοποιείται ως δικαιολογία για την αναβολή οικονομικά αποδοτικών μέτρων για την αποτροπή της περιβαλλοντικής υποβάθμισης (UN Conference, 1992).

Επομένως, εναπόκειται στους υποστηρικτές της δραστηριότητας να παράσχουν αποδείξεις ότι η πρότασή τους δεν θα βλάψει σημαντικά κανέναν και τίποτα. Η έννοια των κοινών αλλά διαφοροποιημένων ευθυνών, όπως περιγράφεται στη Διακήρυξη του Ρίο, αναγνωρίζει ότι όλα τα έθνη πρέπει να διαδραματίσουν ρόλο στην αντιμετώπιση της πρόκλησης της βιώσιμης ανάπτυξης. Αυτή η ιδέα αναγνωρίζει επίσης το γεγονός ότι οι βιομηχανικές και αναπτυσσόμενες χώρες έχουν διαφορετικές επιπτώσεις στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος και ότι τα αναδυόμενα έθνη έχουν μοναδικές απαιτήσεις για μελλοντική ανάπτυξη και πρόοδο. Ως εκ τούτου, τα ανεπτυγμένα κράτη έχουν βαρύτερο καθήκον λόγω των υψηλότερων πόρων που χρησιμοποιούν και των μεγαλύτερων περιβαλλοντικών πιέσεων που προκαλούν (Brodhag & Taliere, 2006).

Για να επιτευχθεί η αειφόρος ανάπτυξη, είναι σημαντικό να λαμβάνονται αποφάσεις με περιβαλλοντικούς, κοινωνικούς και οικονομικούς παράγοντες να λαμβάνονται όλοι υπόψη. Η ολοκληρωμένη λήψη αποφάσεων είναι το θεμέλιο όλων των άλλων στοιχείων της βιώσιμης ανάπτυξης. Αυτή η σταθερή δέσμευση για την ενσωμάτωση είναι αυτό που ξεχωρίζει τη βιωσιμότητα από άλλα πλαίσια πολιτικής (Stoddart, 2011).

Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης έχει συζητηθεί και επικριθεί από τότε που προτάθηκε για πρώτη φορά. Η μελέτη Brundtland εξήγησε ότι η φράση «βιώσιμη ανάπτυξη» περιλάμβανε ένα ευρύ φάσμα θεμάτων, συμπεριλαμβανομένων των περιβαλλοντικών ανησυχιών, της πολιτιστικής διατήρησης και της οικονομικής ανάπτυξης (WCED, 1987). Όπως έχει αναφέρει μια ανασκόπηση, υπάρχουν πάνω από 300 διαφορετικές έννοιες και ερμηνείες του όρου «βιώσιμη ανάπτυξη» τα χρόνια μετά τη δημοσίευση της έκθεσης Brundtland. Οι ορισμοί εμμένουν πολύ στενά στην ουσία της έννοιας όπως περιγράφεται στον θεμελιώδη ορισμό της Παγκόσμιας Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (WCED). Η αειφόρος ανάπτυξη ορίζεται συνήθως ως ένα κοινωνικό και οικονομικό σύστημα που ικανοποιεί τις ανθρώπινες ανάγκες, ενώ παράλληλα κάνει σταθερές, σωρευτικές προόδους στην υλική ευημερία και την ποιότητα ζωής που είναι συμβατές με περιβαλλοντικούς λόγους (Dobson, 1996).

Δεδομένου ότι η φύση παρέχει θεμελιώδεις ευκαιρίες και περιορισμούς στην ανάπτυξη, η οικολογική βιωσιμότητα έχει γίνει κεντρική στη θεωρητική κατανόηση της αειφόρου ανάπτυξης. Αυτό ορίζεται ως μια εξέλιξη που δημιουργεί τις απαραίτητες περιβαλλοντικές συνθήκες που επιτρέπουν ένα ορισμένο βιοτικό επίπεδο τόσο για τις σημερινές όσο και για τις μελλοντικές γενιές. Αυτή η στρατηγική εξετάζει το οικολογικό, κοινωνικοοικονομικό και πολιτικό τοπίο του κόσμου στο σύνολό του, αντί να βλέπει τη βιώσιμη ανάπτυξη και τη διατήρηση του περιβάλλοντος ως δύο ξεχωριστά ζητήματα (Sharpley, 2000).

Ωστόσο, ορισμένοι κοινωνικοί παράγοντες, με την επίδρασή τους στην οικολογική βιωσιμότητα, πρέπει επίσης να επιτευχθούν προκειμένου να επιτευχθούν οι απαραίτητες οικολογικές συνθήκες. Από την άποψη της κοινωνικής βιωσιμότητας, η αειφόρος ανάπτυξη παρέχει την ευκαιρία να καλύψει τόσο τις κοινωνικές και πολιτισμικές ανάγκες και άλλες κοινωνικές αξίες και χαρακτηριστικά, όσο και τις ανθρώπινες απαιτήσεις που προκύπτουν από οικονομικές αξίες. Τόσο η περιβαλλοντική όσο και η κοινωνική βιωσιμότητα είναι σημαντικές για την ευρέως αναγνωρισμένη κυρίαρχη ιδέα της βιώσιμης ανάπτυξης (Sharpley, 2000).

1.5 Ιστορική αναδρομή και προοπτικές

Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης έχει προχωρήσει με την πάροδο του χρόνου, αντανακλώντας τις μεταβαλλόμενες παγκόσμιες συμπεριφορές και την αυξανόμενη κατανόηση των συνδέσεων μεταξύ της περιβαλλοντικής υγείας, της κοινωνικής δικαιοσύνης και της οικονομικής ευημερίας

Ήδη από τον 18^ο αιώνα θεωρητικοί όπως ο Adam Smith και άλλοι οικονομολόγοι εξέφρασαν ανησυχίες σχετικά με την ανάπτυξη. Ο Καρλ Μαρξ και οι κλασικοί οικονομολόγοι Μάλθους, Ρικάρντο και Μιλ έκαναν αναφορές σε διάφορες πτυχές της βιώσιμης ανάπτυξης τον 19^ο αιώνα και η νεοκλασική οικονομική θεωρία του 20^{ου} αιώνα έδωσε έμφαση στον καθαρό αέρα και το νερό και τις ανανεώσιμες πηγές (ορυκτά καύσιμα, μεταλλεύματα), καθώς και την ανάγκη για κρατική παρέμβαση τόσο στη διαχείριση των δημόσιων αγαθών όσο και των επιπτώσεων από τις βιομηχανικές και επιχειρηματικές δραστηριότητες. Για πολύ καιρό, και στον επόμενο αιώνα, η κυρίαρχη οικονομική φιλοσοφία θεωρούσε την ανθρωπότητα ως τον κύριο της φύσης. Η έννοια της αειφόρου ανάπτυξης πρωτοεμφανίστηκε στο πλαίσιο της δασοκομίας, όπου περιλάμβανε πρακτικές δάσωσης και συγκομιδής που δεν έβαζαν σε κίνδυνο τη βιολογική αναγέννηση των δασών.

Η Διεθνής Ένωση για τη Διατήρηση της Φύσης χρησιμοποίησε αρχικά αυτή την έννοια στη στρατηγική της για τη διατήρηση της φύσης και τους φυσικούς πόρους το 1980. Αν και η βιώσιμη ανάπτυξη πρωτοεμφανίστηκε από αυστηρά οικολογική σκοπιά, τώρα έχει επεκταθεί για να συμπεριλάβει οικονομικούς και κοινωνικούς προβληματισμούς. Μόλις τη δεκαετία του 1970 οι άνθρωποι άρχισαν να συνειδητοποιούν ότι οι πιέσεις του καταναλωτισμού και της οικονομικής επέκτασης είχαν αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, οδηγώντας σε πράγματα όπως η ρύπανση, ο υπερπληθυσμός, η φτώχεια και οι ασθένειες (IUCN, 1980).

Ωστόσο, η εξέταση των απαιτήσεων των μελλοντικών γενεών προκλήθηκε από την εξάντληση των φυσικών πόρων, ιδίως των αποθεμάτων πρώτων υλών και ορυκτών καυσίμων, γεγονός που καθιστά αναγκαίο τον καθορισμό της νοοτροπίας της μακροπρόθεσμης και λογικής χρήσης των πεπερασμένων φυσικών πόρων. Τα διευρυνόμενα περιβαλλοντικά ζητήματα και οι πιθανές επιπτώσεις τους έχουν συνδεθεί με το χάσμα μεταξύ της ανθρώπινης προόδου και των φυσικών ορίων. Οι βασικές αιτίες περιβαλλοντικής μόλυνσης συνοψίζονται ως εξής: φυσικά αίτια (όπως διάβρωση του εδάφους, πλημμύρες, σεισμοί, ηφαιστειακές εκρήξεις, πυρκαγιές, ξηρασίες και άνεμοι), ανθρωπογενείς αιτίες (όπως οικονομική ανάπτυξη, τεχνική και τεχνολογική

ανάπτυξη, βιομηχανική ανάπτυξη, ανάπτυξη υποδομών κυκλοφορίας και μεταφορών, πληθυσμιακή αύξηση και αστικοποίηση και μαζικός τουρισμός), άλλες αιτίες περιβαλλοντικής ρύπανσης (πόλεμοι, ανεπαρκής οικολογική συνείδηση, ανισορροπία μεταξύ ανάπτυξης και φυσικών οικοσυστημάτων και περιορισμένες επιστημονικές, υλικές, οργανωτικές και τεχνολογικές ευκαιρίες της κοινωνίας) (Rogers, Boyd, 2008).

Οικολογικές προκλήσεις, διαταραχές του οικοσυστήματος, υπερθέρμανση του πλανήτη, φυσικές καταστροφές, πείνα, φτώχεια και ένα σωρό άλλα ανεπιθύμητα αποτελέσματα είναι όλα προειδοποιητικά σημάδια ότι ο κόσμος μας μπορεί να μην είναι σε θέση να μας συντηρήσει.

Το 1968, επιστήμονες, οικονομολόγοι και ανθρωπιστές από δέκα χώρες συναντήθηκαν στη Ρώμη για να συζητήσουν τα τρέχοντα προβλήματα και τις μελλοντικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα (περιορισμένοι φυσικοί πόροι, αύξηση πληθυσμού, οικονομική ανάπτυξη, οικολογικά προβλήματα κ.λπ.). Αυτή η συνάντηση κινητοποιήθηκε από την επιθυμία των ανεπτυγμένων χωρών να βελτιώσουν την κοινωνικοοικονομική και οικολογική κατάσταση των αναπτυσσόμενων και των μη ανεπτυγμένων χωρών. Επιστήμονες από όλο τον κόσμο συγκεντρώθηκαν για να σχηματίσουν τη Λέσχη της Ρώμης. Τα πρωτοποριακά έργα τους, *Limits of Growth* (1972) και *Mankind at the Turning Point* (1974), περιέγραψαν λεπτομερώς τα ευρήματα των μελετών τους και ενθάρρυναν την ανθρωπότητα να αλλάξει τη μεταχείρισή της απέναντι στον πλανήτη Γη. Ο όρος «αειφορία» ορίστηκε επίσης στο πλαίσιο της σύγχρονης έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης στο πλαίσιο αυτών των έργων (Meadows et al., 2002).

Η Λέσχη της Ρώμης εξέφρασε την ανησυχία ότι τα οικολογικά όρια θα ξεπεραστούν λόγω της ταχείας εκβιομηχάνισης και της οικονομικής επέκτασης. Το 1971 ο Nicholas Georgescu-Roegen δημοσίευσε το *The Entropy Law and the Economic Process*, προειδοποιώντας ομοίως για τους κινδύνους της οικονομικής ανάπτυξης και σηματοδοτώντας την αρχή της οικολογικής οικονομίας και της περιβαλλοντικής οικονομίας (Levallois, 2010).

Η ιδέα της βιώσιμης ανάπτυξης αναπτύχθηκε με τη συμβολή μιας μεγάλης ποικιλίας ομάδων και φορέων. Τα Ηνωμένα Έθνη (ΟΗΕ), τα οποία υπάρχουν από το 1945 και έχουν την έδρα τους στη Νέα Υόρκη, είναι ο σημαντικότερος από αυτούς τους οργανισμούς. Πρωταρχικοί στόχοι του είναι η παγκόσμια ειρήνη και ασφάλεια, η αειφόρος ανάπτυξη, η υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των βασικών ελευθεριών, η προώθηση του διεθνούς δικαίου, η μείωση της φτώχειας και η προώθηση της αμοιβαίας ανεκτικότητας και συνεργασίας. Από την ίδρυσή τους, τα Ηνωμένα Έθνη έχουν εμπλακεί ενεργά στο θέμα της βιώσιμης ανάπτυξης μέσω της διοργάνωσης πολλών συνεδρίων, της υλοποίησης διαφόρων δραστηριοτήτων και της έκδοσης ενός ευρέος φάσματος δημοσιεύσεων (UN, 2015a).

Το 1987, η Παγκόσμια Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη δημοσίευσε την Έκθεση Brundtland, «Our Common Future», η οποία εισήγαγε την έννοια της αειφόρου ανάπτυξης στον κόσμο. Σύμφωνα με τον ορισμό της έκθεσης, αειφόρος ανάπτυξη είναι η πρόοδος που ικανοποιεί τις απαιτήσεις του παρόντος χωρίς να θυσιάζει τις προοπτικές του μέλλοντος. Τόνισε την ανάγκη για βιώσιμη ανάπτυξη που ωφελεί το κοινωνικό σύνολο. Διεθνή φόρουμ, όπως η Σύνοδος Κορυφής για τη Γη στο Ρίο ντε Τζανέιρο το 1992, υιοθέτησαν τη βιώσιμη ανάπτυξη ως κεντρικό επίκεντρο τη δεκαετία του 1990. Η σύνοδος κορυφής κατέληξε στη δημιουργία της σύμβασης-πλαισίου των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή και της Σύμβασης για τη Βιοποικιλότητα, καθώς και στην έγκριση της Ατζέντας 21, ενός ολοκληρωμένου σχεδίου δράσης για την αειφόρο ανάπτυξη.

Επί του παρόντος, τα Ηνωμένα Έθνη φιλοξενούν 33 ξεχωριστά προγράμματα, ταμεία, εξειδικευμένους οργανισμούς και σχετικούς οργανισμούς, πολλοί από τους οποίους συμβάλλουν σημαντικά στην ανάπτυξη και εφαρμογή της ιδέας της βιώσιμης ανάπτυξης. Για την περαιτέρω προώθηση και οργάνωση της αειφόρου ανάπτυξης, ειδικά στους τομείς της διαγενεακής και διεθνούς συνεργασίας, τα Ηνωμένα Έθνη έχουν επίσης συγκροτήσει το Τμήμα των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (UNSDSD). Η κύρια λειτουργία του Τμήματος είναι να διευκολύνει την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειρογνωμοσύνης και παρέχει επίσης βοήθεια στους τομείς της διαχείρισης πολιτικής και της διαχείρισης βιώσιμης ανάπτυξης (UNSDSN, 2015).

Για τη μείωση των παγκόσμιων οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων, οι Αναπτυξιακοί Στόχοι της Χιλιετίας (ΑΣΧ) αποτέλεσαν κεντρικό επίκεντρο των προσπαθειών βιώσιμης ανάπτυξης στις αρχές της δεκαετίας του 2000. Η αειφόρος ανάπτυξη και η οικονομική ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς υπογραμμίστηκαν και οι δύο από τους ΑΣΧ. Παράλληλα με αυτό, τα Ηνωμένα Έθνη εγκαινίασαν το Παγκόσμιο Δίκτυο για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (GNSD), αποστολή του οποίου είναι να βοηθήσει τα έθνη να επιτύχουν τους Αναπτυξιακούς Στόχους της Χιλιετίας (UNSDSN, 2015).

Από την αρχή της ιδέας, έχουν οργανωθεί πολλά παγκόσμια συνέδρια, σύνοδοι κορυφής και συγκεντρώσεις, καθένα από τα οποία παράγει το δικό του μοναδικό σύνολο δηλώσεων, εκθέσεων, ψηφισμάτων, συνθηκών και συμφωνιών για την αντιμετώπιση των παγκόσμιων περιβαλλοντικών προβλημάτων. Επιπλέον, μόνο τα Ηνωμένα Έθνη έχουν εκδώσει περισσότερα από εβδομήντα κείμενα ζωτικής σημασίας για την ανθρώπινη ανάπτυξη κατά τα προηγούμενα εβδομήντα χρόνια (UN, 2015b).

Τρία σημαντικά γεγονότα μεταξύ πολλών άλλων έθεσαν τα θεμέλια και τις έννοιες της βιώσιμης ανάπτυξης. Μπορεί να ειπωθεί, λοιπόν, ότι υπήρξαν τρεις διαφορετικές εποχές στην εξέλιξη της ιδέας της βιώσιμης ανάπτυξης. Η πρώτη περίοδος εκτείνεται από την εποχή όπου δημοσιεύθηκαν τα έργα οικονομολόγων όπως ο Σμιθ, ο Μαρξ, ο Μάλθους, ο Ρικάρντο και ο Μιλ μέχρι τις προειδοποιήσεις της Λέσχης της Ρώμης για τις αρνητικές επιπτώσεις της οικονομικής ανάπτυξης στην Πρώτη Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον στη Στοκχόλμη το 1972. Η αειφόρος ανάπτυξη συζητήθηκε για πρώτη φορά κατά τη διάρκεια αυτής της διάσκεψης, και ενώ δεν συνέδεε άμεσα περιβαλλοντικά ζητήματα με την πρόοδο, τόνισε την ανάγκη για νέες προσεγγίσεις στην οικονομική ανάπτυξη (Drexhage, Murphy, 2010).

Το δεύτερο στάδιο της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης ξεκίνησε αρκετά χρόνια μετά τη διάσκεψη της Στοκχόλμης. Οι σχετικές δημοσιεύσεις άρχισαν να χρησιμοποιούν φράσεις όπως «ανάπτυξη και περιβάλλον», «ανάπτυξη χωρίς καταστροφή» και «ανάπτυξη σε συμφωνία με το περιβάλλον», ενώ η φράση «οικολογική ανάπτυξη» χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά σε ένα τεύχος του 1978 του Προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον (Mebratu, 1998).

Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης καθιερώθηκε το 1980 από τη Διεθνή Ένωση για τη Διατήρηση της Φύσης (IUCN) ως μέσο γεφύρωσης του χάσματος μεταξύ της οικονομίας και του περιβάλλοντος. Λίγα χρόνια αργότερα, το 1983 για την ακρίβεια, ιδρύθηκε η Παγκόσμια Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την

Ανάπτυξη (WCED) για να δημιουργήσει ένα παγκόσμιο σχέδιο μετασχηματισμού. Οι δεδηλωμένοι στόχοι του προγράμματος περιλάμβαναν «την αύξηση της ευαισθητοποίησης και της ανησυχίας για τον αρνητικό αντίκτυπο της κοινωνικό-οικονομικής ανάπτυξης στο περιβάλλον και τους φυσικούς πόρους» (Drexhage & Murphy, 2010: 7), την «παροχή προοπτικών μακροπρόθεσμης και βιώσιμη ανάπτυξη σύμφωνα με την προστασία και διατήρηση του περιβάλλοντος» και την «προώθηση της ανάπτυξης περιβαλλοντικά ορθών πρακτικών». Αργότερα, η έκθεση Brundtland, δημοσιεύτηκε το 1987 από την Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (WCED) υπό την ηγεσία του Gro Harlem Brundtland, τότε πρωθυπουργού της Νορβηγίας. Αυτή η έκθεση εισήγαγε την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης και ήταν το αποτέλεσμα πολλών ετών εργασίας της Επιτροπής 19 αντιπροσώπων από 18 χώρες (WCED, 1987; Drexhage & Murphy, 2010).

Η ιδέα που παρουσιάζεται στο κείμενο στοχεύει να προσφέρει στέγη, φαγητό, νερό, ένδυση και άλλα απαραίτητα σε όλους τους ανθρώπους, με στόχο να ανεβάσει το βιοτικό επίπεδο των ανθρώπων και να τους βοηθήσει να πραγματοποιήσουν τα όνειρά τους για μια καλύτερη ζωή. Η Έκθεση Brundtland τονίζει τη σημασία της ανάσχεσης της αύξησης του πληθυσμού, της προσαρμογής των βιομηχανικών πρακτικών ώστε να ταιριάζουν με τους περιβαλλοντικούς περιορισμούς και της ανάπτυξης τεχνολογικών καινοτομιών για τη μείωση των επιπτώσεων της ανθρώπινης δραστηριότητας στον φυσικό κόσμο (WCED, 1987).

Στον απόηχο της ήρθε η τρίτη περίοδος, η οποία συνεχίζεται μέχρι σήμερα και περιλαμβάνει μια σειρά από βασικές εξελίξεις. Η Σύνοδος Κορυφής της Γης, γνωστή και ως Σύνοδος του Ρίο, ήταν μια διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το περιβάλλον και την ανάπτυξη που πραγματοποιήθηκε στο Ρίο ντε Τζανέιρο το 1992 για τον εορτασμό της 20ής επετείου της διάσκεψης της Στοκχόλμης. Στη διάσκεψη εκπροσωπήθηκαν 178 έθνη και οι κυβερνήσεις τους όπως και μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί. Δεδομένου ότι η ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών ανησυχιών και της λήψης οικονομικών αποφάσεων αγνοήθηκε κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου και η κατάσταση του περιβάλλοντος επιδεινώθηκε, η έκθεση επικεντρώθηκε στον καθορισμό ενός παγκόσμιου πλαισίου για την επίλυση ζητημάτων περιβαλλοντικής υποβάθμισης μέσω της έννοιας της αειφόρου ανάπτυξης (Drexhage, Murphy, 2010). Εκατομμύρια άνθρωποι σε όλο τον κόσμο είδαν την κάλυψη της συνάντησης μέσα από την παρουσία περισσότερων από 10.000 ξένων δημοσιογράφων. Το 1989, οι διοργανωτές του συνεδρίου άρχισαν να εργάζονται πάνω στα κείμενα που θα γίνονταν

τελικά επίσημα αποτελέσματα της συγκέντρωσης. Τα κείμενα αυτά ήταν: α) Η Σύμβαση για τη Βιοποικιλότητα, β) Η Σύμβαση για την Κλιματική Αλλαγή, γ) Η Διακήρυξη του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, δ) Η Ατζέντα 21, και ε) Η μη νομικά δεσμευτική και έγκυρη δήλωση αρχών για μια παγκόσμια συναίνεση για τη διαχείριση, τη διατήρηση και την αειφόρο ανάπτυξη όλων των τύπων δασών (UNCED, 1992b).

Τρεις βασικές ιδέες της βιώσιμης ανάπτυξης προέκυψαν από αυτές τις θεμελιώδεις διαδικασίες και κείμενα: 1) ανάπτυξη (κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη σύμφωνα με τους περιβαλλοντικούς περιορισμούς), 2) ανάγκες (αναδιανομή πόρων για τη διασφάλιση της ποιότητας των ζωή για όλους) και 3) μελλοντικές γενιές (η δυνατότητα βιώσιμης χρήσης πόρων για την παροχή της ελάχιστης ποιότητας ζωής για τις μελλοντικές γενιές) (De Brower, 2008).

Οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) των Ηνωμένων Εθνών έχουν αναδειχθεί ως μια ατζέντα που αλλάζει το παιχνίδι για τη βιώσιμη ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια. Οι ΣΒΑ, που εγκρίθηκαν το 2015, καλύπτουν μια μεγάλη ποικιλία θεμάτων στους τομείς του περιβάλλοντος, της κοινωνίας και της οικονομίας σε 17 στόχους και 169 στόχους. Οι ΣΒΑ δίνουν έμφαση στη διαφορετικότητα και την ένταξη, τη δράση για το κλίμα και την ηθική κατανάλωση και παραγωγή ως μέρος μιας ολιστικής και ολοκληρωμένης προσέγγισης για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Το μέλλον της βιώσιμης ανάπτυξης καθορίζεται από μια σειρά από σημαντικές απόψεις και προβλήματα. Αρχικά, μια δίκαιη μετάβαση σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα και βιώσιμη αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο ως απαραίτητη. Συγκεκριμένα, αυτό σημαίνει εργασία για τη μείωση των οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων και την παροχή ευκαιριών σε όλους (De Brower, 2008).

Δεύτερον, έχει αυξηθεί η σημασία των βιώσιμων επιχειρηματικών πρακτικών. Οι εταιρείες αναγνωρίζουν πλέον τη στρατηγική σημασία της ενσωμάτωσης περιβαλλοντικών και κοινωνικών αξιών στις επιχειρηματικές τους πρακτικές. Αυτή η αλλαγή αντιπροσωπεύει μια αυξανόμενη αναγνώριση ότι η βιωσιμότητα είναι απαραίτητη για την προώθηση της καινοτομίας, τη διατήρηση της ανταγωνιστικότητας και τη διασφάλιση μακροπρόθεσμης κερδοφορίας (Drexhage & Murphy, 2010).

Τρίτον, έχει τεθεί στο προσκήνιο η σημασία της εκπαίδευσης και της ευαισθητοποίησης για την προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης. Το κλειδί για να μπορέσουν τα άτομα να γίνουν φορείς αλλαγής είναι η προώθηση βιώσιμων τρόπων ζωής, η αύξηση της περιβαλλοντικής συνείδησης και η οικοδόμηση παιδείας βιωσιμότητας (Drexhage, Murphy, 2010).

Ωστόσο, πολλά προβλήματα πρέπει ακόμη να επιλυθούν. Για να λύσουμε τα προβλήματα βιωσιμότητας του κόσμου, χρειαζόμαστε πράγματα όπως περισσότερα χρήματα, καλύτερους ρυθμιστικούς κανόνες και περισσότερους ανθρώπους που εργάζονται μαζί πέρα από τα σύνορα. Εξακολουθεί να είναι δύσκολο να επιτευχθεί μια ισορροπία μεταξύ των άμεσων οικονομικών αναγκών και των μακροπρόθεσμων στόχων βιωσιμότητας, και κάτι τέτοιο απαιτεί συνεπή χάραξη πολιτικής και δημιουργικές προσεγγίσεις.

Συμπερασματικά, η μελέτη του παρελθόντος της βιώσιμης ανάπτυξης δείχνει ότι η ιδέα έχει επεκταθεί από την αρχική της εστίαση στην προστασία του περιβάλλοντος για να συμπεριλάβει ευρύτερους στόχους όπως η κοινωνική δικαιοσύνη και η οικονομική ανάπτυξη. Η έκθεση Brundtland και οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης έχουν καταστήσει τη βιώσιμη ανάπτυξη ακρογωνιαίο λίθο της διεθνούς πολιτικής. Το μέλλον της βιώσιμης ανάπτυξης επικεντρώνεται στην εκπαίδευση, στις εταιρείες που είναι βιώσιμες και σε μια δίκαιη μετάβαση. Η πραγματοποίηση του στόχου της βιώσιμης ανάπτυξης και η δημιουργία του μέλλοντος πιο ισότιμο και βιώσιμο για τις μελλοντικές γενιές απαιτεί να ξεπεραστούν τα εμπόδια που συνδέονται με τους οικονομικούς πόρους, τη διακυβέρνηση και την εξισορρόπηση των οικονομικών και περιβαλλοντικών ανησυχιών.

1.6 Πλεονεκτήματα, μειονεκτήματα και οφέλη

Όπως έχει φανεί μέχρι τώρα, η βιώσιμη ανάπτυξη είναι μια έννοια που στοχεύει στην εξισορρόπηση της οικονομικής ανάπτυξης, της κοινωνικής ευημερίας και της προστασίας του περιβάλλοντος. Η ιδέα είναι να ικανοποιηθούν οι ανάγκες του παρόντος χωρίς να διακυβεύεται η ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες. Η αειφόρος ανάπτυξη έχει γίνει μια ουσιαστική στρατηγική για την επίλυση παγκόσμιων προβλημάτων και την επιρροή του τρόπου με τον οποίο αναπτύσσονται οι πολιτισμοί στο μέλλον.

Το θεμελιώδες όφελος της αειφόρου ανάπτυξης είναι ότι δίνει προτεραιότητα στην προστασία των φυσικών πόρων του πλανήτη. Η αειφόρος ανάπτυξη παρέχει ευκαιρίες για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, τη διατήρηση της βιολογικής ποικιλίας και τη διατήρηση των οικοσυστημάτων για τις μελλοντικές γενιές, επειδή δίνει προτεραιότητα στην προστασία και τη διατήρηση των φυσικών πόρων. Δίνοντας προτεραιότητα στη διατήρηση του περιβάλλοντος, μπορούμε να εγγυηθούμε τη συνεχή ευημερία και ευημερία του πλανήτη. Για παράδειγμα, μπορεί να συμβάλει στη μείωση της υπερεκμετάλλευσης φυσικών πόρων όπως το νερό, τα δάση και τα ορυκτά. Επιπλέον, μπορεί επίσης να συμβάλει στην προστασία των απειλούμενων ειδών και οικοτόπων και στη μείωση της ρύπανσης προωθώντας τη χρήση καθαρότερων τεχνολογιών και μειώνοντας τα απόβλητα (Jacobo-Hernandez et al., 2021).

Ένα από τα κύρια οφέλη της βιώσιμης ανάπτυξης είναι ότι προωθεί την οικονομική ανάπτυξη προστατεύοντας παράλληλα το περιβάλλον. Αυτό επιτυγχάνεται με την αποτελεσματική χρήση των πόρων και τη μείωση των αποβλήτων και της ρύπανσης. Για παράδειγμα, η αειφόρος ανάπτυξη μπορεί να οδηγήσει στην ανάπτυξη νέων τεχνολογιών που είναι πιο ενεργειακά αποδοτικές, οι οποίες μπορούν να συμβάλουν στη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και στην επιβράδυνση της υπερθέρμανσης του πλανήτη. Επιπλέον, η αειφόρος ανάπτυξη μπορεί επίσης να συμβάλει στην προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης δημιουργώντας θέσεις εργασίας στους τομείς των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και της βιώσιμης γεωργίας (Baglione, 2014).

Η αειφόρος ανάπτυξη παρέχει οικονομική ασφάλεια και ευελιξία μακροπρόθεσμα. Η υπεύθυνη διαχείριση πόρων, η τεχνική καινοτομία και οι μακροπρόθεσμες επενδύσεις ενισχύονται από την υιοθέτηση βιώσιμων πρακτικών από μια εταιρεία. Η μακροπρόθεσμη οικονομική σταθερότητα και ανταγωνιστικότητα ενισχύονται και οι δύο από αυτή τη στρατηγική, ενώ μετριάζονται οι κίνδυνοι που συνδέονται με την εξάντληση των πόρων και την υποβάθμιση του περιβάλλοντος.

Ένα άλλο όφελος της βιώσιμης ανάπτυξης είναι ότι προάγει την κοινωνική ευημερία, την κοινωνική δικαιοσύνη και την ποικιλομορφία. Φιλοδοξεί να δημιουργήσει μια πιο ισότιμη κοινωνία καταπολεμώντας τη φτώχεια, προωθώντας την κοινωνική δικαιοσύνη και δίνοντας φωνή σε ομάδες που υποεκπροσωπούνται. Η προώθηση μιας κοινωνίας στην οποία κανείς δεν μένει πίσω είναι πρωταρχικός στόχος των υποστηρικτών της βιώσιμης ανάπτυξης για την ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς, την πρόσβαση στην εκπαίδευση και την υγειονομική περίθαλψη και την ισότητα των φύλων. Για παράδειγμα, η αειφόρος ανάπτυξη μπορεί να βοηθήσει στη δημιουργία πιο δίκαιων και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνιών, προωθώντας την πρόσβαση στην εκπαίδευση, την υγειονομική περίθαλψη και άλλες βασικές υπηρεσίες για περιθωριοποιημένες κοινότητες. Επιπλέον, μπορεί επίσης να συμβάλει στη μείωση της φτώχειας δημιουργώντας θέσεις εργασίας και βελτιώνοντας τις εισοδηματικές ευκαιρίες για τα άτομα που ζουν σε συνθήκες φτώχειας (Jacobo-Hernandez et al., 2021).

Η αειφόρος ανάπτυξη έχει πολλά πιθανά οφέλη, αλλά υπάρχουν και ορισμένα πιθανά μειονεκτήματα που πρέπει να σκεφτούμε. Τα αρχικά έξοδα και οι προσωρινές δυσκολίες εφαρμογής βιώσιμων πρακτικών είναι δύο τέτοια μειονεκτήματα. Οι επιχειρήσεις και οι κυβερνήσεις μπορεί να διστάζουν να συμμετάσχουν στη βιώσιμη ανάπτυξη, καθώς απαιτεί συχνά αρχικές κεφαλαιουχικές δαπάνες. Επιπλέον, καθ' όλη τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου, ενδέχεται να προκύψουν βραχυπρόθεσμες δυσκολίες, που απαιτούν τροποποιήσεις στα τρέχοντα συστήματα και διαδικασίες.

Ένα από τα κύρια μειονεκτήματα επίσης είναι ότι μπορεί να είναι δαπανηρή η εφαρμογή της. Για παράδειγμα, η μετάβαση σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και η ανάπτυξη νέων τεχνολογιών μπορεί να είναι δαπανηρές διαδικασίες. Επιπλέον, η βιώσιμη ανάπτυξη μπορεί επίσης να οδηγήσει σε αυξημένο κόστος για τις επιχειρήσεις και τους καταναλωτές, γεγονός που μπορεί να αποτελέσει εμπόδιο στην ευρεία υιοθέτηση (Lin, 2021).

Ένα άλλο μειονέκτημα είναι ότι μπορεί να είναι δύσκολο να επιτευχθεί. Αυτό συμβαίνει επειδή περιλαμβάνει την εξισορρόπηση των ανταγωνιστικών συμφερόντων διαφορετικών ενδιαφερομένων, όπως κυβερνήσεων, επιχειρήσεων και κοινοτήτων. Για παράδειγμα, μπορεί να υπάρχουν συγκρούσεις μεταξύ της προστασίας του περιβάλλοντος και της προώθησης της οικονομικής ανάπτυξης ή μεταξύ της προστασίας των δικαιωμάτων των περιθωριοποιημένων κοινοτήτων και της προώθησης των δικαιωμάτων των ιδιοκτητών επιχειρήσεων. Επιπλέον, η αειφόρος ανάπτυξη μπορεί επίσης να είναι δύσκολο να επιτευχθεί επειδή απαιτεί συνεργασία μεταξύ διαφορετικών επιπέδων διακυβέρνησης και μεταξύ διαφορετικών τομέων της κοινωνίας (Lin, 2021).

Παρά τις δυσκολίες, η αειφόρος ανάπτυξη έχει πολλά θετικά που αξίζει να επιδιώξουμε. Οι μελλοντικές γενιές μπορεί να είναι σε θέση να απολαμβάνουν υψηλότερο βιοτικό επίπεδο, εάν αυτό το πλεονέκτημα υλοποιηθεί πλήρως. Η αειφόρος ανάπτυξη βελτιώνει την ποιότητα ζωής των ανθρώπων διορθώνοντας κοινωνικά δεινά, διευρύνοντας την πρόσβαση στα απαραίτητα και προστατεύοντας το περιβάλλον.

Η αειφόρος ανάπτυξη βοηθά επίσης στην προσαρμοστικότητα και την ανθεκτικότητα. Υιοθετώντας βιώσιμες πρακτικές, οι κοινότητες και οι εταιρείες μπορεί να προετοιμαστούν καλύτερα για την κλιματική αλλαγή και τις ελλείψεις πόρων. Οι κοινότητες και οι επιχειρήσεις ενισχύονται από αυτή την έμφαση στην ανθεκτικότητα, καθιστώντας τις πιο ανθεκτικές στις επιπτώσεις των κραδασμών και των αλλαγών (Jacobo-Hernandez et al., 2021).

Η αειφόρος ανάπτυξη δεν είναι μόνο καλή για το περιβάλλον, αλλά μπορεί επίσης να προσφέρει στις επιχειρήσεις ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Τα προϊόντα και οι υπηρεσίες με θετικό αντίκτυπο στο περιβάλλον και την κοινωνία γίνονται όλο και πιο δημοφιλή στους αγοραστές. Προκειμένου να προσελκύσουν καταναλωτές, επενδυτές και ταλέντα, οι επιχειρήσεις μπορούν να αποκτήσουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα επιδεικνύοντας δέσμευση για βιωσιμότητα και ευθυγραμμίζοντας τις δραστηριότητές τους με τους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης (Lin, 2021).

Η προστασία του περιβάλλοντος, η κοινωνική δικαιοσύνη και η οικονομική ασφάλεια είναι μερικά μόνο από τα οφέλη που επιφέρει η αειφόρος ανάπτυξη. Οι βιώσιμες πρακτικές μπορούν να βοηθήσουν τις κοινότητες να δημιουργήσουν πιο δίκαιο και ειρηνικό αύριο για όλους. Ωστόσο, πρέπει να γνωρίζετε τα πιθανά μειονεκτήματα και να καταλάβετε την πολυπλοκότητα. Η αειφόρος ανάπτυξη είναι καλή για τους ανθρώπους και τις εταιρείες, καθώς αυξάνει και τους δύο αυτούς

παράγοντες. Η αειφόρος ανάπτυξη δημιουργεί ένα πιο λαμπρό μέλλον όπου η ανθρώπινη άνθηση και η περιβαλλοντική σταθερότητα βρίσκονται σε αρμονία, επιτυγχάνοντας αυτή τη λεπτή πράξη εξισορρόπησης (Lin, 2021).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Βιώσιμη ανάπτυξη σε Ελλάδα και εξωτερικό

2.1 Ο ρόλος της βιώσιμης ανάπτυξης στην Ελλάδα

Σύμφωνα με τα Ηνωμένα Έθνη (ΟΗΕ), η παγκόσμια κοινότητα έχει καθιερώσει 17 στόχους για δράση για την επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης για όλους μέχρι το 2030. Οι ανθρώπινες ανάγκες (φτώχεια, πείνα, υγεία, εκπαίδευση, ισότητα των φύλων), ο πλανήτης Γη (νερό, βιωσιμότητα, κλίμα, ωκεανοί, η βιοποικιλότητα), η ευημερία (ενέργεια, οικονομία, υποδομή, ανισότητα, οι πόλεις), η ειρήνη (ασφάλεια) και η συνεργασία είναι οι πέντε βασικοί τομείς δράσης (μέσω πολιτικών βιώσιμης ανάπτυξης). Σε μια προσπάθεια να βοηθήσουν τις χώρες των μελών της, οι οποίες είναι οι πιο ανεπτυγμένες οικονομίες του κόσμου, προετοιμάζονται για την επίτευξη των 17 στόχων βιώσιμης ανάπτυξης των 17 Ηνωμένων Εθνών, ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) έχει καθιερώσει ποσοτικούς στόχους για διάφορους δείκτες και υπολογίζει την απόσταση που διαχωρίζει κάθε χώρα από την επίτευξη αυτών των στόχων μέχρι το 2030 (ΣΕΒ, 2019).

Παρατηρείται ότι η Ελλάδα, μαζί με το Μεξικό, τη Χιλή και την Τουρκία, διαθέτει τα χαμηλότερα ποσοστά κάλυψης των στόχων αειφόρου ανάπτυξης. Με βάση τα αναλυτικά δεδομένα, τα οποία αντικατοπτρίζουν επίσης την πρόοδο της χώρας μέχρι σήμερα στην αειφόρο ανάπτυξη, είναι ενδεικτικό ότι το ποσοστό της σχετικής φτώχειας (ποσοστό του πληθυσμού με εισόδημα κάτω από το 50% του μέσου εισοδήματος) στην Ελλάδα είναι συγκρίσιμο με το μέσο όρο των χωρών του ΟΟΣΑ, ενώ ο Έλληνας έχει χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημα, χαμηλή παραγωγικότητα και υψηλή ανεργία. Οι Έλληνες δεν είναι καλά μορφωμένοι και ένας σημαντικός αριθμός νέων δεν εργάζονται, μελετούν ή αποκτούν κατάρτιση, ενώ οι δαπάνες έρευνας και ανάπτυξης είναι ελάχιστες. Σε μια χώρα που προστατεύει τη φύση, ωστόσο, οι Έλληνες έχουν προβλήματα με τα λύματα, τα σκουπίδια, την ανακύκλωση και τις υπερβολικές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα. Επίσης, οι Έλληνες κατοικούν μάλλον σε πυκνοκατοικημένες πόλεις με σημαντικά επίπεδα ατμοσφαιρικής ρύπανσης (ΣΕΒ, 2019).

Στην περίπτωση της Ελλάδας, η συνολική μας απόδοση (όσον αφορά την εκπλήρωση των στόχων του 2030) στην αειφόρο ανάπτυξη είναι σημαντικά μεγαλύτερη από την απόδοσή μας στο στόχο 8, την οικονομία (33%). Δεδομένου του μέσου ποσοστού ανάπτυξης 49% στις βιώσιμες επιδόσεις, η θεωρητική απόδοση της Ελλάδας στον στόχο 8 (οικονομία) θα πρέπει να είναι 45%, όχι το 33% που αποκτήθηκε. Κατά τα προηγούμενα 15 χρόνια, ο μέσος ρυθμός μεταβολής του πραγματικού κατά κεφαλήν εισοδήματος και του πραγματικού ΑΕΠ ανά ώρα εργασίας (δείκτες παραγωγικότητας) στην Ελλάδα ήταν -0,7% και 0%, ενώ στον ΟΟΣΑ αυτές οι τιμές ήταν 1,4% και 1,2%, αντίστοιχα. Σαφώς, αυτοί οι αριθμοί έχουν επηρεαστεί από την κρίση και την ύφεση που μαστίζει την Ελλάδα κατά την τελευταία χρόνια. Σε αυτό το πλαίσιο, τα φορολογικά μέτρα, για παράδειγμα, τα οποία υποστηρίζονται από το δανεισμό και όχι την παραγωγικότητα της οικονομίας και οδηγούν σε μακροοικονομικές ανισορροπίες, παρά το γεγονός ότι ενισχύουν στιγμιαία την ευημερία, συνήθως προκαλούν επαναλαμβανόμενες οικονομικές κρίσεις. Η αντιμετώπιση αυτών των ζητημάτων εμποδίζει την οικονομική ανάπτυξη για παρατεταμένες χρονικές περιόδους, έτσι ώστε να θέσει σε κίνδυνο την ικανότητα του έθνους να διατηρεί την αειφόρο ανάπτυξη (ΣΕΒ, 2019).

Λόγω της απουσίας σταθερών οικονομικών βάσεων, η επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης μέχρι το 2030 καθίσταται πιο δύσκολη. Αναμφισβήτητα, η οικονομική κατάσταση αναμένεται να βελτιωθεί τα επόμενα χρόνια, διορθώνοντας έτσι τις υπάρχουσες ανισορροπίες μεταξύ των στόχων της βιωσιμότητας και της ανάπτυξης. Χωρίς τη δημιουργία εξειδικευμένων πολιτικών δράσης, θα είναι δύσκολο για την Ελλάδα να επιτύχει τους στόχους της αειφόρου ανάπτυξης του 2030. Σε αυτό το περιβάλλον, μια σταθερή και οργανωμένη εταιρική σχέση μεταξύ της κυβέρνησης, της βιομηχανίας και της κοινωνίας των πολιτών είναι απαραίτητη, καθώς η μετάβαση θα ήταν δύσκολη χωρίς την υποστήριξη των επιχειρήσεων και την αποδοχή νέων καταναλωτικών κανόνων. Οι ταυτόχρονες ολοκληρωμένες πολιτικές σχετικά με την αλλαγή του κλίματος, τη διατήρηση των θαλάσσιων και του περιβάλλοντος, την καταπολέμηση των ανισοτήτων, είναι απαραίτητες για τη δημιουργία προόδου στους τομείς της κοινωνικής συνοχής και της βιωσιμότητας του κόσμου στον οποίο ζούμε πέρα από την οικονομική ανάπτυξη (ΣΕΒ, 2019).

Για την πλειονότητα των 15 Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ), τα πρωταρχικά αποτελέσματα δείχνουν ότι η πρόοδος προς την επίτευξη των ΣΒΑ σε όλες τις ελληνικές περιφέρειες αντιμετωπίζει σημαντικά εμπόδια. Για παράδειγμα, σύμφωνα με μια πρόσφατη έκθεση, για την επίτευξη των 10 ΣΒΑ, η Περιφέρεια Αττικής αντιμετωπίζει σημαντικά εμπόδια. Σχεδόν το 23% του πληθυσμού κινδυνεύει από φτώχεια ή κοινωνικό αποκλεισμό, ενώ πάνω από το 18% της γης της περιοχής καλύπτεται από τεχνητές επιφάνειες. Η περιοχή του Νοτίου Αιγαίου αντιμετωπίζει επίσης σημαντικά εμπόδια για την επίτευξη εννέα Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης. Είναι ενδεικτικό ότι πάνω από το 30% των ανθρώπων υποφέρουν από την πιθανότητα φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού και ότι περίπου το 20% των κατοίκων των πόλεων είναι σε σοβαρή υλική εξαθλίωση. Η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας αντιμετωπίζει σημαντικά εμπόδια στην εκπλήρωση οκτώ ΣΒΑ. Ενδεικτικά, πάνω από το 31% των ανθρώπων κινδυνεύει από φτώχεια ή κοινωνικό αποκλεισμό, ενώ περίπου το 17,5% των κατοίκων των πόλεων βρίσκεται σε σοβαρή υλική εξαθλίωση. Η περιοχή δεν έχει επιτύχει ακόμη Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDSN, 2022).

2.2 Βιώσιμη ανάπτυξη σε ευρωπαϊκό επίπεδο

Τον Σεπτέμβριο του 2015, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών ενέκρινε την Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, η οποία περιλαμβάνει 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ). Αν και δεν είναι νομικά υποχρεωτικοί, οι ΣΒΑ παρέχουν ένα πλαίσιο για την παγκόσμια εφαρμογή της βιώσιμης ανάπτυξης. Κάθε κυβέρνηση στον κόσμο έχει δεσμευτεί να αναλάβει την ευθύνη και να αναλάβει δράση για την επίτευξη των ΣΒΑ στην αντίστοιχη χώρα της. Οι ΣΒΑ έχουν σχεδιαστεί για να είναι μετασχηματιστικοί, ενώ επιτρέπουν επίσης σε κάθε έθνος να υιοθετήσει τη δική του στρατηγική υλοποίησης με βάση το δικό του περιβάλλον (UNGA 2015).

Σε αντίθεση με τα διεθνή νομικά συστήματα, οι ΣΒΑ στερούνται κανονισμών και σχετικών μηχανισμών συμμόρφωσης, δίνοντας χώρο στην εφαρμογή και τη διακυβέρνηση για τη μετατόπιση των διαδικασιών πολιτικής για τη χρήση ποικίλων μέσων, παραγόντων και επιπέδων διακυβέρνησης (Kanie and Biermann 2017).

Η πλειονότητα της ενσωμάτωσης των ΣΒΑ από την ΕΕ στη θεσμική της αρχιτεκτονική συνίστατο στη μετακύλιση των στόχων σε υπάρχουσες πολιτικές και διαδικασίες και στη διακήρυξη της επιθυμίας να ευθυγραμμιστεί η εκτέλεση της πολιτικής με τους ΣΒΑ. Η Επιτροπή γενικά εμμένει στην ιδέα ότι οι ΣΒΑ έχουν ήδη ενσωματωθεί στους τρέχοντες στόχους και προγράμματα της ΕΕ. Για να ανταποκριθεί στον οριζόντιο και ολοκληρωμένο χαρακτήρα της Ατζέντας 2030, έχουν διαμορφωθεί επιπλέον εσωτερικές δομές συντονισμού.

Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης δημιούργησε μια ομάδα εργασίας για την ατζέντα 2030 για τη βιώσιμη ανάπτυξη για να βοηθήσει το Συμβούλιο να παρακολουθεί, να παρακολουθεί και να επανεξετάζει την εσωτερική και εξωτερική εφαρμογή της ΕΕ της Ατζέντας 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη σε όλους τους τομείς πολιτικής σε επίπεδο ΕΕ και να παρέχει ένα φόρουμ για την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με την εφαρμογή σε επίπεδο επιμέρους κρατών μελών (Council of European Union, 2017).

Στον πρώτο Αντιπρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής έχει ανατεθεί η οριζόντια ευθύνη για τη βιώσιμη ανάπτυξη εντός της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, προκειμένου να διασφαλιστεί η συνοχή της πολιτικής και να συντονιστεί η εφαρμογή της Ατζέντας 2030. Η Πολυπλατφόρμα Υψηλού Επιπέδου για τους ΣΒΑ ιδρύθηκε το 2016 από τον σημερινό Αντιπρόεδρο, Φρανς Τίμερμανς. Αυτή η πλατφόρμα συγκεντρώνει ενδιαφερόμενους φορείς από την κοινωνία των πολιτών, μη κυβερνητικές οργανώσεις, τον ιδιωτικό τομέα και εταιρείες για μηνιαίες συναντήσεις για την υποστήριξη και παροχή συμβουλών στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή σχετικά με την εφαρμογή των ΣΒΑ σε επίπεδο ΕΕ.

Τα εμπόδια στην εφαρμογή της Ατζέντας 2030 και στην επίτευξη των ΣΒΑ εκτείνονται πέρα από τις πολιτικές στην πράξη. Υπάρχουν σημαντικά εμπόδια και δυσκολίες, μαζί με θεσμικά εμπόδια όπως η βραχυπρόθεσμη προσέγγιση και οι σχέσεις εξουσίας. Δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ότι σε σχέση με άλλες περιοχές στον κόσμο, η ΕΕ έχει κάνει σημαντική πρόοδο. Ωστόσο, παρά τις προσπάθειές, αντιμετωπίζει σημαντικά εμπόδια στην πορεία προς τη βιώσιμη ανάπτυξη, όπως (από την έκθεση MSP, 2018). Τα κυριότερα εμπόδια συνοψίζονται παρακάτω:

- Οι ανισότητες εντός της ΕΕ και των κρατών μελών αυξάνονται ή παραμένουν στάσιμες.
- Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν διαθέτει ένα ολοκληρωμένο ρυθμιστικό πλαίσιο που να συνάδει με τις διεθνείς δεσμεύσεις για τη μετανάστευση.
- Η Ευρώπη αντιμετωπίζει πολλές οικολογικές προκλήσεις που θέτουν σε κίνδυνο την ανθρώπινη υγεία και τη ζωή.
- Τα συστήματα παραγωγής τροφίμων δεν έχουν ακόμη ευθυγραμμιστεί με τους περιβαλλοντικούς και κλιματικούς στόχους, καθώς και με τους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης.
- Η ΕΕ αντιμετωπίζει τεράστια εμπόδια για να εκπληρώσει τα καθήκοντά της βάσει της Συμφωνίας του Παρισιού για τη μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου και την παροχή δικαιοσύνης στους ανθρώπους που υποφέρουν από τις παγκόσμιες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής.
- Το οικονομικό σύστημα πρέπει να αλλάξει γρήγορα σε πιο βιώσιμες καταναλωτικές και παραγωγικές συνήθειες. Σε φτωχές και αναδυόμενες οικονομίες, οι παγκόσμιες αλυσίδες αξίας σχετίζονται συχνά με την εκμετάλλευση των πόρων, τη ρύπανση, την αποψίλωση των δασών, την αρπαγή γης, την υποβάθμιση των ωκεανών και τις παραβιάσεις των εργασιακών δικαιωμάτων.
- Τα κενά στο διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα ενθαρρύνουν τη διαφθορά, το ξέπλυμα χρήματος και τη φοροδιαφυγή, υπονομεύοντας επομένως τη δημοσιονομική ικανότητα των κρατών μελών και των αναπτυσσόμενων χωρών.
- Υπάρχει έντονη αντίδραση κατά του κράτους δικαίου και της δημοκρατίας, του κατάλληλου χώρου για την κοινωνία των πολιτών και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε πολλά κράτη μέλη της ΕΕ. Αυτό παρεμπόδισε τόσο την ικανότητα συντονισμένης πολιτικής απάντησης όσο και την ικανότητα της κοινωνίας των πολιτών να συμμετέχει ουσιαστικά στη διαδικασία διακυβέρνησης.

Αυτός ο κατάλογος εμποδίων καταδεικνύει ότι για να επιτευχθούν οι στόχοι της Ατζέντας 2030, πρέπει να βελτιωθούν πολλές υπάρχουσες πολιτικές. Τα κατάλληλα μοντέλα διακυβέρνησης θα βοηθήσουν στην επίτευξη αυτού του στόχου, δεδομένου ότι οι γραμμές λήψης αποφάσεων και στρατηγικής θα πρέπει να ενισχύσουν την ιδιοκτησία όλων των ενδιαφερομένων, με τα δημόσια συμφέροντα να διαδραματίζουν μεγαλύτερο ρόλο (Kloke-Lesch, 2018).

Παρά την υψηλή διακήρυξη στην επίσημη ανακοίνωσή της μετά την επικύρωση της Ατζέντας του 2030 τον Σεπτέμβριο του 2015, η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν υπήρξε ιδιαίτερα ενεργή στην υλοποίηση των στόχων, τόσο εντός όσο και εκτός της ΕΕ. Επίσης, έρχεται σε αντίθεση με την εποικοδομητική και γενικά ισχυρή υποστήριξη της ΕΕ για ένα φιλόδοξο πλαίσιο Βιώσιμης Ανάπτυξης κατά τη διαδικασία διαμόρφωσης των ΣΒΑ μετά το Ρίο+20. Η ΕΕ δεν έχει ακόμη εφαρμόσει τον όγκο της δράσης που είχε υποσχεθεί το 2015. Η διαφορά μεταξύ λόγων και πράξεων είναι εμφανής (Kloke-Lesch, 2018).

Για κάποιους, αυτή δεν είναι απλώς μια χαμένη ευκαιρία να ηγηθεί αυτής της διαδικασίας ως παγκόσμιος ηγέτης, αλλά και μια χαμένη ευκαιρία για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να αποδείξει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί να αποτελέσει πηγή προστιθέμενης αξίας και έμπνευσης για τα κράτη μέλη και τοπικής χάραξης πολιτικής. Ο αυξανόμενος ευρωσκεπτικισμός θα πρέπει να οδηγήσει σε μια επανεξέταση του Μέλλοντος της Ευρώπης, με ύψιστη προτεραιότητα τη φροντίδα για τους πολίτες, τις ανάγκες τους και το περιβάλλον. Η ΕΕ πιστεύεται ότι έχει χάσει από τα μάτια της τον στόχο της Συνθήκης της Λισαβόνας του 2009 «να προωθήσει την ειρήνη, τις αξίες της και την ευημερία των λαών της» και «να αγωνιστεί για τη βιώσιμη ανάπτυξη της Ευρώπης» (Kloke-Lesch, 2018)

Αυτή η διαπλοκή των ΣΒΑ με ένα μακροπρόθεσμο μετασχηματιστικό όραμα για την Ευρώπη τονίζεται επίσης από τον Karl Falkenberg, Ανώτερο Σύμβουλο για την Αειφόρο Ανάπτυξη του Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, στη δημοσίευσή του “Sustainability Now”, η οποία περιλαμβάνει εις βάθος αναλύσεις και συστάσεις. Ο Falkenberg τονίζει τη σημασία της προώθησης μιας πραγματικής αλλαγής στην οικονομική και πολιτική σκέψη. Επιπλέον, εκφράζει την ανησυχία του για την αυξανόμενη δυστυχία των ευρωπαϊών πολιτών και θεωρεί την ατζέντα του 2030 ως μια εξαιρετική ευκαιρία για τη δημιουργία μιας πιο κοινωνικής και δίκαιης Ευρώπης (Falkenberg, 2016).

Η αξιολόγηση της βιωσιμότητας συνοψίζεται στη μέτρηση της ποιότητας ζωής ή της ανθρώπινης ευημερίας, καθώς και στην παρακολούθηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Για αυτό και ένα σύστημα σχεδιασμού και ελέγχου είναι ζωτικής σημασίας για τη διάδοση των εννοιών βιωσιμότητας. Φαίνεται ότι το μεγαλύτερο μέρος αυτών των συστημάτων δεν έχει υιοθετήσει πλήρως την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης. Για ορισμένους, αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι τα εργαλεία μέτρησής τους σχεδιάστηκαν για την αξιολόγηση της οικονομικής/οικονομικής επιτυχίας και δεν είναι σε θέση να αξιολογήσουν την κοινωνική και περιβαλλοντική απόδοση. Μόνο τα τελευταία χρόνια αρχίζει και παρατηρείται ότι οι συνέπειες της περιβαλλοντικής νομοθεσίας μεταξύ των κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν αποκτήσει σημασία στο πλαίσιο της πολιτικής ατζέντας (Kovacic, 2017).

Ο πρωταρχικός και πρωταρχικός σκοπός της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η αειφόρος ανάπτυξη, η οποία στοχεύει στη σταθερή βελτίωση της ποιότητας ζωής και της ευημερίας των σημερινών και των μελλοντικών γενεών ενσωματώνοντας την οικονομική ανάπτυξη, την προστασία του περιβάλλοντος και την κοινωνική δικαιοσύνη. Η στρατηγική της ΕΕ για την αειφόρο ανάπτυξη (EU SDS) για το 2006 συζητά πώς η ΕΕ θα αντιμετωπίσει το πρόβλημα της αειφόρου ανάπτυξης πιο αποτελεσματικά. Ο πρωταρχικός στόχος είναι η επίτευξη συνεχούς βελτίωσης της ποιότητας ζωής των πολιτών μέσω βιώσιμων κοινοτήτων που διαχειρίζονται και χρησιμοποιούν αποτελεσματικά τους πόρους και αξιοποιούν τις δυνατότητες οικολογικής και κοινωνικής καινοτομίας της οικονομίας, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η οικονομική ανάπτυξη, η προστασία του περιβάλλοντος και η κοινωνική συνοχή (Kovacic, 2017).

2.3 Βιώσιμη ανάπτυξη σε παγκόσμιο επίπεδο

Οι παγκόσμιες κυβερνήσεις, οι εταιρείες και οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών θεωρούν την αειφόρο ανάπτυξη ως σημαντικό στόχο για τα επόμενα χρόνια. Η ατζέντα του 2030 για την αειφόρο ανάπτυξη των Ηνωμένων Εθνών καθορίζει 17 στόχους βιώσιμης ανάπτυξης που αποσκοπούν στην επίλυση ορισμένων από τα πιο σοβαρά ζητήματα του κόσμου, συμπεριλαμβανομένης της φτώχειας, της ανισότητας, της κλιματικής αλλαγής και της υποβάθμισης του περιβάλλοντος.

Πολλά προγράμματα έχουν ξεκινήσει για την ενίσχυση της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας, η οποία αποτελεί κρίσιμο στοιχείο της βιώσιμης ανάπτυξης. Η συμφωνία του Παρισιού, η οποία επικυρώθηκε το 2015 από τις 196 χώρες στη Σύμβαση Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την αλλαγή του κλίματος, είναι μια τέτοια προσπάθεια. Η συμφωνία του Παρισιού σκοπεύει να μειώσει την παγκόσμια αύξηση της θερμοκρασίας σε προ-βιομηχανικά επίπεδα, με στόχο τη μείωση της τάξης του 1,5 βαθμού Κελσίου. Οι χώρες έχουν δεσμευτεί να μειώσουν τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου και να μεταβούν σε οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα προκειμένου να επιτευχθεί αυτός ο στόχος.

Το πρόγραμμα Sustainable Forest Management (SFM), το οποίο προσπαθεί να προωθήσει τη βιώσιμη χρήση των δασών και την προστασία της βιοποικιλότητας, είναι μια άλλη βασική προσπάθεια. Αρκετά έθνη, κυρίως η Βραζιλία, η Ινδονησία και το Καμερούν, έχουν εφαρμόσει το έργο SFM, το οποίο ήταν σημαντικό για τη μείωση των ποσοστών αποψίλωσης και τη βελτίωση των πρακτικών διαχείρισης των δασών (OECD, 2016).

Έχουν γίνει πολλά μέτρα για την ενίσχυση της οικονομικής βιωσιμότητας, η οποία είναι μια άλλη βασική πτυχή της βιώσιμης ανάπτυξης, με στόχους οι οποίοι περιλαμβάνουν τη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη και επαρκή απασχόληση για όλους. Απώτεροι στόχοι είναι η δημιουργία μιας δίκαιης οικονομικής ανάπτυξης, η εξάλειψη της ανισότητας και η δημιουργία επαγγελματικών ευκαιριών για όλους (Improlla, 2020).

Η κυκλική οικονομία, η οποία επιχειρεί να εξαλείψει τα απόβλητα και να ενθαρρύνει τη βιώσιμη χρήση των πόρων, είναι μια άλλη σημαντική προσπάθεια σε παγκόσμιο επίπεδο. Η κυκλική οικονομία βασίζεται στα ιδανικά της εξάλειψης των αποβλήτων και της ρύπανσης μέσω του σχεδιασμού, της επαναχρησιμοποίησης αγαθών και των πόρων και της ανανέωσης των φυσικών συστημάτων. Αρκετές επιχειρήσεις και κυβερνήσεις σε όλο τον κόσμο έχουν υιοθετήσει ιδέες κυκλικής οικονομίας και εφαρμόζουν έργα όπως αλυσίδες εφοδιασμού κλειστού βρόχου, επέκταση ζωής προϊόντων και μοντέλα προϊόντων ως υπηρεσίας (Nikolaou, Jones, Stefanakis, 2021).

Έχουν ξεκινήσει διάφορα έργα για την ενίσχυση της κοινωνικής βιωσιμότητας, η οποία αποτελεί ουσιαστική πτυχή της βιώσιμης ανάπτυξης. Η παγκόσμια δήλωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η οποία εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών το 1948, είναι μια τέτοια προσπάθεια. Η καθολική δήλωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων περιγράφει τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις ελευθερίες στις οποίες δικαιούται κάθε άτομο, όπως το δικαίωμα στη ζωή, η ελευθερία και η ασφάλεια του ατόμου, το δικαίωμα στην εκπαίδευση και το δικαίωμα συμμετοχής στην πολιτιστική ζωή (Guesta, Madrigal, Pecorari, 2022).

Δεδομένων όλων των γρήγορων αλλαγών που έχουν συμβεί στο παγκόσμιο περιβάλλον, καθώς οι κοινωνίες εξελίσσονται και βιώνουν σημαντικούς μετασχηματισμούς, οι επιχειρήσεις και οι κυβερνήσεις θα πρέπει να είναι πιο προσαρμόσιμες. Τα οργανωσιακά μοντέλα έχουν επηρεαστεί δομικά και οι επιχειρήσεις έχουν ανακαλύψει την κατανόηση της ανταλλαγής πληροφοριών και των δεξιοτήτων που απαιτούν. Η χρήση της τεχνολογίας για την υποστήριξη αυτής της νέας πραγματικότητας έχει αυξηθεί δραματικά σε κάθε κλάδο, συμπεριλαμβανομένης της τραπεζικής και της γεωργίας, καθώς και της διοίκησης και της αρχιτεκτονικής της πόλης (Feng, Zhang, Li, 2022).

Χρησιμοποιώντας την τεχνολογία για την προώθηση της βιωσιμότητας, μια σημαντική έννοια που αναδεικνύεται σε παγκόσμιο επίπεδο είναι αυτή της έξυπνης πόλης. Η έννοια αυτή ενσωματώνει το κοινωνικό κεφάλαιο, τις ανθρώπινες επενδύσεις και τις υποδομές που απευθύνονται στην οικονομική και βιώσιμη ανάπτυξη. Μια τέτοια πόλη θεωρείται βιώσιμη, και διαθέτει ποικίλα τεχνικά χαρακτηριστικά, συμπεριλαμβανομένης της ανανεώσιμης ενέργειας, της έξυπνης στέγασης, του ελέγχου

των εκπομπών ρύπων, της ψηφιακής ένταξης και της αποτελεσματικής οικονομικής διαχείρισης, μεταξύ άλλων (Li, Yi, 2020).

Ωστόσο, η τεχνολογία μπορεί να βοηθήσει και να εμποδίσει τη βιωσιμότητα, και ως εκ τούτου σε παγκόσμιο επίπεδο, χρησιμοποιώντας συστήματα και προϊόντα που ελαχιστοποιούν τις αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και την ανθρώπινη υγεία. Εκτός από την προώθηση της ανακύκλωσης και τη χρήση ανακυκλώσιμων υλικών, οι πράσινες τεχνολογίες προσπαθούν να περιορίσουν την εκπομπή αερίων του θερμοκηπίου, τη χρήση φυσικών πόρων και την κατανάλωση ενέργειας. Με την υλοποίηση των επενδύσεων στην πράσινη τεχνολογία βασισμένη στη γνώση και την καινοτομία, παρατηρείται μια αυξανόμενη τάση προς μια μεγαλύτερη συμβολή από τις επιχειρήσεις που ενδιαφέρονται για την περιβαλλοντική βιωσιμότητα (Fernando, Jabbour, Wah, 2019).

Συμπερασματικά, η βιώσιμη ανάπτυξη είναι μια περίπλοκη και πολυδιάστατη έννοια που ενσωματώνει διάφορες πτυχές. Πολλά παγκόσμια προγράμματα έχουν αναπτυχθεί για την προώθηση της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας, της οικονομικής βιωσιμότητας, της κοινωνικής βιωσιμότητας και της θεσμικής βιωσιμότητας, οι οποίες αποτελούν όλα τα κρίσιμα συστατικά της βιώσιμης ανάπτυξης. Η συμφωνία του Παρισιού, το πρόγραμμα βιώσιμης διαχείρισης των δασών, οι στόχοι της βιώσιμης ανάπτυξης, η κυκλική οικονομία και η παγκόσμια δήλωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελούν όλα τα παραδείγματα παγκόσμιων προσπαθειών για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Είναι ζωτικής σημασίας, καθώς προχωρούμε, συνεχίζουμε να τονίζουμε την αειφόρο ανάπτυξη και να συνεργαστούμε μεταξύ των βιομηχανιών και των περιοχών για την οικοδόμηση ενός πιο βιώσιμου μέλλοντος για όλους (Feng, Zhang, Li, 2022).

Καθώς η περιβαλλοντική υποβάθμιση, η κοινωνική ανισότητα και οι οικονομικές ανισοροπίες συνεχίζουν να επιδεινώνονται σε όλο τον κόσμο, η ανάγκη για βιώσιμη ανάπτυξη σε παγκόσμια βάση έχει γίνει πιο επιτακτική από ποτέ. Μία από τις πιο αξιοσημείωτες τάσεις βιώσιμης ανάπτυξης είναι η αυξημένη έμφαση στη δράση για το κλίμα. Η Συμφωνία του Παρισιού έχει υιοθετηθεί από έθνη σε όλο τον κόσμο ως απόδειξη της βούλησής τους να καταπολεμήσουν την κλιματική αλλαγή και να εφαρμόσουν ένα μέλλον χαμηλών εκπομπών άνθρακα. Οι πρωτοβουλίες αειφόρου ανάπτυξης επικεντρώνονται πλέον συχνά στην ανανεώσιμη ενέργεια, τη μείωση του άνθρακα και την ανθεκτικότητα στο κλίμα (Fernando, Jabbour, Wah, 2019).

Η αυξανόμενη προτεραιότητα που δίνεται στην κοινωνική δικαιοσύνη είναι μια άλλη σημαντική εξέλιξη. Γίνεται σημαντική δουλειά για την ανακούφιση της φτώχειας, την παροχή ευκαιριών για τριτοβάθμια εκπαίδευση και υγειονομική περίθαλψη, την προώθηση της ισότητας των φύλων και την ενίσχυση των ιστορικά καταπιεσμένων ομάδων. Η σημασία της κοινωνικής ισότητας ως μέρος της παγκόσμιας ατζέντας για τη βιωσιμότητα έχει αυξηθεί καθώς οι άνθρωποι έχουν καταλάβει ότι η αειφόρος ανάπτυξη δεν αφορά απλώς το περιβάλλον (Guesta, Madrigal, Pecorari, 2022).

Επιπλέον, η πρόοδος προς μια κυκλική οικονομία έχει επιταχυνθεί. Οι στόχοι αυτής της προσέγγισης είναι η προώθηση της ανακύκλωσης, η ελαχιστοποίηση των απορριμμάτων και η διατήρηση των πόρων. Οι κυκλικές οικονομίες προωθούν βιώσιμες πρακτικές κατανάλωσης και παραγωγής εξαλείφοντας τα περιττά απόβλητα και διατηρώντας τους σπάνιους πόρους.

Οι ανισότητες μεταξύ του Παγκόσμιου Βορρά και του Παγκόσμιου Νότου είναι μία από τις πιο αξιοσημείωτες διαφορές μεταξύ των πρωτοβουλιών βιώσιμης ανάπτυξης. Η διατήρηση των φυσικών πόρων, η τεχνική πρόοδος και η κοινωνική ευημερία αποτελούν τυπικές κορυφαίες προτεραιότητες στις ανεπτυγμένες περιοχές του κόσμου, ειδικά στον Παγκόσμιο Βορρά. Αντίθετα, ο Παγκόσμιος Νότος και άλλες αναδυόμενες περιοχές έχουν σημαντικά εμπόδια να ξεπεραστούν, όπως η εκτεταμένη φτώχεια και η έλλειψη βασικών υποδομών και κοινωνικών υπηρεσιών (Li, Yi, 2020).

Οι προτεραιότητες για την αειφόρο ανάπτυξη επηρεάζονται όχι μόνο από τη γεωγραφική διαφοροποίηση αλλά και από τις διακρίσεις μεταξύ αστικών και αγροτικών κοινοτήτων. Ο υπερπληθυσμός, η ρύπανση και η έλλειψη πόρων είναι όλα προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπίσουν οι πόλεις. Ωστόσο, υπάρχουν γενικά λιγότεροι διαθέσιμοι πόροι στις αγροτικές περιοχές, όπως το γλυκό νερό, η υγειονομική περίθαλψη, η εκπαίδευση και η απασχόληση. Οι στόχοι της βιώσιμης ανάπτυξης μπορούν να επιτευχθούν μόνο σε διάφορες περιστάσεις εάν μπορεί να καλυφθεί το χάσμα μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών (Li, Yi, 2020).

Η αειφόρος ανάπτυξη έχει μεγάλες δυνατότητες στο μέλλον λόγω της τεράστιας υπόσχεσης που έχουν οι τεχνολογικές εξελίξεις. Λύσεις σε παγκόσμια προβλήματα που μπορούν να εφαρμοστούν σε μεγάλη κλίμακα μπορούν να βρεθούν στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, την ψηφιακή καινοτομία και τη βιώσιμη γεωργία. Ο τρόπος με τον οποίο σκεφτόμαστε και εργαζόμαστε για τη βιωσιμότητα μπορεί να υποστεί ριζική αλλαγή ως αποτέλεσμα των τεχνολογικών εξελίξεων (Li, Yi, 2020).

Το δυναμικό για βιώσιμη ανάπτυξη μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο μέσω συλλογικής προσπάθειας και ομαδικής εργασίας. Η ανταλλαγή γνώσεων, η κινητοποίηση πόρων και η παγκόσμια εφαρμογή δημιουργικών λύσεων απαιτούν περισσότερη συνεργασία μεταξύ των κυβερνήσεων, των εταιρειών, της κοινωνίας των πολιτών και του ακαδημαϊκού κόσμου. Η συνεργασία έχει τη δυνατότητα να διπλασιάσει τα αποτελέσματα ξεχωριστών προσπαθειών και να επιφέρει επαναστατικές αλλαγές (Fernando, Jabbour, Wah, 2019).

Ο τομέας της αειφόρου ανάπτυξης αντιμετωπίζει μια σειρά από εμπόδια, μεταξύ των οποίων η δυσκολία συγκέντρωσης επαρκών κεφαλαίων για την υποστήριξη διαφόρων προσπαθειών αειφόρου ανάπτυξης. Απαιτούνται σημαντικοί πόροι για τη χρηματοδότηση επενδύσεων σε τομείς όπως οι υποδομές, η φιλική προς το περιβάλλον τεχνολογία και η κοινωνική ευημερία. Για να καλύψουμε το χρηματοδοτικό κενό, χρειαζόμαστε δημιουργικές στρατηγικές χρηματοδότησης και συνεργασίες δημόσιου-ιδιωτικού τομέα. Μια άλλη σημαντική δυσκολία είναι να διασφαλιστεί ότι οι πολιτικές είναι συνεπείς σε διαφορετικούς κλάδους και βαθμίδες της κυβέρνησης. Η αειφόρος ανάπτυξη δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς πολιτικές που λαμβάνουν ταυτόχρονα υπόψη περιβαλλοντικούς, κοινωνικούς και οικονομικούς παράγοντες. Απαιτείται πολιτική βούληση και ισχυρές θεσμικές δομές για να ξεπεραστεί ο κατακερματισμός της πολιτικής και να συμβιβαστούν οι ανταγωνιστικοί στόχοι (Li, Yi, 2020).

Η πρόκληση της αλλαγής των υπερβολικών καταναλωτικών συνηθειών των ανθρώπων είναι επίσης σημαντική. Απαιτείται ευαισθητοποίηση, εκπαίδευση και θεμελιώδης αλλαγή των πολιτιστικών κανόνων για να ενθαρρυνθούν άτομα και εταιρείες να υιοθετήσουν πιο βιώσιμους τρόπους ζωής και καταναλωτικές επιλογές. Πολύπλοκες εργασίες όπως η τροποποίηση μακροχρόνιων συνηθειών απαιτούν ολοκληρωμένα σχέδια και συγκεκριμένες λύσεις (Fernando, Jabbour, Wah, 2019).

Για την επίλυση των πολυάριθμων και αλληλένδετων προβλημάτων του σήμερα, η παγκόσμια βιώσιμη ανάπτυξη είναι απαραίτητη. Η βάση για την ανάπτυξη τίθεται από πολλά υποσχόμενες τάσεις, όπως η δράση για το κλίμα, η κοινωνική δικαιοσύνη και η κυκλική οικονομία. Ωστόσο, τα περιφερειακά και αστικά-αγροτικά κενά υπογραμμίζουν την αναγκαιότητα προσαρμογής στρατηγικών σε κάθε περιβάλλον. Η ελπίδα για το μέλλον ενισχύεται από την τεχνολογική πρόοδο και την αυξημένη συνεργασία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Οι τρεις πυλώνες της βιώσιμης επιχειρηματικότητας

3.1 Οικονομικός πυλώνας

Η βιωσιμότητα, η οποία περιλαμβάνει εκτιμήσεις για το περιβάλλον, την κοινωνία και την οικονομία, έχει γίνει μια σημαντική ιδέα στην προσπάθεια για μακροπρόθεσμη παγκόσμια ανάπτυξη. Η ενσωμάτωση βιώσιμων πρακτικών στις κεντρικές λειτουργίες και τον στρατηγικό σχεδιασμό ενός οργανισμού αποτελεί πρωταρχική έμφαση της εταιρικής βιωσιμότητας. Η οικονομική βιωσιμότητα, ένας από τους τρεις πυλώνες της βιωσιμότητας, είναι ζωτικής σημασίας για την επιτυχία και τη μακροζωία των επιχειρήσεων και της οικονομίας συνολικά. Η κατανόηση των ιδεών, των προβλημάτων και των πλεονεκτημάτων της οικονομικής βιωσιμότητας στο πλαίσιο της βιωσιμότητας των επιχειρήσεων είναι το επίκεντρο αυτής της ενότητας.

Η οικονομική βιωσιμότητα είναι η ικανότητα μιας επιχείρησης ή μιας οικονομίας να επιβιώνει και να αναπτύσσεται με την πάροδο του χρόνου, ενώ παράγει οικονομική αξία με κοινωνικά και περιβαλλοντικά αποδεκτό τρόπο. Τονίζει τη σημασία της εξισορρόπησης της διατήρησης των πόρων και της κοινωνικής ευημερίας με την οικονομική ανάπτυξη, την κερδοφορία και τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα. Η μείωση των αρνητικών κοινωνικών και περιβαλλοντικών συνεπειών με παράλληλη μεγιστοποίηση της μακροπρόθεσμης κερδοφορίας, της ανταγωνιστικότητας και της καινοτομίας είναι ο στόχος της οικονομικής βιωσιμότητας στο πλαίσιο της εταιρικής βιωσιμότητας (Spangenberg, 2005).

Ο στόχος της οικονομικής βιωσιμότητας είναι να δημιουργήσει μακροπρόθεσμη αξία για τα ενδιαφερόμενα μέρη χρησιμοποιώντας μεθόδους που είναι επωφελείς για κάτι περισσότερο από το τελικό αποτέλεσμα. Αυτό απαιτεί προληπτικά μέτρα, όπως στρατηγικό σχεδιασμό, αποτελεσματική χρήση των πόρων και χρηματοδότηση για την ενίσχυση της δημιουργικότητας και της ευελιξίας. Οι επιχειρήσεις που ενδιαφέρονται για το περιβάλλον και την οικονομία θα χρησιμοποιήσουν βιώσιμες μεθόδους διαχείρισης των πόρων τους. Αυτό συνεπάγεται την υιοθέτηση πρακτικών κυκλικής οικονομίας, όπως η ελαχιστοποίηση της σπατάλης υλικών, η μείωση των εκπομπών και η αύξηση της αποδοτικότητας των πόρων. Οι οργανισμοί μπορούν να βελτιώσουν τη μακροπρόθεσμη οικονομική τους ανθεκτικότητα μειώνοντας την εξάρτησή τους από σπάνιους πόρους και ενισχύοντας την αποδοτικότητα των πόρων (Pezzey, Toman, 2002).

Η διατήρηση μιας υγιούς οικονομίας απαιτεί σταθερή αφοσίωση τόσο στην κοινωνική ευθύνη όσο και στις ηθικές εταιρικές πρακτικές. Αυτό περιλαμβάνει την προώθηση της ανάπτυξης χωρίς αποκλεισμούς, τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο χώρο εργασίας και τη δίκαιη μεταχείριση των εργαζομένων. Οι εργαζόμενοι, οι κοινότητες και οι πελάτες είναι όλοι οι ενδιαφερόμενοι που μπορούν να δεσμευτούν για να βελτιώσουν τα αποτελέσματα και τον κόσμο γενικότερα. Στο πλαίσιο της βιωσιμότητας των επιχειρήσεων, υπάρχουν ορισμένα εμπόδια που πρέπει να ξεπεραστούν πριν να επιτευχθεί η οικονομική βιωσιμότητα. Μεταξύ αυτών είναι (Pezzey, Toman, 2002):

Οι εταιρείες βρίσκονται υπό μεγάλη πίεση για να παράγουν γρήγορα κέρδη, κάτι που μπορεί να εμποδίσει τον στρατηγικό μακροπρόθεσμο σχεδιασμό και τη χρηματοδότηση που απαιτείται για την εφαρμογή βιώσιμων επιχειρηματικών πρακτικών. Απαιτείται αποτελεσματική ηγεσία και σταθερή δέσμευση για βιώσιμες επιχειρηματικές στρατηγικές για να επιτευχθεί μια ισορροπία μεταξύ των αναγκών των μετόχων και του μακροπρόθεσμου στόχου της οικονομικής βιωσιμότητας.

Η μέτρηση της οικονομικής βιωσιμότητας είναι δύσκολη λόγω της μεγάλης ποικιλίας νομισματικών και μη νομισματικών παραγόντων που πρέπει να ληφθούν υπόψη. Η συνολική αξιολόγηση της οικονομικής βιωσιμότητας απαιτεί να ληφθεί υπόψη ένα ευρύ φάσμα μετρήσεων, όπως η απόδοση επένδυσης (ROI), η εξοικονόμηση κόστους, η κατανάλωση πόρων και η κοινωνική επίδραση. Για αξιόπιστη αξιολόγηση και σύγκριση, απαιτούνται τυποποιημένα και ανοιχτά πρότυπα αναφοράς.

Οι θετικές επιπτώσεις της μακροπρόθεσμης οικονομικής ανάπτυξης συνδέονται με χαρακτηριστικά όπως (Sprangenberg, 2005):

Οι οργανισμοί που δίνουν προτεραιότητα στην οικονομική βιωσιμότητα είναι σε καλύτερη θέση να ανταποκριθούν στις αλλαγές των συνθηκών της αγοράς, των προτιμήσεων των καταναλωτών και των κυβερνητικών κανονισμών, τα οποία μπορούν να έχουν σημαντικό αντίκτυπο στην ικανότητά τους να ανταγωνίζονται. Οι επιχειρήσεις μπορεί να ξεχωρίζουν από τους ανταγωνιστές τους, να αυξάνουν την αφοσίωση των πελατών και να αυξάνουν τα κέρδη τους ενσωματώνοντας τη βιωσιμότητα στις δραστηριότητές τους.

Οι επιχειρήσεις μπορούν να προετοιμαστούν καλύτερα και να ανακάμψουν από διακοπές της εφοδιαστικής αλυσίδας, ρυθμιστικές αλλαγές και αρνητικές επιπτώσεις της φήμης τους όταν είναι οικονομικά σταθερές. Οι οργανισμοί μπορεί να ενισχύσουν την αποφασιστικότητά τους και να μειώσουν την ευαλωτότητά τους σε οικονομικούς κινδύνους, εάν αντιμετωπίσουν αυτά τα ζητήματα κατά μέτωπο.

Η ενίσχυση των συνδέσεων με τους επενδυτές, τους εργαζόμενους, τους καταναλωτές και τις κοινότητες, καθώς και η απόκτηση της εμπιστοσύνης τους, είναι δύο οφέλη από τη δέσμευση για οικονομική βιωσιμότητα. Η φήμη της επωνυμίας, η απόκτηση ταλέντων και η μακροζωία της σχέσης ενισχύονται όταν οι εταιρείες δείχνουν ότι ενδιαφέρονται να κάνουν το σωστό (Spangenberg, 2005).

Για την προώθηση της μακροπρόθεσμης οικονομικής βιωσιμότητας, είναι απαραίτητη η συνεργασία και η εταιρική σχέση. Η ανταλλαγή γνώσεων, οι νέες ιδέες και η καθιέρωση βέλτιστων πρακτικών διευκολύνονται μέσω της συνεργασίας με άλλους στον τομέα, καθώς και με την κυβέρνηση, τις ΜΚΟ και την ακαδημαϊκή κοινότητα. Η συνεργασία με τα ενδιαφερόμενα μέρη επιτρέπει τον εντοπισμό συστημικών δυσκολιών, την προώθηση βιώσιμων επιχειρηματικών μοντέλων και την επιτάχυνση της συστημικής θετικής αλλαγής (Mao et al., 2018).

Επιπλέον, οι πολιτικοί είναι ζωτικής σημασίας για τη διασφάλιση της μακροπρόθεσμης οικονομικής βιωσιμότητας μιας εταιρείας. Οι κυβερνήσεις μπορούν να ενθαρρύνουν τη βιομηχανία να υιοθετήσει βιώσιμες πρακτικές παρέχοντας κίνητρα, νομοθεσία και ενθαρρυντικά πλαίσια. Οι εκπτώσεις φόρου επενδύσεων για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, οι επιδοτήσεις πράσινης τεχνολογίας και οι τυποποιημένες απαιτήσεις υποβολής εκθέσεων για τις επιχειρήσεις είναι όλα παραδείγματα για το πώς μπορεί να γίνει αυτό.

Η δημιουργία μακροπρόθεσμης οικονομικής αξίας, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη τις περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιπτώσεις είναι κεντρικής σημασίας για τη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων. Οι επιχειρήσεις μπορούν να βελτιώσουν την ανταγωνιστικότητά τους, τη διαχείριση κινδύνου και τις σχέσεις με τα ενδιαφερόμενα μέρη ενσωματώνοντας την οικονομική βιωσιμότητα στα σχέδιά τους. Εάν θέλουμε να οικοδομήσουμε μια οικονομία που μπορεί να διαρκέσει, οι επιχειρήσεις οφείλουν να αρχίσουν να σχεδιάζουν μακροπρόθεσμα. Οι οργανισμοί μπορούν να βοηθήσουν στην οικοδόμηση μιας ισχυρής και βιώσιμης παγκόσμιας οικονομίας, συνεργαζόμενοι, δημιουργικοί και υποστηρίζοντας πολιτικές που προάγουν την ανάπτυξη.

Εν ολίγοις, η οικονομική βιωσιμότητα είναι ένα ουσιαστικό συστατικό της εταιρικής βιωσιμότητας, καθώς ανοίγει το δρόμο για τη δημιουργία αξίας μέσα στο χρόνο, την υπεύθυνη διαχείριση των πόρων και τις ηθικές επιχειρηματικές διαδικασίες. Αν και υπάρχουν εμπόδια, οι εταιρείες που θέτουν την οικονομική βιωσιμότητα προτεραιότητα μπορούν να αποκομίσουν οφέλη, όπως αυξημένη ανταγωνιστικότητα, μειωμένο ρίσκο και ενισχυμένες συνδέσεις με τα ενδιαφερόμενα μέρη. Οι επιχειρήσεις μπορούν να βοηθήσουν την κοινωνία στο σύνολό της να κάνει την αλλαγή σε ένα πιο βιώσιμο και ευημερούν μέλλον υιοθετώντας οι ίδιες πρακτικές βιωσιμότητας (Mao et al., 2018).

Η ικανότητα μιας εταιρείας ή οργανισμού (γενικά) να πραγματοποιήσει κέρδη χρησιμεύει ως σχέδιο για τη μακροπρόθεσμη επιτυχία στην παγκόσμια οικονομία, καθιστώντας την οικονομική βιωσιμότητα έναν από τους τρεις πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης. Σύμφωνα με τους Hgevold et al. (2015), αυτός ο πυλώνας είναι σημαντικός για τη συνεχή επιτυχία και βιωσιμότητα των επιχειρήσεων. Περιλαμβάνει ευρείες και λεπτομερείς αναλύσεις της οικονομίας, καθώς και δραστικά σχέδια για τη διασφάλιση της συνεχούς βιωσιμότητας μιας εταιρείας.

Η ενσωμάτωση περιβαλλοντικών στόχων και επιπτώσεων με μια εικόνα ενός οικολογικού περιβάλλοντος είναι συχνά το θεμέλιο της οικονομικής βιωσιμότητας για τις επιχειρήσεις. Σύμφωνα με ερευνητές, ένα θεωρητικό παράδειγμα της προαναφερθείσας έννοιας είναι η φιλικότητα προς το περιβάλλον ενός προϊόντος (φυσικού ή υπηρεσίας), στο οποίο η εταιρεία προωθεί ότι οι πόροι που χρησιμοποιούνται για αυτό γίνονται με τη μέγιστη απόδοση, με ποιοτικές υπηρεσίες

μέσω τεχνικών καινοτομιών και τη βέλτιστη σύνδεση υλικών και ενέργειας μεταξύ των επιχειρήσεων (Mao et al., 2018).

Όσον αφορά τη φιλικότητα προς το περιβάλλον του προϊόντος, για παράδειγμα, μια επιχείρηση μπορεί να διαφημιστεί ισχυριζόμενη ότι τα προϊόντα της κατασκευάζονται εξ ολοκλήρου με φωτοβολταϊκή ενέργεια και ότι μπορούν να ανακυκλωθούν ή να προκαλέσουν μηδενική μόλυνση με ατομική αποσύνθεση. Συνοπτικά, είναι πράξεις που, αφενός, προσπαθούν να εξοικονομήσουν κόστος και να «δημιουργήσουν» φιλικά προς το περιβάλλον προϊόντα, αλλά με πρωταρχική απαίτηση την ενότητα και την ασφάλεια της επιχείρησης, των μελών της και των εργαζομένων της (Hgevold et al. , 2014).

Επιπλέον, οι εταιρείες πρέπει να επιτύχουν συνεργασία με άλλους φορείς, σχηματίζοντας βιομηχανικά clusters μεταξύ τους με όλα τα οφέλη, έχοντας οικονομική βιωσιμότητα ώστε το προϊόν να θεωρείται οικολογικό. Όταν οι επιχειρήσεις συνεργάζονται με τους προμηθευτές, τους καταναλωτές, ακόμη και τους ανταγωνιστές τους, σχηματίζουν αυτό που είναι γνωστό ως «βιομηχανικά clusters». Ο σχεδιασμός, η εφαρμογή και η αξιολόγηση βιώσιμων επιχειρηματικών στρατηγικών μερικές φορές περιλαμβάνουν δύσκολες πράξεις και σχέσεις (Mao et al., 2018).

3.2 Περιβαλλοντικός πυλώνας

Η ιδέα της βιωσιμότητας, η οποία περιλαμβάνει περιβαλλοντικά, κοινωνικά και οικονομικά στοιχεία, βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην περιβαλλοντική βιωσιμότητα. Η εταιρική βιωσιμότητα βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην περιβαλλοντική βιωσιμότητα, η οποία με τη σειρά της διασφαλίζει ότι οι επιχειρήσεις αποδίδουν υπεύθυνα και βιώσιμα. Αυτό το άρθρο εξετάζει την περιβαλλοντική βιωσιμότητα ως ακρογωνιαίο λίθο μιας βιώσιμης επιχείρησης, συζητώντας τις έννοιες, τα προβλήματα και τις ανταμοιβές της.

Η διαχείριση και η προστασία των φυσικών πόρων και των οικοσυστημάτων με τρόπο που να διασφαλίζει τη μακροπρόθεσμη επιβίωσή τους είναι αυτό που εννοούμε όταν μιλάμε για περιβαλλοντική βιωσιμότητα. Η έννοια αυτή τονίζει την ενσωμάτωση περιβαλλοντικών παραγόντων στα σχέδια, τις λειτουργίες και τη λήψη αποφάσεων της εταιρείας στο πλαίσιο της εταιρικής βιωσιμότητας. Ο στόχος της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας είναι η βελτίωση της υγείας των οικοσυστημάτων και των ανθρώπινων πληθυσμών, με ταυτόχρονη μείωση των επιβλαβών επιπτώσεων στο περιβάλλον.

Η περιβαλλοντική βιωσιμότητα απαιτεί την προσεκτική διαχείριση των σπάνιων πόρων, όπως το νερό, η ηλεκτρική ενέργεια και οι πρώτες ύλες. Οι εταιρείες με γνήσιο ενδιαφέρον για το περιβάλλον εφαρμόζουν πολιτικές που δίνουν προτεραιότητα στη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, στην ανακύκλωση ανεπιθύμητων υλικών και στη διατήρηση των φυσικών πόρων.

Η μείωση της ποσότητας των απορριμμάτων που παράγονται από μια εταιρεία και της ρύπανσης που προκαλεί είναι απαραίτητη για την επίτευξη περιβαλλοντικής βιωσιμότητας. Η μείωση των εκπομπών, οι καθαρότερες βιομηχανικές μέθοδοι, η καλύτερη διαχείριση των απορριμμάτων και η υποστήριξη της κυκλικής οικονομίας αποτελούν μέρος της εικόνας. Η διατήρηση της βιοποικιλότητας αποτελεί ουσιαστικό μέρος της διατήρησης ενός υγιούς οικοσυστήματος. Οι επιχειρήσεις πρέπει να μάθουν πώς οι ενέργειές τους επηρεάζουν τα οικοσυστήματα, τους οικοτόπους και τα διάφορα είδη και να εργαστούν για να μειώσουν όσο το δυνατόν περισσότερο αυτές τις επιπτώσεις. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της δέσμευσης σε βιώσιμη χρήση γης, με τη χρήση μεθόδων ηθικής προμήθειας και την υποστήριξη των προσπαθειών διατήρησης.

Η αειφόρος ανάπτυξη έχει ωστόσο πολλά εμπόδια, τα οποία εμποδίζουν την ευρεία υιοθέτηση της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας στον επιχειρηματικό κόσμο όπως:

Η κλιματική αλλαγή, η απώλεια βιοποικιλότητας και η ρύπανση είναι μερικά μόνο παραδείγματα των πολλών περίπλοκων περιβαλλοντικών ανησυχιών που πρέπει να αντιμετωπιστούν προκειμένου να επιτευχθεί περιβαλλοντική βιωσιμότητα. Για να ξεπεραστούν αυτά τα εμπόδια, οι ενδιαφερόμενοι θα πρέπει να συγκεντρώσουν τις γνώσεις και τους πόρους τους από διάφορους κλάδους.

Πολλές εταιρείες πρέπει να αντιμετωπίσουν βραχυπρόθεσμους οικονομικούς περιορισμούς που ενδέχεται να αποδυναμώσουν την αφοσίωσή τους στην περιβαλλοντική βιωσιμότητα μακροπρόθεσμα. Η εύρεση ενός ευτυχούς μέσου μεταξύ οικονομικής επιτυχίας και περιβαλλοντικής συνείδησης απαιτεί μια πιο μακροπρόθεσμη και φιλική προς το περιβάλλον προσέγγιση για την επιχειρηματική δραστηριότητα.

Πέρα από τις δυσκολίες, η περιβαλλοντική βιωσιμότητα συνοδεύεται και από σημαντικά οφέλη για τις επιχειρήσεις:

Η συμμόρφωση με τους κανονισμούς, οι διαταραχές της εφοδιαστικής αλυσίδας είναι μερικά μόνο παραδείγματα των κινδύνων που μπορούν να αποφευχθούν με την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας στις εταιρικές διαδικασίες. Η λήψη προληπτικών μέτρων για τον μετριασμό των περιβαλλοντικών κινδύνων βελτιώνει τόσο τη βραχυπρόθεσμη όσο και τη μακροπρόθεσμη σταθερότητα.

Η βελτιωμένη απόδοση των πόρων, η μείωση των απορριμμάτων και η εξοικονόμηση ενέργειας είναι μόνο μερικοί από τους τρόπους με τους οποίους η περιβαλλοντική βιωσιμότητα μπορεί να εξοικονομήσει δαπάνες. Η απόδοση μπορεί να βελτιωθεί και τα λειτουργικά έξοδα να μειωθούν με τη χρήση φιλικών προς το περιβάλλον τεχνολογίας και πρακτικών. Επίσης, Οι πελάτες, οι επενδυτές και οι εργαζόμενοι επωφελούνται όλοι από τη δέσμευση μιας εταιρείας για περιβαλλοντική βιωσιμότητα. Είναι ένας καλός τρόπος για μια επιχείρηση να δείξει δείξετε ότι ενδιαφέρεται για την κοινότητά της και να προσελκύσει νέους πελάτες με οικολογική συνείδηση.

Η περιβαλλοντική βιωσιμότητα, η οποία δίνει προτεραιότητα στην περιβαλλοντική διαχείριση και τη διαφύλαξη των φυσικών πόρων, αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της βιωσιμότητας των επιχειρήσεων. Οι επιχειρήσεις μπορούν να μειώσουν την ευπάθεια, να εξοικονομήσουν χρήματα και να βελτιώσουν την εικόνα τους ενσωματώνοντας την περιβαλλοντική βιωσιμότητα στα σχέδια, τις λειτουργίες και τη λήψη αποφάσεων. Για ένα μέλλον που κρατά υπό έλεγχο την οικονομική επέκταση προστατεύοντας παράλληλα τα οικοσυστήματα και βελτιώνει την ποιότητα ζωής των ανθρώπων, η υπέρβαση των εμποδίων και η υιοθέτηση των αρχών της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας είναι ουσιαστικής σημασίας.

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, οι μειώσεις κόστους μιας εταιρείας μέσω περιβαλλοντικών πρωτοβουλιών αποτελούν τον περιβαλλοντικό πυλώνα της βιώσιμης επιχειρηματικότητας (Hgevold et al., 2015). Σύμφωνα με τους Mao et al. (2018), το περιβάλλον και οι πόροι είναι οι κύριοι όροι για τον περιβαλλοντικό πυλώνα και την προστασία του περιβάλλοντος, όπου οι επιχειρήσεις πρέπει να ενσωματώσουν το όφελος από τη διατήρηση των φυσικών πόρων και τη μείωση των εκπομπών στην «παραγωγή» τους (εστίαση στην παραγωγή υλικών προϊόντων αλλά και στην παραγωγή υπηρεσιών). Με άλλα λόγια, οι επιχειρήσεις θα πρέπει να παρακολουθούν

και να αξιολογούν πόσους φυσικούς πόρους χρησιμοποιούν στην «παραγωγή», με στόχο είτε να περικόψουν είτε να στραφούν σε μια πιο βιώσιμη επιλογή.

Επιπλέον, στη σύγχρονη εποχή, εκτιμάται ιδιαίτερα η περιβαλλοντική συνείδηση και η αντίληψη του κοινού για τη διατήρησή του. Οι επιχειρήσεις θα πρέπει να εκμεταλλευτούν αυτή την ευκαιρία,, επειδή παρόμοιες προκάλεσαν τη γέννηση βιώσιμων επιχειρήσεων που όχι μόνο συμβάλλουν θετικά στην κοινωνία και την προστασία του περιβάλλοντος αλλά και αποκομίζουν οικονομικά οφέλη από την ευρεία υιοθέτηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Επιπλέον, οι επιχειρήσεις έχουν αποδειχθεί ότι διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη βιώσιμη ανάπτυξη χάρη στο γεγονός ότι μπορούν να βελτιώσουν την περιβαλλοντική ποιότητα αντιστρέφοντας τη ρύπανση (Dhahri, Omri, 2018).

Οι βιώσιμες δράσεις που έχουν υιοθετήσει οι επιχειρήσεις για τον περιβαλλοντικό πυλώνα περιλαμβάνουν τη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας για την τροφοδοσία μηχανημάτων, την ανακύκλωση υλικών και πόρων και τη μείωση της συνολικής κατανάλωσης. Μεταξύ των πιο ελπιδοφόρων περιβαλλοντικών τάσεων του σήμερα είναι η ευρεία υιοθέτηση ηλεκτρικών οχημάτων και η χρήση φωτοβολταϊκών για παραγωγή και διανομή ηλεκτρικής ενέργειας στις υποδομές της επιχείρησης (Mao et al., 2018).

Ωστόσο, το ISO 14001 και παρόμοιες περιβαλλοντικές πιστοποιήσεις αποτελούν μέρος του περιβαλλοντικού πυλώνα μιας βιώσιμης επιχείρησης. Πιο συγκεκριμένα, ορισμένες επιχειρήσεις χρησιμοποιούν παγκοσμίως αναγνωρισμένα, πιστοποιημένα συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης, όπως το λεγόμενο EMS, ως μέσο μέτρησης της περιβαλλοντικής τους απόδοσης. Οι επιχειρήσεις μπορούν να λάβουν αυτά τα μέτρα λαμβάνοντας περιβαλλοντικά υπεύθυνες αποφάσεις σχετικά με τα υλικά που χρησιμοποιούν, την ποσότητα ενέργειας που καταναλώνουν, κ.α.

3.3 Κοινωνικός πυλώνας

Η συμπερίληψη των εννοιών της κοινωνίας, του πολιτισμού και της κοινότητας γενικά καθιστά τον κοινωνικό πυλώνα της βιωσιμότητας για τις επιχειρήσεις πιο δύσκολο να κατανοηθεί και να κοινοποιηθούν οι συνέπειες ή τα καθήκοντά του. Οι Hgevold et al. (2015) ορίζουν τον κοινωνικό πυλώνα ως τις σχέσεις, συμπεριφορές και αξίες μεταξύ εργαζομένων και πελατών. Αυτή η ιδέα αντιπροσωπεύει συχνά τις φιλοδοξίες μιας εταιρείας να καλύψει τις συνεχώς εξελισσόμενες κοινωνικές ανάγκες για κοινωνικές υπηρεσίες (π.χ. τροποποίηση των προτύπων απόδοσης, τροποποίηση της εικόνας του προϊόντος ή της εταιρείας).

Ωστόσο, αυτή η βάση συχνά παραβλέπεται από τις εταιρείες υπέρ των άλλων δύο πυλώνων. Οι Dhahri και Omri (2018) υποστηρίζουν, ωστόσο, ότι οι εταιρείες λειτουργούν στην πραγματικότητα σαν μικρές κοινότητες και ότι ενισχύοντας την κοινωνική βιωσιμότητα μπορούν να βοηθήσουν τους εργαζόμενους να αντιμετωπίσουν τις μεγαλύτερες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν. Επιπλέον, οι εταιρείες μπορούν να συνεισφέρουν στην κοινωνία καλύπτοντας κοινωνικές ανάγκες, όπως η κάλυψη των αναγκών των αστέγων, με τους δικούς τους μοναδικούς τρόπους (Mao et al., 2018).

Η εταιρική κοινωνική ευθύνη, περιγράφει τις κοινωνικές δράσεις μιας εταιρείας, οι οποίες μπορούν να εφαρμοστούν διαφορετικά από τη μια επιχείρηση στην άλλη. Οι δωρεές, η ασφάλεια και η γενική στρατηγική φιλανθρωπία είναι όλοι οι τρόποι με τους οποίους μια εταιρεία μπορεί να επιδείξει τη δέσμευσή της στην κοινωνία. Στις περισσότερες περιπτώσεις, η κοινωνική ευθύνη μιας εταιρείας συνεπάγεται ό,τι κάνει εκτός από την εξυπηρέτηση των αναγκών των πελατών της (Hgevold et al., 2015).

Όταν πρόκειται για το χώρο εργασίας, οι εργαζόμενοι είναι εκεί όπου η κοινωνική βιωσιμότητα πραγματικά μπορεί να εφαρμοστεί. Δεδομένου ότι το ISO 18001 είναι ένα πρότυπο για την πιστοποίηση της δέσμευσης μιας επιχείρησης για την υγεία και την ασφάλεια των εργαζομένων, αυτό συνήθως περιλαμβάνει όλα όσα κάνει ένας επιχειρηματικός οργανισμός. Πρόκειται, με την ευρεία έννοια, για ανθρωπιστικές μορφές κοινωνικής αλληλεπίδρασης με τους εργαζόμενους αλλά και έχει να κάνει με δικαιώματα που σχετίζονται με την ασφάλεια στο χώρο εργασίας, τη δίκαιη αμοιβή, την επαρκή εκπαίδευση και την ελευθερία από φυλετικές διακρίσεις, κ.α. (Cantele, Zardini, 2018).

Σε αυτό το πλαίσιο, ο όρος «κοινωνική βιωσιμότητα» αναφέρεται σε ένα υποσύνολο βιωσιμότητας που στοχεύει στη βελτίωση της ζωής των ανθρώπων μέσω

της επίλυσης κοινωνικών προβλημάτων, της αύξησης της ισότητας και της βελτίωσης των κοινοτήτων τους. Η κοινωνική βιωσιμότητα διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στην προώθηση ηθικών και χωρίς αποκλεισμούς επιχειρηματικές πρακτικές στο πλαίσιο της εταιρικής βιωσιμότητας.

Πιο απλά, η κοινωνική βιωσιμότητα αναφέρεται στη διατήρηση κοινωνικών συνθηκών που προάγουν την ευημερία, την υγεία και την ποιότητα ζωής όλων των μελών της κοινωνίας. Η ενσωμάτωση κοινωνικών θεμάτων στις επιχειρηματικές λειτουργίες, τις αλυσίδες εφοδιασμού και την αλληλεπίδραση με τους ενδιαφερόμενους είναι βασικό συστατικό της εταιρικής βιωσιμότητας. Τα δίκαια εργασιακά πρότυπα, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η συμμετοχή στην τοπική κοινότητα, η αποδοχή των διαφορών και η ηθική προμήθεια είναι όλα συστατικά της κοινωνικής βιωσιμότητας.

Η κοινωνική βιωσιμότητα διέπεται από αρχές όπως ο σεβασμός για τα δικαιώματα και την αξιοπρέπεια των εργαζομένων στο χώρο εργασίας: Οι δίκαιες πρακτικές εργασίας είναι κεντρικής σημασίας για μια βιώσιμη κοινωνία. Οι εταιρείες με ισχυρή δέσμευση για την κοινωνική βιωσιμότητα επενδύουν στους υπαλλήλους τους ενθαρρύνοντας ένα θετικό εργασιακό περιβάλλον, ενθαρρύνοντας την επαγγελματική ανάπτυξη και εξισορροπώντας τις εργασιακές και προσωπικές ευθύνες.

Δίνει επίσης βάση στα ανθρώπινα δικαιώματα και ηθική συμπεριφορά, καθώς οι επιχειρήσεις με ισχυρή δέσμευση για την κοινωνική βιωσιμότητα προστατεύουν και προάγουν τα ανθρώπινα δικαιώματα σε όλες τις αλυσίδες αξίας τους. Αυτό περιλαμβάνει την επίλυση προβλημάτων όπως οι διακρίσεις, η εκμετάλλευση και η κατάχρηση εξουσίας, καθώς και η προστασία των δικαιωμάτων όσων βρίσκονται στο περιθώριο της κοινωνίας.

Η συμμετοχή και η συμβολή στην ανάπτυξη και ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών εκτιμάται ιδιαίτερα στις κοινωνικά βιώσιμες πρακτικές. Οι εταιρείες πρέπει να είναι πιο κοινωνικά υπεύθυνες και να συνεργάζονται ενεργά με τις τοπικές κοινότητες για την προώθηση έργων και τον μετριασμό των αρνητικών κοινωνικών επιπτώσεων.

Υπάρχει μια σειρά από προκλήσεις που ενδεχομένως να δυσχεραίνουν την ευρεία υιοθέτηση της κοινωνικής βιωσιμότητας στο πλαίσιο της βιωσιμότητας των επιχειρήσεων. Πολλές εταιρείες σήμερα βασίζονται σε περίπλοκα παγκόσμια δίκτυα εφοδιασμού, γεγονός που καθιστά δύσκολη την εγγύηση της κοινωνικής βιωσιμότητας σε όλη τη διαδρομή της αλυσίδας αξίας. Οι κοινωνικές προκλήσεις στις αλυσίδες

εφοδιασμού μπορούν να επιλυθούν μόνο μέσω συλλογικής προσπάθειας, ανοιχτής επικοινωνίας και ηθικών πολιτικών αγορών.

Ακόμη, οι επιχειρήσεις πρέπει να έχουν επίγνωση των μεταβαλλόμενων κοινωνικών κανόνων σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να προσεγγίζουν τα κοινωνικά ζητήματα. Για να παραμείνουν συμμορφωμένες με τους μεταβαλλόμενους ηθικούς κανόνες, οι επιχειρήσεις πρέπει να αναθεωρήσουν τις διαδικασίες, τις πολιτικές και τις μεθόδους επικοινωνίας με τους ενδιαφερόμενους.

Ωστόσο, η εμπιστοσύνη και η αφοσίωση των πελατών, των επενδυτών και άλλων ενδιαφερόμενων μερών αυξάνεται όταν μια επιχείρηση θέτει την κοινωνική βιωσιμότητα ως κορυφαία προτεραιότητα. Μια επιχείρηση μπορεί να ενισχύσει τη φήμη και τη θέση της επωνυμίας της στην αγορά δείχνοντας ότι ενδιαφέρεται για πράγματα όπως η ηθική, η κοινωνική ευθύνη και η διαφορετικότητα και η ένταξη. Επιπρόσθετα, οι πρωτοβουλίες κοινωνικής βιωσιμότητας προσελκύουν και διατηρούν προσωπικό υψηλής τεχνικής εξειδίκευσης, ενώ οι εργαζόμενοι είναι πιο πιθανό να επενδύσουν και να είναι παραγωγικοί σε μια εταιρεία που νοιάζεται για την κοινότητα.

Επίσης, μπορούν να δημιουργηθούν ισχυρότερες σχέσεις με τις τοπικές κοινότητες και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη μέσω της δέσμευσης ενός οργανισμού για κοινωνική βιωσιμότητα. Οι επιχειρήσεις μπορούν να ενθαρρύνουν την καλή συμμετοχή και τις διαρκείς σχέσεις βοηθώντας στην ανάπτυξη της κοινότητας, επιλύοντας κοινωνικά προβλήματα και χρηματοδοτώντας τοπικές δραστηριότητες.

Συνοψίζοντας, η κοινωνική βιωσιμότητα είναι ο ακρογωνιαίος λίθος της βιωσιμότητας των επιχειρήσεων λόγω της εστίασής της στη δικαιοσύνη, τα ανθρώπινα δικαιώματα και την κοινοτική υποστήριξη. Οι επιχειρήσεις μπορούν να βελτιώσουν τη θέση τους στην αγορά, την ικανότητά τους να προσλαμβάνουν και να διατηρούν κορυφαίους υπαλλήλους και τη δημοτικότητά τους μεταξύ των καταναλωτών και άλλων ενδιαφερόμενων μερών υιοθετώντας έννοιες κοινωνικής βιωσιμότητας. Μια πιο περιεκτική, ισότιμη και βιώσιμη κοινωνία είναι το αποτέλεσμα των ανθρώπων που αντιμετωπίζουν κατά μέτωπο αντιξοότητες και αγκαλιάζουν κοινωνικά υπεύθυνες δραστηριότητες. Οι επιχειρήσεις που θέλουν να ευδοκιμήσουν μακροπρόθεσμα στη σημερινή αβέβαιη οικονομία πρέπει να αγκαλιάσουν την κοινωνική βιωσιμότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Βιωσιμότητα και επιχειρηματικότητα

4.1 Στόχοι της βιώσιμης ανάπτυξης στα πλαίσια της επιχειρηματικότητας

Όπως φάνηκε μέχρι τώρα, οι Στόχοι της Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) περιγράφουν τους παγκόσμιους αναπτυξιακούς στόχους έως το 2030 και είναι ουσιαστικοί για την επίλυση των παγκόσμιων οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών ανησυχιών που αντιμετωπίζουν οι κοινότητες. Ενθαρρύνουν μια ποικιλία μέτρων του κυβερνητικού και του ιδιωτικού τομέα που θα μπορούσαν να τονώσουν την οικονομική ανάπτυξη με νέα και εφευρετικά μέσα.

Αυτοί οι στόχοι είναι αλληλεξαρτώμενοι και πιθανώς αλληλένδετοι. Πράγματι, οι επιχειρηματικές δραστηριότητες συνήθως καλύπτουν περισσότερους από έναν SDG. Αυτό φέρνει στο προσκήνιο τη σημασία των θεσμικών παραγόντων που επηρεάζουν το επιχειρηματικό ταλέντο και κατά συνέπεια την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη (Urbano, Aparicio, & Audretsch, 2018).

Αρκετές επιχειρήσεις επιδιώκουν να εφαρμόσουν μεθόδους βιώσιμης ανάπτυξης παρά τα προβλήματα γύρω τους. Αυτοί οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης τονίζουν επίσης τη σημασία ενός πιο συμμετοχικού πλαισίου για τον περιβαλλοντικό μετασχηματισμό που εμπλέκει φορείς και ενδιαφερόμενους πέρα από τις τοπικές κυβερνήσεις. Η επιχειρηματικότητα μπορεί να είναι μια μετασχηματιστική δύναμη, παρέχοντας το πλαίσιο για την επίτευξη και την εφαρμογή των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης, ενώ παράλληλα τροφοδοτεί τη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη. Στη σφαίρα της βιώσιμης ανάπτυξης, η επιχειρηματικότητα επαινείται ως όχημα ενδυνάμωσης και διευκόλυνσης της οικονομικής ανάπτυξης, της ανακούφισης της φτώχειας και άλλων τύπων κοινωνικής αξίας (Kaijage, Wheeler, & Newbery, 2013).

Η κατανόησή μας για το πώς η επιχειρηματική δραστηριότητα μπορεί να συμβάλει στους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης παραμένει ανεπαρκής. Ενώ φαίνεται να υπάρχει πληθώρα γνώσεων σχετικά με τη σύνδεση μεταξύ της επιχειρηματικής συμπεριφοράς και της οικονομικής επιτυχίας (Rauch, Wiklund, Lumpkin, & Frese, 2009), η τρέχουσα θεωρία δεν έχει εξεταστεί διεξοδικά στα αναπτυσσόμενα πλαίσια του Παγκόσμιου Νότου (Newbery, Henley, & Siwale, 2017).

Επιπλέον, εκτός της συσχέτισης με τις επιδόσεις της εταιρείας, η συμβολή της επιχειρηματικότητας σε άλλους κρίσιμους δείκτες παραγωγής είναι λιγότερο βέβαιη. Η απόδοση είναι μέτρο διαδικασίας για τελικούς στόχους όπως η ασφάλεια, η ευτυχία και η ευημερία. Ωστόσο, στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης, θα πρέπει να είναι προφανές ότι η επιχειρηματικότητα είναι απαραίτητη καθώς μπορεί, για παράδειγμα, να συμβάλει στη μείωση της φτώχειας μέσω ανάπτυξης της οικονομικής απόδοσης, περισσότερης πρόσβασης στην εκπαίδευση, μέσω αποτελεσματικού ανταγωνισμού στην αγορά, πρόσβασης σε καθαρό νερό, κτλ, μέσω μιας διαδικασίας που περιλαμβάνει την ανακάλυψη και εκμετάλλευση νέων ιδεών (Shane & Venkataraman, 2000).

Σε γενικές γραμμές υπάρχουν τεράστιες δυνατότητες εποικοδομητικής κοινωνικής αλλαγής που θα προωθηθεί από τη διασταύρωση της βιώσιμης ανάπτυξης και της επιχειρηματικότητας. Η περιβαλλοντική διαχείριση είναι ένας σημαντικός στόχος βιώσιμης ανάπτυξης στις επιχειρήσεις. Οι επιχειρηματίες μπορεί να μειώσουν τις αρνητικές επιπτώσεις των επιχειρήσεών τους στο περιβάλλον δημιουργώντας νέα αγαθά, υπηρεσίες και επιχειρηματικές στρατηγικές. Οι επιχειρηματίες μπορούν να βοηθήσουν τις μελλοντικές γενιές προστατεύοντας το περιβάλλον μέσω βιώσιμων πρακτικών, όπως η αποδοτικότητα των πόρων, η μείωση των απορριμμάτων και η χρήση καθαρής τεχνολογίας.

Ένας δευτερεύων στόχος είναι η εποικοδομητική επίδραση στην κοινωνία. Οι επιχειρηματίες μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις επιχειρήσεις τους για να βοηθήσουν στην επίλυση κοινωνικών προβλημάτων και να προωθήσουν πιο φιλόξενες κοινότητες. Οι επιχειρηματίες συμβάλλουν στη μείωση της φτώχειας, στην προώθηση της ισότητας των φύλων και στην ενίσχυση των υποεξυπηρετούμενων κοινοτήτων παρέχοντας απασχόληση, υποστηρίζοντας ίσες συνθήκες εργασίας και προάγοντας την αυτοδιάθεση. Με περισσότερες δυνατότητες και πόρους διαθέσιμους σε περισσότερους ανθρώπους, η κοινωνία επωφελείται από επιχειρηματικές στρατηγικές χωρίς αποκλεισμούς.

Η αιφόρος ανάπτυξη στις επιχειρήσεις πρέπει να στοχεύει στην αύξηση της ευημερίας της οικονομίας. Οι βιώσιμες εταιρικές στρατηγικές που δημιουργούν κέρδη, λαμβάνοντας υπόψη περιβαλλοντικούς και κοινωνικούς παράγοντες, μπορούν να βοηθήσουν τους επιχειρηματίες να επιτύχουν οικονομική πρόοδο. Οι βιώσιμες επιχειρηματικές μέθοδοι βοηθούν τις νεοφυείς επιχειρήσεις να προσεγγίσουν νέους πελάτες, να αυξήσουν την αναγνωρισιμότητα της επωνυμίας τους και να διαφοροποιηθούν από τον ανταγωνισμό. Η οικονομική ανάπτυξη, η ευημερία και η μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα της κοινωνίας υποστηρίζονται από βιώσιμους επιχειρηματίες.

Τα βιώσιμα επιχειρηματικά μοντέλα βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στην τεχνολογική καινοτομία. Οι επιχειρηματίες μπορούν να δημιουργήσουν και να κλιμακώσουν νέες προσεγγίσεις για την επίλυση πιεστικών κοινωνικών και οικολογικών προβλημάτων. Οι επιχειρηματίες αλλάζουν τομείς και έχουν θετική παγκόσμια επίδραση μέσω της χρήσης τεχνολογίας ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, μοντέλων κυκλικής οικονομίας και καινοτομιών που οδηγούνται από κοινωνικό αντίκτυπο. Αυτές οι καινοτομίες παρακινούν άλλους να κάνουν το ίδιο και να προωθήσουν την υπόθεση της βιωσιμότητας.

Η βιώσιμη ανάπτυξη των επιχειρήσεων στοχεύει επίσης στην ενίσχυση της συνεργασίας και της δημιουργίας δικτύων. Οι επιχειρηματίες μπορούν να χρησιμοποιήσουν τα δίκτυά τους και τη συμμετοχή των ενδιαφερομένων για να συν-δημιουργήσουν λύσεις σε δύσκολα προβλήματα βιωσιμότητας. Οι επιχειρηματίες αυξάνουν την επίδρασή τους και προωθούν τη συστημική αλλαγή δουλεύοντας με ομάδες ομοϊδεατών και καλλιεργώντας συμμαχίες πολλών ενδιαφερομένων. Μέσω αυτών των συνεργασιών, οι πληροφορίες μοιράζονται, οι πόροι συγκεντρώνονται και οι άνθρωποι συνεργάζονται για να έχουν μεγαλύτερο αντίκτυπο στη βιώσιμη ανάπτυξη.

Οι στόχοι της βιώσιμης ανάπτυξης στις επιχειρήσεις είναι πολλά υποσχόμενοι, αλλά υπάρχουν και εμπόδια που πρέπει να ξεπεραστούν. Οι οικονομικοί περιορισμοί, τα εμπόδια της αγοράς και η έλλειψη κατανόησης και ενθάρρυνσης της βιώσιμης επιχειρηματικότητας μπορούν όλα να επιβραδύνουν την ανάπτυξη. Για να ξεπεράσουμε αυτά τα εμπόδια, χρειαζόμαστε ευνοϊκά οικοσυστήματα, πρόσβαση σε χρήματα και νομοθεσία που να δίνει κίνητρα για βιώσιμες επιχειρηματικές πρακτικές.

Οι κυβερνήσεις, οι τράπεζες και το ευρύ κοινό πρέπει όλοι να κατανοήσουν την αξία της ενθάρρυνσης της βιώσιμης επιχειρηματικότητας για να ευδοκιμήσει.

Συμπερασματικά, η περιβαλλοντική διαχείριση, ο κοινωνικός αντίκτυπος, η οικονομική επιτυχία, η καινοτομία και η συνεργασία είναι όλοι στόχοι βιώσιμης ανάπτυξης στο πλαίσιο της επιχειρηματικότητας. Χτίζοντας μακροπρόθεσμες επιχειρηματικές στρατηγικές, παράγοντας κοινωνική αξία και υποστηρίζοντας την περιβαλλοντική ευθύνη, οι επιχειρηματίες μπορούν να ωθήσουν την κοινωνία προς τα εμπρός. Οι επιχειρηματίες, οι κυβερνήσεις, οι επενδυτές και η κοινωνία γενικότερα πρέπει να ενωθούν για να αντιμετωπίσουν προβλήματα και να αδράξουν ευκαιρίες. Μπορούμε να ανοίξουμε το δρόμο για ένα πιο βιώσιμο και χωρίς αποκλεισμούς μέλλον, ευθυγραμμίζοντας την επιχειρηματικότητα με τους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης, που θα οδηγήσει σε μια ζωντανή οικονομία που εκτιμά τη γη και τους κατοίκους της.

4.2 Βιώσιμες επιχειρηματικές στρατηγικές

Η δημιουργία οικονομικής αξίας, συνήθως με τη μορφή κερδών, είναι η κύρια εστίαση της συμβατικής επιχειρηματικής στρατηγικής. Η δημιουργία αξίας για μια επιλεγμένη ομάδα ενδιαφερομένων, συνήθως ιδιοκτητών και μετόχων, είναι το επίκεντρο αυτών των προσεγγίσεων. Η δημιουργία αξίας έξω από αυτά τα ενδιαφερόμενα μέρη θεωρούνταν παλιότερα άνευ σημασίας. Ωστόσο, άρχισε να γίνεται αντιληπτού ότι αυτά τα ενδιαφερόμενα μέρη είτε προέρχονται από τον ιδιωτικό τομέα είτε ανήκουν στο χώρο της εκάστοτε κυβέρνησης, θεωρούνται υπεύθυνοι για την πρόληψη ή την επίλυση κοινωνικών ή περιβαλλοντικών προβλημάτων. Οι κακές συνθήκες εργασίας, οι χαμηλοί μισθοί και η υποβάθμιση του περιβάλλοντος είναι μόνο μερικά από τα προβλήματα που μπορεί να εντοπίζονται στην αποκλειστική εστίαση στα κέρδη.

Πλέον, γίνεται ορατή μια μετατόπιση από αυτή τη στρεβλή οπτική της επιχειρηματικής στρατηγικής. Όπως θα δούμε σε αυτή την ενότητα, η βιωσιμότητα γίνεται όλο και πιο σημαντικός παράγοντας όταν οι εταιρείες σχεδιάζουν τις στρατηγικές τους. Αυτές οι μέθοδοι έχουν σχεδιαστεί για να βοηθήσουν τις εταιρείες να έχουν μια επανορθωτική επίδραση στην κοινωνία και τον φυσικό κόσμο, όχι μόνο να μειώσουν τη ζημιά που της προκαλούν (Cohen & Winn, 2007).

Η διεύρυνση της ανισότητας, οι καταχρηστικές εργασιακές πρακτικές και πολλές περιβαλλοντικές δυσκολίες είναι μόνο μερικά από τα προβλήματα βιωσιμότητας που δημιουργεί το παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα και οι αγορές που περιέχει. Ωστόσο, αυτές οι ανισότητες παρέχουν επίσης ευνοϊκές συνθήκες για την εφαρμογή βιώσιμων στρατηγικών (Hart, Milstein, & Caggiano, 2005). Παραδείγματα περιλαμβάνουν τις προφανείς περιβαλλοντικές δυσκολίες που προκαλούνται από την εκβιομηχάνιση των οικονομικών δραστηριοτήτων και τα αντίστοιχα επίπεδα κατανάλωσης. Η μεγάλη ποσότητα απορριμμάτων που παράγονται από διάφορες βιομηχανικές δραστηριότητες είναι ενδεικτική της αναποτελεσματικότητας των σημερινών στρατηγικών παραγωγής σε πολλούς τομείς (Hart, Milstein & Caggiano, 2005).

Αυτές οι ανεπάρκειες στην αγορά δημιουργούν περιθώρια ανάπτυξης. Αυτές οι βελτιώσεις αποτελούν συχνά το επίκεντρο βιώσιμων μέτρων, όπως οι πρωτοβουλίες οικολογικής απόδοσης. Στο επόμενο μέρος, θα ρίξουμε μια πιο προσεκτική ματιά στο πώς αυτά μπορούν να βοηθήσουν τις εταιρείες να εξοικονομήσουν χρήματα.

Για χρηματικό κέρδος, οι άνθρωποι ξεκινούν και διατηρούν επιχειρήσεις. Έτσι, αν και οι περιβαλλοντικές μεταβλητές έχουν θέσει το σκηνικό για αλλαγή, αυτό δεν είναι αρκετό για να παρακινήσει την απαιτούμενη προσαρμογή. Η σύνδεση της βιωσιμότητας με τη δημιουργία αξίας για τους μετόχους είναι απαραίτητη για την ανάπτυξη βιώσιμων πρωτοβουλιών. Δίνοντας έμφαση στην αμοιβαία επωφελή σχέση μεταξύ της βιωσιμότητας και της δημιουργίας αξίας για πολλούς ενδιαφερόμενους, αυτού του είδους η σύνδεση νομιμοποιεί τις πρωτοβουλίες βιωσιμότητας εντός παραδοσιακών εμπορικών πλαισίων (Porter & Kramer, 2011).

Είναι απαραίτητο να δημιουργηθεί μια επιχειρηματική υπόθεση για τη βιωσιμότητα, προκειμένου να συνδεθεί η δημιουργία της μετοχικής (οικονομικής) αξίας με τη δημιουργία περιβαλλοντικής ή κοινωνικής αξίας (Schaltegger & Wagner, 2011). Το αποτέλεσμα είναι μια βελτιωμένη οικονομική κατάσταση που ωφελεί επίσης την κοινωνία και το περιβάλλον. Οι στρατηγικοί επιχειρηματικοί στόχοι πρέπει να συνδέονται σκόπιμα και να προσανατολίζονται προς τη βιωσιμότητα, καθώς η συσχέτιση μεταξύ βιωσιμότητας και οικονομικού πλεονεκτήματος δεν είναι αυτόματη. Η σχέση μεταξύ μιας στρατηγικής βιωσιμότητας και της στρατηγικής ανταγωνιστικότητας μιας εταιρείας μπορεί να οριστεί ως ο βαθμός στον οποίο η πρώτη βοηθά και η δεύτερη εμποδίζει τη δημιουργία οικονομικής αξίας. Το σχέδιο βιωσιμότητας, για παράδειγμα, θα ταίριαζε καλύτερα εάν αποτελούσε αναπόσπαστο

μέρος της γενικής στρατηγικής της εταιρείας. Με αυτόν τον τρόπο μπορεί να προκύψουν καλύτερα οικονομικά οφέλη, τόσο για τις επιχειρήσεις όσο και για την κοινωνία συνολικά. Η πιθανότητα εγκατάλειψης ενός σχεδίου βιωσιμότητας αυξάνεται εάν δεν είναι καλά σχεδιασμένο και οδηγεί σε ανταγωνιστικές προτεραιότητες (Baumgartner & Ebner, 2010).

Οι υποστηρικτές της βιώσιμης στρατηγικής συνειδητοποίησαν νωρίς ότι η επιτυχία μιας εταιρείας συνδέεται με την πρόσβασή της σε πόρους. Σε αυτό το πλαίσιο, υπάρχουν τρεις προτεινόμενες πρωταρχικές προσεγγίσεις: 1) Μείωση της ρύπανσης, η οποία συνεπάγεται τροποποίηση των βιομηχανικών πρακτικών για τη μείωση των αποβλήτων, β) η αειφόρος ανάπτυξη σημαίνει ότι μια εταιρεία λαμβάνει υπόψη τις επιπτώσεις και αλληλεπιδρά με τους ενδιαφερόμενους στον αναπτυσσόμενο κόσμο, και γ) η βιώσιμη διαχείριση προϊόντων σημαίνει ότι η εταιρεία αναλαμβάνει την ευθύνη για τα προϊόντα της σε ολόκληρο τον κύκλο ζωής της. Για παράδειγμα, οι πρωτοβουλίες διαχείρισης προϊόντων μιας εταιρείας μπορούν να είναι επιτυχείς μόνο εάν έχουν ήδη αποδειχθεί αποτελεσματικές στην πρόληψη της ρύπανσης, και ομοίως, οι προσπάθειες βιώσιμης ανάπτυξης μπορούν να επιτύχουν μόνο εάν έχουν ήδη επιδείξει επιτυχία τόσο στην πρόληψη της ρύπανσης όσο και στη διαχείριση προϊόντων (Fowler & Hope, 2007).

Η ιδέα της δημιουργίας κοινής αξίας προέκυψε μέσα στο πλαίσιο ανάπτυξης βιώσιμων επιχειρηματικών στρατηγικών και έπαιξε κρίσιμο ρόλο στην εισαγωγή της έννοιας της βιώσιμης στρατηγικής στη γενική συνείδηση των επιχειρήσεων. Οι επιχειρηματικές επιδόσεις θα πρέπει να επωφεληθούν από μια πιο δίκαιη κατανομή του πλούτου, σύμφωνα με την κοινή σχολή σκέψης για τη δημιουργία αξίας. Υπάρχουν τρεις δρόμοι που οδηγούν στη δημιουργία οικονομικής αξίας μέσω της δημιουργίας κοινωνικής αξίας. Το πρώτο βήμα είναι η επανεξέταση των προϊόντων και των αγορών και η δημιουργία αγαθών που αντιμετωπίζουν κοινωνικά ζητήματα. Η οπτική αυτή τονίζει ότι οι επιχειρήσεις είναι πιο πιθανό να βρουν εφαρμόσιμες λύσεις στα προβλήματα της κοινωνίας από ότι οι κυβερνήσεις. Οι εταιρείες δημιουργούν αξία για την κοινωνία ανακαλύπτοντας πρώτα ανάγκες που μπορούν να ικανοποιηθούν από προϊόντα και υπηρεσίες και στη συνέχεια εμπορευματοποιώντας τέτοια προϊόντα και υπηρεσίες (Porter & Kramer, 2011).

Η δεύτερη κρίσιμη τεχνική είναι ο επαναπροσδιορισμός της παραγωγικότητας στην αλυσίδα αξίας, η οποία συνεπάγεται τη δημιουργία κοινωνικής αξίας μέσω της μείωσης των εξωτερικών παραγόντων της παραγωγής όπως η σπατάλη και οι αναποτελεσματικές πρακτικές εργασίας. Η μείωση αυτών των εξωτερικών επιπτώσεων είναι επωφελής για την εταιρεία και την κοινότητα, επειδή συχνά επιβάλλουν εσωτερικό κόστος στην επιχείρηση. Η ενέργεια και η επιμελητεία, οι πόροι, οι προμήθειες, η παραγωγικότητα του προσωπικού και η τοποθεσία της εταιρείας είναι όλοι οι πιθανοί τομείς που πρέπει να εξεταστούν σε αυτό το πλαίσιο. Η τρίτη τακτική περιλαμβάνει τη δημιουργία συστάδων συμπληρωματικών βιομηχανιών. Η εγγύτητα άλλων επιχειρήσεων και παρόμοιων υπηρεσιών που παρέχονται από προμηθευτές, ιδρύματα ή ειδικούς υποστήριξης έχει σημαντικό αντίκτυπο στην παραγωγικότητα και τη δημιουργικότητα. Οι εταιρείες βοηθούν τον εαυτό τους και τις κοινότητές τους επενδύοντας στην υποδομή των αναδυόμενων οικονομικών κόμβων (Porter & Kramer, 2011).

Υπάρχουν τρία βασικά στοιχεία για μια βιώσιμη προσέγγιση (. Ένα από αυτά είναι η οικονομική σφαίρα, η οποία περιλαμβάνει όλα τα πράγματα που πρέπει να κάνει μια εταιρεία για να είναι ανταγωνιστική. Όταν πρόκειται για κέρδος, οι επιχειρήσεις δεν έχουν την πολυτέλεια να αγνοούν πράγματα όπως η καινοτομία, η ομαδική εργασία και η διαχείριση γνώσης. Οι εταιρείες θα αποτύχουν εάν τους λείπει αυτό το στοιχείο και δεν είναι σε θέση να αποκτήσουν κεφάλαιο (Baumgartner & Ebner, 2010).

Οι περιβαλλοντικές δράσεις, είτε έχουν αντίκτυπο είτε όχι, βρίσκονται στο επίκεντρο των οικολογικών συνιστωσών της βιώσιμης στρατηγικής. Για παράδειγμα, η διαχείριση απορριμμάτων, διατήρηση της βιοποικιλότητας και η ανακύκλωση πρόκειται για ενέργειες χρησιμεύουν ως ρυθμιστής μεταξύ της εταιρείας και του άμεσου φυσικού της περιβάλλοντος. Αυτοί είναι οι παράγοντες που μπορούν να βοηθήσουν τις βιώσιμες στρατηγικές να συμβάλουν σε περιβαλλοντικές συνιστώσες της βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης. Η ανάπτυξη σήμερα συνδέεται με τη μη βιώσιμη παραγωγή και κατανάλωση, αλλά η υιοθέτηση βιώσιμων πρακτικών μπορεί να εξασφαλίσει ότι η ανάπτυξη δεν εξαρτάται πλέον από την επέκταση της χρήσης πεπερασμένων πόρων (Baumgartner & Ebner, 2010).

Υπάρχουν τόσο εσωτερικές όσο και εξωτερικές πτυχές της κοινωνικής διάστασης μιας βιώσιμης προσέγγισης. Η εταιρική διακυβέρνηση και η υγεία και ασφάλεια των εργαζομένων είναι δύο παραδείγματα εσωτερικών παραγόντων που συμβάλλουν στην επιτυχία μιας εταιρείας καθιστώντας την πιο επιθυμητό χώρο εργασίας και διασφαλίζοντας ότι οι πολιτικές της είναι ηθικά ορθές. Αυτοί είναι οι πιο σημαντικοί παράγοντες για την επίτευξη στόχων που σχετίζονται με την ασφαλή, δίκαιη και καλά αμειβόμενη απασχόληση (Blok et al., 2015).

Οι κοινωνικές πτυχές συνδέονται με εξωτερικούς παράγοντες και εξετάζουν τις αλληλεπιδράσεις της εταιρείας με το κοινό και τη δέσμευσή της να κάνει το σωστό. Όπως ειπώθηκε προηγουμένως, οι πρωτοβουλίες βιωσιμότητας μπορούν να συμπεριληφθούν στην γενική στρατηγική μιας εταιρείας σε διάφορους βαθμούς. Αυτό επηρεάζει την ικανότητα της εταιρείας να εφαρμόσει το σχέδιο βιωσιμότητας και τη συνολική στρατηγική ανταγωνιστικότητάς της. Οι ελαφριές τεχνικές βιωσιμότητας, όπως τροποποιήσεις σε υπάρχουσες δομές διαχείρισης, είναι πιθανό να εφαρμοστούν πρώτα. Στην πορεία μπορούν να αναπτυχθούν πιο εξελιγμένα σχέδια καθώς συμβάλλουν πρόσθετοι παράγοντες και καθώς οι οργανισμοί μαθαίνουν πώς να ενσωματώνουν αποτελεσματικά τη βιωσιμότητα. Οι αλλαγές στη λογική του οργανισμού θα είναι απαραίτητες για να ενσωματωθούν πλήρως οι πιο επιτυχημένες πρωτοβουλίες βιωσιμότητας στη συνολική στρατηγική της εταιρείας (Long, Looijen & Blok, 2018).

Η σημασία της εξισορρόπησης των επιχειρήσεων με τις περιβαλλοντικές και κοινωνικές ανησυχίες έχει οδηγήσει στην άνοδο των βιώσιμων επιχειρηματικών στρατηγικών. Οι βιώσιμες επιχειρηματικές στρατηγικές είναι ολοκληρωμένες μέθοδοι που επηρεάζουν το περιβάλλον, την κοινωνία και την ουσία. Δεν σταματούν να κάνουν ό,τι απαιτεί ο νόμος, αλλά αντίθετα προσπαθούν να δημιουργήσουν διαρκή αξία, ενώ μειώνουν τις αρνητικές επιπτώσεις τους στον κόσμο γύρω τους.

Η περιβαλλοντική ευθύνη είναι η κατευθυντήρια ιδέα των βιώσιμων επιχειρηματικών πρακτικών. Οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούνται βιώσιμες πρακτικές, όπως η ελαχιστοποίηση της χρήσης πόρων και των αποβλήτων, αυξάνοντας παράλληλα τη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Οι επιχειρήσεις μπορούν να συμβάλουν στη δημιουργία ενός πιο βιώσιμου μέλλοντος χρησιμοποιώντας τεχνολογία φιλική προς το περιβάλλον, υιοθετώντας ιδέες κυκλικής οικονομίας και μειώνοντας το αποτύπωμα άνθρακα.

Οι βιώσιμες επιχειρηματικές πρακτικές είναι πολύ σημαντικές για το κοινωνικό σύνολο, όχι μόνο για το περιβάλλον. Οι επιχειρήσεις στις μέρες μας επικεντρώνονται περισσότερο στο να έχουν ένα καλό κοινωνικό αποτέλεσμα, για παράδειγμα, ενθαρρύνοντας τη διαφορετικότητα και την ένταξη στο χώρο εργασίας και παρέχοντας πόρους σε υποεξυπηρετούμενες περιοχές. Οι επιχειρήσεις αποκτούν αξιοπιστία και θετική αντίληψη του κοινού όταν αναλαμβάνουν κοινωνική ευθύνη εστιάζοντας σε θέματα όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα, η δίκαιη εργασία και η προσέγγιση της κοινότητας.

Συμπερασματικά, οι βιώσιμες επιχειρηματικές πρακτικές είναι απαραίτητες για την οικοδόμηση ενός καλύτερου, πιο ασφαλούς αύριο. Οι επιχειρήσεις μπορούν να μειώσουν τις αρνητικές επιπτώσεις τους στο περιβάλλον και την κοινότητα και να μεγιστοποιήσουν τη μακροπρόθεσμη κερδοφορία τους εξισορροπώντας αυτούς τους τρεις παράγοντες. Προκειμένου να δημιουργηθεί μια πιο δίκαιη και βιώσιμη οικονομία, οι βιώσιμες επιχειρηματικές πρακτικές ενθαρρύνουν τη δημιουργικότητα, την ομαδική εργασία και την προσθήκη αξίας. Οι βιώσιμες πρακτικές υιοθετούνται από όλο και περισσότερες επιχειρήσεις, ανοίγοντας το δρόμο για ένα μέλλον στο οποίο η οικονομική ανάπτυξη, η προστασία του περιβάλλοντος και η κοινωνική πρόοδος είναι όλα αλληλένδετα.

4.3 Βιώσιμες επιχειρηματικές πρακτικές

Ένα πεδίο που αποκτά όλο και πιο κεντρική σημασία για τις επιχειρήσεις που ενδιαφέρονται για τις βιώσιμες πρακτικές είναι αυτό των έξυπνων κτιρίων. Οι επιχειρήσεις που μπορούν να δουν στο μέλλον, είναι αυτοί που θα επωφεληθούν πραγματικά από την τεχνολογία έξυπνων κτιρίων. Χωρίς έξυπνες, συνδεδεμένες τεχνολογίες, η κατηγοριοποίηση των περιουσιακών στοιχείων ενός κτιρίου, η αποτίμηση, οι τιμές ενοικίασης και η εντύπωση της επωνυμίας (μεταξύ των σημερινών και των πιθανών εργαζομένων και πελατών) είναι πιθανό να αντιμετωπίσουν δυσκολίες στο εγγύς μέλλον. Οι εταιρείες πρέπει να προσαρμοστούν στη νέα πραγματικότητα της ενσωμάτωσης της τεχνολογίας έξυπνων κτιρίων στο επιχειρηματικό τους σχέδιο διαφορετικά θα διατρέχουν τον κίνδυνο να χάσουν το ανταγωνιστικό τους πλεονέκτημα (JLL, 2017).

Οι εργαζόμενοι αλλάζουν από το να είναι παθητικοί στο να είναι προορατικοί στην επιδίωξη άνετων, ελκυστικών και παραγωγικών εργασιακών περιβαλλόντων. Εξαλείφοντας την ανάγκη για «μεσάζοντα» στο χώρο εργασίας, οι εργαζόμενοι σε ένα έξυπνο κτίριο μπορούν να κάνουν αλλαγές της τελευταίας στιγμής στον χώρο εργασίας τους ή στις κρατήσεις της αίθουσας συσκέψεων μέσω εφαρμογών για κινητά, οδηγώντας σε μεγαλύτερη παραγωγικότητα, αποτελεσματικότητα και εξοικονόμηση κόστους (JLL, 2017).

Το σημαντικό είναι ότι οι σύγχρονες επιχειρήσεις είναι επίσης πιο έτοιμες από ποτέ να ανταποκριθούν στα ολοένα αυξανόμενα πρότυπα των καταναλωτών τους. Οι εταιρείες μπορούν να προβλέψουν καλύτερα και να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των πελατών με τη βοήθεια λύσεων τεχνολογίας έξυπνων κτιρίων και δεδομένων και αναλύσεων αιχμής. Τα σύγχρονα έξυπνα συστήματα εξαλείφουν την «τριβή» που σχετίζεται με τη χρήση παλαιότερων συστημάτων κτιρίων συνδέοντάς τα απευθείας με το περιβάλλον, επιτρέποντας εξατομικευμένο έλεγχο. Τα έξυπνα κτίρια παρέχουν στους κατοίκους τους τους πόρους για να αντιμετωπίσουν και να επιλύσουν ζητήματα όπως οι δυσάρεστες θερμοκρασίες γραφείου και άλλα ζητήματα που εμποδίζουν παραγωγικότητα στο χώρο εργασίας (JLL, 2017).

Κάποιες σημαντικές περιπτώσεις μεγάλων επιχειρήσεων που έχουν υιοθετήσει τη στρατηγική των έξυπνων κτιρίων είναι η IBM, η Cisco και η Panasonic.

Ο «γίγαντας» IBM του διαδικτύου έχει ξεκινήσει μια μεγάλη ποικιλία «έξυπνων» έργων στο πλαίσιο της προσπάθειάς του για τον «Έξυπνο Πλανήτη». Η IBM, με έδρα το Armonk της Νέας Υόρκης, υποστηρίζει τώρα πρωτοβουλίες για τον έξυπνο σχεδιασμό κτιρίων με τη χρήση του Watson, του λογισμικού τεχνητής νοημοσύνης και ανάλυσης δεδομένων της. Η ISS, μια επιχείρηση διαχείρισης εγκαταστάσεων, θα αναπτύξει τη Watson σε περισσότερα από 25.000 κτίρια για να αναλύσει δεδομένα από αισθητήρες σε παράθυρα, πόρτες, καθίσματα, διανομείς τροφίμων, συστήματα κλιματισμού κ.λπ. Η ISS είναι ένας από τους μεγαλύτερους χρήστες της IBM για την τεχνολογία. Οι αισθητήρες στις πόρτες, για παράδειγμα, μπορούν να βοηθήσουν τις εταιρείες catering σε αυτές τις εγκαταστάσεις να υπολογίσουν πόσα γεύματα θα ετοιμάσουν, μειώνοντας έτσι τη σπατάλη τροφίμων (Clancy, 2016).

Η Cisco, ένας άλλος «γίγαντας» της δικτύωσης που εδρεύει στο Σαν Χοσέ της Καλιφόρνια, έχει κάνει την προώθηση του «Ψηφιακού Ανώτατου ορίου» αναπόσπαστο μέρος της πίστης του «Internet of Everything» από τις αρχές του 2016. Το σχέδιο είναι να συνδυαστούν πολλά δίκτυα έξυπνων συστημάτων φωτισμού και άλλων gadget που είναι συνδεδεμένα στο Διαδίκτυο σε μια διεπαφή που θα μπορεί να διαχειρίζεται από μια εφαρμογή για κινητά. Το σύστημα χρησιμοποιεί έξυπνο φωτισμό που αντλεί την ισχύ του απευθείας από το δίκτυο Ethernet, εξαλείφοντας την ανάγκη για πρόσθετη πηγή ενέργειας. Η Cisco συγκέντρωσε έναν ισχυρό συνασπισμό για να διαδώσει το όραμα της, και ένας από τους συμμάχους της ήταν η πρωτοπόρος εταιρεία Cree για τον φωτισμό LED (Clancy, 2016).

Η ιαπωνική εταιρεία Panasonic είναι ήδη ηγέτης στον κλάδο στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, τον ενεργειακά αποδοτικό φωτισμό, την ψύξη, τον κλιματισμό και τη θέρμανση και άλλες τεχνολογίες πράσινων κτιρίων. Οι επενδύσεις που χρησιμοποιούν δεδομένα από αυτά τα συστήματα αποτελούν κορυφαία προτεραιότητα για την εταιρεία, καθώς θέλει να συμβαδίζει με τους μεγαλύτερους ομοτίμους της και τους πιο μεγάλους ανταγωνιστές της. Για παράδειγμα, πριν μερικά χρόνια, η Panasonic ανακοίνωσε μια συνεργασία με τη γερμανική εταιρεία Schneider Electric για την ανάπτυξη ασύρματης τεχνολογίας για τη σύνδεση του συστήματος διαχείρισης κτιρίων της Schneider με τα συστήματα HVAC μεταβλητής ροής ψυκτικού μέσου (VRF) της

Panasonic. Η ποσότητα ενέργειας που καταναλώνουν είναι μεταβλητή σε μικρότερο βαθμό από ότι σε προηγούμενα μοντέλα (Clancy, 2016).

Ως αποτέλεσμα της αυξανόμενης παραγωγής και κατανάλωσης, ο όγκος των υλικών που εισέρχονται στη ροή των απορριμμάτων των επιχειρήσεων έχει εκτοξευθεί στα ύψη. Οι αρχές και οι κοινότητες των βιομηχανικών χωρών δίνουν προτεραιότητα στην περιβαλλοντική διαχείριση. Ως αποτέλεσμα, εργάζονται σκληρά για να θέσουν σε εφαρμογή τα κατάλληλα μέτρα για την αντιμετώπιση του προβλήματος των αυξανόμενων φορτίων απορριμμάτων (Kubanza, Simatele, 2016).

Κάθε τομέας που παράγει αγαθά με κόστος πρέπει να δίνει προτεραιότητα στην ελαχιστοποίηση των αποβλήτων. Βιομηχανίες όπως η μεταποίηση και η εξόρυξη δημιουργούν τεράστιες ποσότητες σκουπιδιών. Ένα από τα πιο πειστικά περιβαλλοντικά ζητήματα των ημερών μας είναι η ταχεία εξάντληση των φυσικών πόρων της Γης. Αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομία και το περιβάλλον μπορεί να προκληθούν από βιομηχανικά απόβλητα και εκπομπές. Σε ορισμένες αναπτυσσόμενες χώρες, η ποσότητα των απορριμμάτων που παράγονται από τους κατασκευαστές είναι τόσο ανησυχητική που οι επιχειρήσεις καλούνται να βρουν νέους τρόπους για τη μείωση των απορριμμάτων (Chowdhury, Mohammad, Haque, & Hossain, 2014).

Η μεγιστοποίηση του κέρδους και η παραγωγικότητα μπορεί να ωφεληθούν από την ελαχιστοποίηση της σπατάλης. Πολλές εταιρείες συνειδητοποιούν την ανάγκη να περιορίσουν τα απόβλητα αναπτύσσοντας σχέδια και στρατηγικές διαχείρισης αποβλήτων (Yousuf, Reza, 2013). Ωστόσο, λίγες εταιρείες πως μπορούν να βελτιώσουν τις συνθήκες εργασίας τους μειώνοντας την παραγωγή απορριμμάτων.

Οι Chowdhury et al. (2014) υποστηρίζουν ότι ο σωστός έλεγχος επί των πρώτων υλών, των ενδιάμεσων προϊόντων, των τελικών προϊόντων και των σχετικών ροών αποβλήτων αποτελεί σημαντική πρακτική για τη μείωση των αποβλήτων. Τα απόβλητα πρώτων υλών ενδέχεται να μειωθούν με τη βελτίωση των logistics και του χειρισμού των υλικών. Όπως επισημαίνουν οι ερευνητές, η αύξηση της αποτελεσματικότητας μιας παραγωγικής διαδικασίας μπορεί να μειώσει δραστικά τα απόβλητα που δημιουργούνται σε αυτή τη διαδικασία. Οι παρεμβάσεις με τη μορφή λειτουργικών μεθόδων και μεθόδων συντήρησης, αλλαγής υλικού και εξοπλισμού μπορεί να βοηθήσει στην πραγματοποίηση ή τη βελτίωσή της διαχείρισης αποβλήτων.

Το να απαλλαγεί μια επιχείρηση από τα σκουπίδια σημαίνει επίσης και το να διαχειριστεί τα απόβλητα που παράγονται στα γραφεία της. Περίπου το πενήντα τοις εκατό των σκουπιδιών που παράγονται σε έναν μέσο χώρο εργασίας αποτελούνται από χαρτί. Επομένως, η αγορά και η απόρριψη χαρτιού είναι σημαντική δαπάνη για τον τυπικό χώρο εργασίας. Ωστόσο, αυτό είναι ένα κόστος που μπορεί να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά μέσα από τις πρακτικές, επαναχρησιμοποίησης και ανακύκλωσης. Οι Chowdhury et al. (2014) ορίζουν την επαναχρησιμοποίηση ως την επαναλαμβανόμενη πράξη ή την πρακτική της χρήσης κάποιου αντικειμένου, είτε για τον αρχικό του σκοπό (συμβατική επαναχρησιμοποίηση) είτε για την εκπλήρωση διαφορετικών λειτουργιών». Υπάρχει μια διαφορά μεταξύ αυτού και της ανακύκλωσης, που είναι η διαδικασία επανεπεξεργασίας αναλωμένων υλικών σε νέα.

Η ανακύκλωση είναι μια πρακτική ανάκτησης πόρων που αναφέρεται στη συλλογή και επαναχρησιμοποίηση απορριμμάτων. Οι πρώτες ύλες των προϊόντων είναι ανακυκλώσιμες και μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την κατασκευή άλλων προϊόντων. Μια σημαντική πρακτική σε αυτό το πλαίσιο είναι και η ανάκτηση ενέργειας από τα απόβλητα (Congrad, 2000). Πρόκειται για μια η διαδικασία μετατροπής των μη ανακυκλώσιμων απορριμμάτων σε θερμότητα, ηλεκτρική ενέργεια ή καύσιμα. Η ανάκτηση ενέργειας από τα απόβλητα, η οποία βρίσκεται στις χαμηλότερες βαθμίδες της ιεραρχίας διαχείρισης των μη επικίνδυνων αποβλήτων, έχει τη δυνατότητα να μειώσει την εξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα και, συνεπώς, να περιορίσει τα αέρια του θερμοκηπίου εκπομπών. Η ανάκτηση πόρων αναφέρεται στη διαδικασία ανακατεύθυνσης των απορριμμάτων που προορίζονταν αρχικά για απόρριψη σε ένα χρήσιμο τελικό προϊόν. Η ανάκτηση πόρων είναι ζωτικής σημασίας για το περιβάλλον και την ουσία. Αποτρέπει την απόρριψη υλικού, κάνει καλύτερη χρήση του χώρου υγειονομικής ταφής και συμβάλλει στη διατήρηση των φυσικών μας πόρων (Ascher, 2000).

4.4 Οφέλη και πιθανές προκλήσεις

Υπάρχουν πολλά θετικά στην υιοθέτηση της βιωσιμότητας στην επιχειρηματικότητα. Έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε επισκέπτες ξενοδοχείου στις νοτιοανατολικές Ηνωμένες Πολιτείες βρήκε ότι οι επισκέπτες επιλέγουν αυτά τα ξενοδοχεία λόγω της δέσμευσής τους στην περιβαλλοντική ευθύνη Chen (2015). Άλλες έρευνες έδειξαν ότι ορισμένες εξαγωγικές εταιρείες επωφελήθηκαν από τη βιώσιμη διαχείριση βλέποντας αυξημένες πωλήσεις (Schoproni-Bichueti, 2014), ενώ ο Dhanda (2013) πραγματοποίησε μια μελέτη για την ανάπτυξη της βιωσιμότητας σε μια εταιρεία υγειονομικής περίθαλψης, και διαπίστωσε ότι οι προσπάθειες της εταιρείας να γίνει πιο φιλική προς το περιβάλλον αναγνωρίστηκαν, βοηθώντας την να αποκτήσει καλύτερη φήμη. Μια άλλη μελέτη (Haywood, Hartley-Trotter, Faccer και Colin-Brent, 2013) διερεύνησε την επίδραση ενός ευρέως φάσματος βιώσιμων πρακτικών σε επιχειρήσεις, με αποτελέσματα που δείχνουν ότι οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν τέτοιες στρατηγικές για να ενισχύσουν την εικόνα τους, να μειώσουν το κόστος λειτουργίας τους και να ενισχύσουν το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στην αγορά.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η ιεράρχηση της βιωσιμότητας δεν απαιτεί την αναμονή της επιτυχίας ή τη μείωση της κερδοφορίας. Αντίθετα, οι επιχειρήσεις που δεν λαμβάνουν υπόψη τη βιωσιμότητα στα σχέδιά τους παρεμποδίζονται με διάφορους τρόπους. Καθώς τα πλεονεκτήματα της βιωσιμότητας γίνονται ευρύτερα αναγνωρισμένα, οι εταιρείες αναλαμβάνουν την πρωτοβουλία να βελτιώσουν το περιβαλλοντικό τους αποτύπωμα. Υπάρχουν διάφοροι λόγοι για τους οποίους οι επιχειρήσεις πρέπει να δώσουν προτεραιότητα στη βιωσιμότητα. Οι βασικότεροι από αυτούς συνοψίζονται στα παρακάτω: (Makridou, 2021)

1) Περικοπή της χρήσης ενέργειας και της σπατάλης. Η ενέργεια, ο άνθρακας, το νερό, τα υλικά και τα σκουπίδια είναι μόνο λίγοι από τους κρίσιμους πόρους που μπορεί να επηρεαστούν από πρωτοβουλίες βιωσιμότητας. Οι περισσότερες εταιρείες που υιοθετούν διαδικασίες φιλικές προς το περιβάλλον βλέπουν γρήγορα μείωση στην κατανάλωση ενέργειας και στην παραγωγή σκουπιδιών. Η υιοθέτηση πιο φιλικών προς το περιβάλλον διαδικασιών στο χώρο εργασίας μπορεί να βοηθήσει τις επιχειρήσεις να περιορίσουν το αποτύπωμα άνθρακα, να βελτιώσουν την ενεργειακή τους απόδοση και να εξοικονομήσουν χρήματα. Η λήψη μέτρων για τη μείωση της επιρροής τους στο περιβάλλον μπορεί να είναι όχι μόνο οικονομικά επωφέλης, αλλά και ένας σημαντικός παράγοντας πώλησης.

2) Ενίσχυση της εταιρικής εικόνας και της σχέσης με τους καταναλωτές. Η βιωσιμότητα έχει τη δυνατότητα να γίνει αναπόσπαστο μέρος της επιλογής των καταναλωτών. Το 2021, οι αγοραστές είναι πιο μορφωμένοι από ποτέ σχετικά με τον αντίκτυπο των αγορών τους στις εταιρείες και τη διάκριση μεταξύ γνήσιας δράσης για το κλίμα και των διάφορων τεχνασμάτων μάρκετινγκ. Οι πελάτες είναι πιο διατεθειμένοι να υποστηρίξουν επιχειρήσεις που ενδιαφέρονται για τον κόσμο γύρω τους. Ως αποτέλεσμα, μια βιώσιμη εταιρεία έχει ισχυρότερη εικόνα της επωνυμίας και πλεονέκτημα έναντι των αντιπάλων.

3) Αύξηση των εσόδων: Τα κέρδη μπορεί να αυξηθούν και τα έξοδα μπορούν να μειωθούν με τη βοήθεια βιώσιμων επιχειρηματικών πρακτικών. Όσο πιο φιλική προς το περιβάλλον είναι μια εταιρεία, τόσο λιγότερα θα πρέπει να ξοδεύει για το μηνιαίο ενεργειακό της κόστος. Μια εταιρεία μπορεί να αυξήσει την ευεργετική της επίδραση στον κόσμο επενδύοντας στην εξοικονόμηση κόστους μέσα από νέες πρωτοβουλίες βιωσιμότητας. Οι εταιρείες που καταβάλλουν προσπάθειες να μειώσουν τις περιβαλλοντικές τους επιπτώσεις συνήθως ανταμείβονται από τις κυβερνήσεις με φορολογικές ελαφρύνσεις. Σύμφωνα με έρευνα της Deutsche Bank, οι εταιρείες που έχουν καλές επιδόσεις σε περιβαλλοντικές, κοινωνικές πτυχές και πτυχές διακυβέρνησης έχουν μειωμένο κόστος χρηματοδότησης και ίδια κεφάλαια. Η εταιρική οικονομική απόδοση βελτιώνεται από οργανισμούς με καλές βιώσιμες πρακτικές, σύμφωνα με έρευνες (Friede et al., 2015).

4) Προσέλκυση επενδύσεων: Οι ειδικοί στους τομείς των χρηματοοικονομικών και των επενδύσεων έχουν δείξει ότι οι εταιρείες με στρατηγικές βιωσιμότητας είναι πιο πιθανό να προσελκύσουν επενδυτές από αυτές που δεν διαθέτουν.

5) Ενίσχυση των ποσοστών πρόσληψης και διατήρησης προσωπικού της εταιρείας: Όταν οι εργαζόμενοι αισθάνονται ότι τους εκτιμά ο εργοδότης τους, επενδύουν περισσότερο στην επιτυχία της εταιρείας και παραμένουν μαζί της περισσότερο. Οι άνθρωποι επιθυμούν να εργαστούν για οργανισμούς που «κάνουν το σωστό» ενσωματώνοντας περιβαλλοντικές, κοινωνικές και πολιτικές διακυβέρνησης (ESG) στις δραστηριότητές τους.

6) Ενίσχυση της ικανότητας των οργανισμών για κανονιστική συμμόρφωση: Οι επιχειρήσεις μπορούν να πληρούν τις κανονιστικές απαιτήσεις και να αποφεύγουν τις κυρώσεις για μη συμμόρφωση ενσωματώνοντας τη βιωσιμότητα στις δραστηριότητές τους. Οι περιβαλλοντικοί φόροι, όπως η εισφορά για την κλιματική αλλαγή, ενδέχεται να μειωθούν για μια βιώσιμη εταιρεία.

Οι πράσινες επιχειρηματικές πρακτικές έχουν τη δυνατότητα να εξοικονομήσουν χρήματα και να μειώσουν τα έξοδα, αλλά μπορεί να είναι δύσκολο να εφαρμοστούν σε μια καπιταλιστική επιχειρηματική κουλτούρα που επικεντρώνεται στη μεγιστοποίηση του κέρδους. Η οικονομική μας κουλτούρα δίνει υπερβολική αξία στα χρήματα και οι επικρατούσες ιδεολογίες διαμορφώνονται περισσότερο από βραχυπρόθεσμα κέρδη παρά από μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα. Αυτό δημιουργεί συνεχείς προκλήσεις για τις επιχειρήσεις (Welford, 2000).

Οι κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις, καθώς και οι αντιδράσεις από διάφορους ενδιαφερόμενους, μπορεί να αυξηθούν ως αποτέλεσμα της πίεσης για μείωση του κόστους, είτε από τη ζήτηση διαχείρισης είτε από τον ανταγωνισμό της αγοράς. Είναι ένας ατελείωτος κύκλος που κάνει δύσκολες επιλογές για τις επιχειρήσεις. Υπό αυτό το πρίσμα, αρκετές επιχειρήσεις κατηγορήθηκαν ότι εμπλέκονται σε ανήθικες πράξεις για χάρη του κέρδους. Οι εταιρείες πρέπει να εγκαταλείψουν τις πεποιθήσεις που επικεντρώνονται μόνο στην οικονομική επιτυχία και να δώσουν προτεραιότητα στην εφαρμογή βιώσιμων μεθόδων σε όλους τους τομείς, εάν θέλουν να καλλιεργήσουν μια θετική φήμη και ηθικούς δεσμούς με την κοινωνία. Τελευταίο αλλά εξίσου σημαντικό, απαιτούνται στέρεες στρατηγικές για να τεθούν σε εφαρμογή αυτές οι έννοιες (Welford, 2000).

Παρόλο που πολλές επιχειρήσεις μπορεί να ενδιαφέρονται για τη βιωσιμότητα, αλλά εξακολουθούν να υπάρχουν εμπόδια που πρέπει να ξεπεράσουν. Η ανάγκη επίτευξης ισορροπίας μεταξύ οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών στόχων είναι μία από τις πιο θεμελιώδεις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι βιώσιμες επιχειρήσεις. Οι επιχειρήσεις μπορούν να είναι πραγματικά βιώσιμες μόνο εάν λαμβάνουν υπόψη όχι μόνο τα οικονομικά τους αποτελέσματα, αλλά και τις επιπτώσεις τους στους ανθρώπους και τον πλανήτη. Αυτό απαιτεί μια αλλαγή στην επιχειρηματική κουλτούρα από την καθιερωμένη πρακτική της επιδίωξης μεγιστοποίησης των κερδών με οποιοδήποτε κόστος σε μια πρακτική που λαμβάνει υπόψη ολόκληρο το εύρος των ενεργειών ενός οργανισμού διαχρονικά (Erstein, 2008).

Η απουσία καθολικά αποδεκτών κριτηρίων βιωσιμότητας είναι ένα άλλο εμπόδιο. Δεν υπάρχει συμφωνημένος ορισμός του τι σημαίνει για μια εταιρεία να είναι βιώσιμη, παρά το γεγονός ότι πολλές ομάδες και έργα υποστηρίζουν τέτοιες μεθόδους. Εξαιτίας αυτού, μπορεί να υπάρχει έλλειψη σαφήνειας και εμπιστοσύνης μεταξύ των επιχειρήσεων, γεγονός που καθιστά δύσκολη την παρακολούθηση των αποτελεσμάτων και τη διεξαγωγή ουσιαστικών συγκρίσεων (Ng et al., 2017).

Η διαχείριση της εφοδιαστικής αλυσίδας έχει τις δικές της δυσκολίες για βιώσιμες επιχειρήσεις. Εάν μια επιχείρηση ενδιαφέρεται σοβαρά για τη βιωσιμότητα, πρέπει να επιμένει στους πωλητές και τους συνεργάτες της να κάνουν το ίδιο. Μπορεί να είναι ιδιαίτερα δύσκολο για τις επιχειρήσεις με εκτεταμένες παγκόσμιες αλυσίδες εφοδιασμού να προσδιορίσουν από πού προέρχονται οι πόροι τους και εάν οι πωλητές τους τηρούν τις οδηγίες βιωσιμότητας (Erstein, Buhovac, 2010).

Η ανάγκη ενημέρωσης και συμμετοχής των πελατών είναι ένα άλλο εμπόδιο που αντιμετωπίζουν οι βιώσιμες επιχειρήσεις. Είναι πιθανό πολλοί πελάτες να μην είναι ακόμη διατεθειμένοι να πληρώσουν περισσότερα για βιώσιμα είδη, επειδή δεν γνωρίζουν τον πλήρη βαθμό στον οποίο οι αγορές τους επηρεάζουν το περιβάλλον και την κοινωνία. Εκτός από το να κάνουν τα προϊόντα τους άμεσα διαθέσιμα και φθηνά, οι επιχειρήσεις θα πρέπει επίσης να ενθαρρύνουν και να ενημερώνουν τους πελάτες για τα οφέλη του να είναι πράσινες (Engert, Rauter & Baugmartner, 2015).

Συμπερασματικά, οι βιώσιμες επιχειρήσεις συναντούν μια σειρά από εμπόδια, αλλά κανένα από αυτά δεν είναι ανυπέρβλητο. Οι εταιρείες μπορεί να ξεπεράσουν αυτά τα εμπόδια και να γίνουν πραγματικά βιώσιμες εάν υιοθετήσουν μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για τη βιωσιμότητα, εργαστούν για να θέσουν σαφή πρότυπα και συνεργαστούν ενεργά με τους προμηθευτές και τους καταναλωτές. Με αυτόν τον τρόπο, οι εταιρείες μπορούν να εξασφαλίσουν τη μακροπρόθεσμη ευημερία τους, ενώ ταυτόχρονα έχουν θετικό αντίκτυπο στο μέλλον του κόσμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Μελέτες περιπτώσεων

5.1. Ελλάδα: Η περίπτωση της Τράπεζας Πειραιώς

Η κλιματική αλλαγή είναι μόνο ένα από τα πολλά περιβαλλοντικά και κοινωνικά ζητήματα που ο Όμιλος Πειραιώς λαμβάνει σοβαρά υπόψη ως μέρος της αφοσίωσής του στη βιωσιμότητα. Υποστηρίζει φιλικές προς το περιβάλλον προσπάθειες, συμπεριλαμβανομένης της παραγωγής ανανεώσιμης ενέργειας, των φιλικών προς το περιβάλλον κατασκευών και των μεταφορών χωρίς ρύπανση, συνυπολογίζοντας αυτούς τους παράγοντες στις αποφάσεις χρηματοδότησής της.

Οι τέσσερις πυλώνες στους οποίους βασίζεται η προσέγγιση του Ομίλου είναι (Kotsaleni, Komontachaki, 2022):

1. Εκπαίδευση ESG
2. Λειτουργικό αποτύπωμα
3. είδη και οι υπηρεσίες
4. Επιχειρηματική απόδοση

Στόχος του Ομίλου είναι να αυξήσει την εξοικείωση και την ικανότητά της για αντιμετώπιση κλιματικών και περιβαλλοντικών κινδύνων. Από το 2021, ο Όμιλος έχει εποπτικό διάλογο με την ΕΚΤ σχετικά με τα συγκεκριμένα βήματα που πρέπει να ληφθούν για να διασφαλιστεί η ορθή, αποτελεσματική και πλήρης διαχείριση των σχετικών με το κλίμα και των περιβαλλοντικών κινδύνων, καθώς και η πλήρης και διαφανής αποκάλυψή τους. Λαμβάνοντας υπόψη τις εποπτικές προσδοκίες που περιγράφονται στον Οδηγό της ΕΚΤ για τους σχετικούς με το κλίμα και τους περιβαλλοντικούς κινδύνους που δημοσιεύθηκε τον Νοέμβριο του 2020, ο Όμιλος διεξήγαγε μια αυτοαξιολόγηση/ανάλυση κενών και ανέπτυξε έναν οδικό χάρτη με μετρήσιμα ορόσημα μέχρι το τέλος του 2023 και στόχους. Τα πρότυπα που περιγράφονται στον οδικό χάρτη εξελίσσονται συνεχώς για να ανταποκρίνονται στις μεταβαλλόμενες συνθήκες της αγοράς και τις επίσημες εντολές.

Για να διασφαλιστεί η σωστή επίβλεψη και η έγκαιρη εφαρμογή του έργου «Proteus», ο Όμιλος δημιούργησε ένα σύστημα εσωτερικής διακυβέρνησης στα τέλη του καλοκαιριού του 2021 για την παρακολούθηση των κινδύνων. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) διεξήγαγε την άσκηση 2022 Climate Risk Stress Test, στην οποία συμμετείχε και ο Όμιλος, για να καθορίσει πόσο καλά είναι προετοιμασμένες οι τράπεζες να αντιμετωπίσουν χρηματοοικονομικούς και οικονομικούς κραδασμούς που προκαλούνται από τον κλιματικό κίνδυνο (Kotsaleni, Komontachaki, 2022).

Το Stress Test της Τραπεζικής Εποπτείας της ΕΚΤ, μια εκπαιδευτική άσκηση για τράπεζες και ρυθμιστικές αρχές, ολοκληρώθηκε το πρώτο εξάμηνο του 2022. Το τεστ αυτό θα βοηθήσει τον Όμιλο να δουν πού είναι ευάλωτοι, πού τα καταφέρνουν σχετικά με τη διαχείριση των κινδύνων που σχετίζονται με το κλίμα. Ενώ διαπιστωθεί ότι συμβαίνει κάτι τέτοιο, ο Όμιλος λαμβάνει μέτρα για την καλύτερη κατανόηση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής και του τρόπου με τον οποίο συνυπολογίζονται στην αξιολόγηση του πιστωτικού κινδύνου και της συνολικής διαχείρισης κινδύνου.

Το 2022, ο Όμιλος υιοθέτησε τα ακόλουθα προκειμένου να εκπληρώσει τις κανονιστικές απαιτήσεις σχετικά με τη διαχείριση και τη γνωστοποίηση κινδύνων, όπως ορίζονται στον Οδηγό της ΕΚΤ για τους κινδύνους που σχετίζονται με το κλίμα και το περιβάλλον (Kotsaleni, Komontachaki, 2022):

- Ανάπτυξη ενός πλαισίου (αρχές, πολιτική, διαδικασίες και διακυβέρνηση) για τη διαχείριση των κλιματικών και περιβαλλοντικών κινδύνων.
- Συμπερίληψη των κινδύνων που σχετίζονται με το τρέχον Πλαίσιο Διαχείρισης Κινδύνων (Προσδιορισμός Κινδύνων, Ολοκληρωμένοι Έλεγχοι και Σχέδιο Ελέγχου).
- Το ισχύον Σύστημα Περιβαλλοντικής και Κοινωνικής Διαχείρισης (ESMS) ενισχύθηκε με τη σταδιακή ενσωμάτωση του κλιματικού κινδύνου στην Πολιτική του Ομίλου και τη διαδικασία πιστωτικής ανάλυσης που χρησιμοποιείται για την αξιολόγηση των αιτήσεων δανείων από εμπορικούς δανειολήπτες.

Επιπλέον, ο Όμιλος ενεργεί για την επέκταση της καταλληλότητας του χαρτοφυλακίου του. Το συνολικό ποσό της νέας χρηματοδότησης για έργα Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) το 2021 ήταν πάνω από 300 εκατ. ευρώ. Οι ΑΠΕ είχαν συνολική έκθεση 2,0 δισ. ευρώ από 38.000 πελάτες. Ο Όμιλος έχει συγκεντρώσει 500 εκατ. ευρώ μέσω του πρώτου του Green Bond, το οποίο θα διανεμηθεί σε Πράσινα Έργα που πληρούν τις προϋποθέσεις σύμφωνα με το Πράσινο Ομόλογο του Ομίλου, διασφαλίζοντας τη συνεχή ανάπτυξη αυτού του πιστωτικού χαρτοφυλακίου.

Επιπρόσθετα, ο Όμιλος Τράπεζας Πειραιώς υποστήριξε την προσπάθεια εκσυγχρονισμού του χαρτοφυλακίου ακινήτων για ηλικιωμένους στην Ελλάδα παρέχοντας χρηματοδότηση για περισσότερα από 30.000 σπίτια στο πλαίσιο του κυβερνητικού προγράμματος επιχορήγησης «Εξοικονόμηση Ενέργειας στο Σπίτι», το οποίο είχε ως στόχο την αύξηση της ενεργειακής απόδοσης των κατοικιών και τη μείωση των ενεργειακών δαπανών (Kotsaleni, Komontachaki, 2022).

Το 2021, η Τράπεζα δέχθηκε 4.400 αιτήσεις αξίας περίπου 27 εκατ. ευρώ, δίνοντάς της μερίδιο 32% της αγοράς. Η Τράπεζα προσφέρει επίσης μια μεγάλη ποικιλία «πράσινων» χρηματοοικονομικών προϊόντων και υπηρεσιών για μικρές επιχειρήσεις, συμπεριλαμβανομένης της χρηματοδότησης για πράγματα όπως εγκαταστάσεις και αναβαθμίσεις ηλιακών φωτοβολταϊκών συστημάτων, βελτιώσεις ενεργειακής απόδοσης κτιρίων, αγορές ηλεκτρικών αυτοκινήτων και άλλα. Περισσότεροι από 400 λογαριασμοί με περίπου 60 εκατ. ευρώ σε ποσά δανείων αποτελούν το χαρτοφυλάκιο (Kotsaleni, Komontachaki, 2022).

Σε ένα άλλο επίπεδο, το Οικουμενικό Σύμφωνο του ΟΗΕ είναι ένα σύνολο δέκα (10) Αρχών στους τομείς των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της εργασίας, του περιβάλλοντος και της καταπολέμησης της διαφθοράς που υπέγραψε η Τράπεζα Πειραιώς έως το 2004. Η Τράπεζα έχει ενταχθεί στο έργο Science Based Targets (SBT) ως συνέχεια της δέσμευσής της στη Συλλογική Δέσμευση του ΟΗΕ για τη Δράση για το Κλίμα (CCC). Στόχοι για τη μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα (CO₂) σε διάφορες κατηγορίες περιουσιακών στοιχείων προτείνονται από το SBT. Σε αυτήν την κατάσταση, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα πρέπει να θέσουν στόχους τόσο για τις άμεσες όσο και για τις έμμεσες εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου. Το SBT προτείνει τη χρήση ορισμένων αναλυτικών προσεγγίσεων για τον προσδιορισμό των εκπομπών CO₂ της Τράπεζας και τον καθορισμό στόχων μείωσης για τις δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της Τράπεζας (Kotsaleni, Komontachaki, 2022).

Το Παγκόσμιο Σύμφωνο του ΟΗΕ και το UN Women δημιούργησαν τις Αρχές Ενδυνάμωσης των Γυναικών (WEPs), τις οποίες υιοθέτησε ο Όμιλος Πειραιώς το 2021. Τα WEP είναι ένα σύνολο κατευθυντήριων γραμμών που πρέπει να ακολουθήσουν οι εταιρείες προκειμένου να προωθήσουν την ισότητα των φύλων και την ενδυνάμωση των γυναικών σε όλες τις πτυχές των επιχειρήσεων και της κοινωνίας. Η Τράπεζα Πειραιώς είναι το πρώτο ελληνικό χρηματοπιστωτικό ίδρυμα που υπέγραψε αυτές τις αρχές, αποδεικνύοντας την αφοσίωση της εταιρείας στην προώθηση της ισότητας των φύλων στην οικονομία και την κοινότητα (Kotsaleni, Komontachaki, 2022).

5.2 Βιώσιμες επιχειρήσεις στην Ευρώπη

Η επένδυση στην Ευρώπη δεν θεωρείται πάντα η πιο ενδιαφέρουσα επιλογή. Αυτό οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι, ως επί το πλείστον, οι αποδόσεις των ευρωπαϊκών δεικτών (που αντιπροσωπεύουν τις μέσες αποδόσεις της αγοράς) είναι μάλλον χαμηλές. Αλλά για όσους είναι έτοιμοι να εξερευνήσουν ενεργά το πεδίο, η Ευρώπη προσφέρει μερικές σημαντικές επενδυτικές ευκαιρίες. Μερικές από τις πιο καινοτόμες και επιτυχημένες βιώσιμες επιχειρήσεις στον κόσμο έχουν την έδρα τους στην Ευρώπη. Εκτός από έναν αυξανόμενο αριθμό εταιρειών καινοτόμου τεχνολογίας, η περιοχή έχει δημιουργήσει μια σειρά από κορυφαίους κλάδους στους τομείς των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, της ενεργειακής απόδοσης, της υγειονομικής περίθαλψης και της βιοεπιστήμης (Logan, Harley, 2021).

Πολλές από αυτές τις επιχειρήσεις βοηθούν την κοινωνία αντιμετωπίζοντας πιεστικά ζητήματα, παρέχοντας βασικά είδη και αξιοποιώντας στο έπακρο τους περιορισμένους πόρους. Και με τη μετατόπιση των προτιμήσεων των καταναλωτών και τη διοχέτευση περισσότερων χρημάτων σε περιβαλλοντικές πρωτοβουλίες, θεωρείται πως αυτές οι επιχειρήσεις έχουν σημαντικά περιθώρια κέρδους. Η Ευρώπη φιλοξενεί πολλές αξιόλογες επιχειρήσεις, πολλές από τις οποίες είναι ανήκουν σε κληροδοτήματα ή οικογένειες πολλών γενεών και προοπτικές δεκαετιών για την επιτυχία αντί για χρόνια. Για να διασφαλίσουν ότι οι εταιρείες τους θα είναι επιτυχημένες τώρα και στο μέλλον, οι διαχειριστές εταιρειών αναζητούν πάντα νέους τρόπους καινοτομίας για να κερδίσουν και να διατηρήσουν την εμπιστοσύνη όλων με τους οποίους αλληλεπιδρούν, συμπεριλαμβανομένων των καταναλωτών, των πωλητών, των εργαζομένων, των επενδυτών και των κατοίκων της περιοχής (Logan, Harley, 2021).

Επιπρόσθετα, οι ευρωπαϊκές κοινωνικές και πολιτιστικές αξίες έχουν προωθήσει ένα περιβάλλον ευνοϊκό για την ανάπτυξη βιώσιμων επιχειρηματικών ιδεών και καινοτομιών. Ο μακροπρόθεσμος σχεδιασμός, η κοινωνική και περιβαλλοντική ευθύνη και η εστίαση στις μελλοντικές γενιές είναι διαδικασίες αλληλένδετες στο βιώσιμο επιχειρηματικό περιβάλλον της Ευρώπης. Αυτές οι ιδέες αλληλοενισχύονται, καθιστώντας το ένα γόνιμο έδαφος για τις πιο επιτυχημένες επιχειρήσεις βιωσιμότητας. Τέλος, πολλά ευρωπαϊκά έθνη έχουν θεσπίσει κανόνες και πολιτικές βιωσιμότητας εδώ και δεκαετίες, γεγονός που έχει βοηθήσει στην ανάπτυξη βιομηχανικών προτύπων. Για

παράδειγμα, η Ευρωπαϊκή Ένωση υπήρξε ηγετική δύναμη στην προσπάθεια μείωσης των παγκόσμιων εκπομπών άνθρακα και ήταν η πρώτη περιοχή που δεσμεύτηκε να γίνει ουδέτερη ως προς τον άνθρακα έως το 2050 (European Commission, n.d.).

Οι δαπάνες που συνδέονται με το περιβάλλον και την κλιματική αλλαγή αντιπροσωπεύουν περισσότερο από το ένα τρίτο του πρόσφατου πακέτου της ΕΕ για την οικονομική ανάκαμψη των 750 δισ. ευρώ. Μέχρι το 2030, η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων ελπίζει να έχει κινητοποιήσει συνολικά 1 τρισεκατομμύριο ευρώ σε πράσινες επενδύσεις και ότι το 50% του χαρτοφυλακίου δανείων της θα αφιερωθεί σε φιλικές προς το περιβάλλον προσπάθειες. Οι τεχνολογίες ταξινόμησης που βασίζονται σε αισθητήρες, είναι ένα σημαντικό παράδειγμα μιας εταιρείας που έχει ευδοκιμήσει σε αυτό το περιβάλλον (European Commission, n.d.).

Η επιχείρηση Tomra ξεκίνησε τη δεκαετία του 1970, όταν οι αδερφοί Planke ανέπτυξαν έναν μηχανισμό για την ανακύκλωση πλαστικών μπουκαλιών σόδας και μύρας. Έκτοτε, η Tomra έχει διανείμει 82.000 συσκευές αντίστροφης αυτόματης πώλησης σε περισσότερες από 60 αγορές, αποτρέποντας την απόρριψη 40 δισεκατομμυρίων δοχείων ποτών ή την κατάληψη πολύτιμου χώρου στους χώρους υγειονομικής ταφής. Αυτό με τη σειρά του συμβάλλει στην αύξηση της παραγωγικότητας, στην εγγύηση της ποιότητας και στη μείωση των απορριμμάτων. Η εταιρεία πρόκειται να κερδίσει από το περιβάλλον της βιώσιμης επιχειρηματικότητας εστιάζει στην επίτευξη στόχων όπως οι αυξανόμενες επενδύσεις σε βιώσιμες υποδομές και η αλλαγή των προτιμήσεων των καταναλωτών, επειδή ολόκληρη η επιχειρηματική στρατηγική της βασίζεται στην έννοια της κυκλικής οικονομίας (Logan, Harley, 2021).

Η Hansen, μια δανική επιχείρηση βιοεπιστημών, βρίσκεται επίσης στην κορυφή των βιώσιμων επιχειρήσεων. Η επιχείρηση ειδικεύεται στην ανάπτυξη μικροβίων και ενζύμων για χρήση στους τομείς των τροφίμων, των συμπληρωμάτων διατροφής, των φαρμακευτικών προϊόντων και της γεωργίας. Τα τρόφιμα που παρασκευάζονται με τα συστατικά τους είναι πιο παραγωγικά, έχουν καλύτερη γεύση, είναι πιο υγιεινά και διαρκούν περισσότερο από αυτά που παρασκευάζονται χωρίς αυτά. Οι αγρότες μπορούν να χρησιμοποιούν λιγότερα ή καθόλου φυτοφάρμακα χάρη στα φυτοϋγειονομικά προϊόντα τους, κάτι που είναι καλό για το περιβάλλον, τους πελάτες και τις κοινότητες. Ένας άλλος πρωτοπόρος, η Alfen βρίσκεται στο επίκεντρο της επανάστασης της απαλλαγής από τις ανθρακούχες εκπομπές και της βιώσιμης ενέργειας. Παρέχει τα «καθαρά» δίκτυα ηλεκτρικής ενέργειας και τα δίκτυα μεταφορών που είναι απαραίτητα για βιώσιμες οικονομίες και κοινωνίες μέσω έξυπνων

δικτύων, σταθμών φόρτισης ηλεκτρικών αυτοκινήτων και συστημάτων αποθήκευσης ενέργειας. Εκτός από την κυριαρχία της στην ολλανδική αγορά, η Alfen κάνει τώρα επιχειρηματικό «άνοιγμα» στη Νορβηγία, τη Σουηδία και τη Φινλανδία (Logan, Harley, 2021)

Κριτική αποτίμηση

Η βιώσιμη επιχειρηματικότητα έχει κερδίσει σημαντική προσοχή τα τελευταία χρόνια ως απάντηση στις πιεστικές περιβαλλοντικές και κοινωνικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει η παγκόσμια κοινωνία μας. Αυτή η κριτική αξιολόγηση διερευνά τις βασικές πτυχές της βιώσιμης επιχειρηματικότητας, συμπεριλαμβανομένων των πρακτικών, των στρατηγικών, των πλεονεκτημάτων, των μειονεκτημάτων και του ειδικού πλαισίου της βιώσιμης επιχειρηματικότητας στην Ευρώπη και την Ελλάδα. Αναλύοντας αυτούς τους παράγοντες, η ενότητα αυτή στοχεύει να αναδείξει τις πολυπλοκότητες και τις δυνατότητες της βιώσιμης επιχειρηματικότητας, ενώ εξετάζει κριτικά τις επιπτώσεις και τις προκλήσεις της.

Οι πρακτικές βιώσιμης επιχειρηματικότητας περιλαμβάνουν ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων που στοχεύουν στην ελαχιστοποίηση των αρνητικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων, στην ενίσχυση της κοινωνικής ευθύνης και στην προώθηση της μακροπρόθεσμης οικονομικής βιωσιμότητας. Αυτές οι πρακτικές περιλαμβάνουν συχνά την υιοθέτηση φιλικών προς το περιβάλλον τεχνολογιών, την εφαρμογή διαδικασιών αποδοτικών ως προς τους πόρους, την ενσωμάτωση των κοινωνικών αξιών σε επιχειρηματικά μοντέλα και τη συμμετοχή σε συνεργασία με ενδιαφερόμενα μέρη. Υιοθετώντας βιώσιμες πρακτικές, οι επιχειρηματίες μπορούν να συμβάλουν στη διατήρηση των φυσικών πόρων, στη μείωση των εκπομπών άνθρακα και στη βελτίωση της κοινωνικής ευημερίας.

Η επιτυχημένη βιώσιμη επιχειρηματικότητα βασίζεται σε αποτελεσματικές στρατηγικές που εξισορροπούν οικονομικούς, περιβαλλοντικούς και κοινωνικούς στόχους. Μια εξέχουσα στρατηγική είναι η υιοθέτηση της προσέγγισης, η οποία δίνει έμφαση στη μέτρηση της οικονομικής, περιβαλλοντικής και κοινωνικής απόδοσης. Αυτή η ολιστική προοπτική ενθαρρύνει τους επιχειρηματίες να θεωρούν τη βιωσιμότητα ως βασική επιχειρηματική αξία και όχι ως απλό πρόσθετο. Άλλες στρατηγικές περιλαμβάνουν την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών που αντιμετωπίζουν τις προκλήσεις βιωσιμότητας, τη μόχλευση συνεργασιών με ομοϊδεάτες οργανισμούς και τη δέσμευση στη βιώσιμη διαχείριση της εφοδιαστικής αλυσίδας.

Η βιώσιμη επιχειρηματικότητα προσφέρει πολλά πλεονεκτήματα που μπορούν να ωφελήσουν τόσο τους επιχειρηματίες όσο και την κοινωνία γενικότερα. Πρώτον, επιτρέπει στους επιχειρηματίες να αξιοποιήσουν τις αυξανόμενες ευκαιρίες της αγοράς που οδηγούνται από την αύξηση της ζήτησης των καταναλωτών για βιώσιμα προϊόντα και υπηρεσίες. Με την ευθυγράμμιση με τις αξίες της βιωσιμότητας, οι επιχειρήσεις μπορούν να ενισχύσουν τη φήμη της επωνυμίας τους, να προσελκύσουν κοινωνικά συνειδητοποιημένους πελάτες και να αποκτήσουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Επιπλέον, η βιώσιμη επιχειρηματικότητα έχει τη δυνατότητα να οδηγήσει την καινοτομία, καθώς οι επιχειρηματίες αναζητούν δημιουργικές λύσεις στις κοινωνικές προκλήσεις, ενισχύοντας έτσι την οικονομική ανάπτυξη και ανθεκτικότητα.

Παρά τα οφέλη, η βιώσιμη επιχειρηματικότητα αντιμετωπίζει επίσης ορισμένα μειονεκτήματα και προκλήσεις. Ένα σημαντικό εμπόδιο είναι η αντιληπτή αντιστάθμιση μεταξύ βιωσιμότητας και κερδοφορίας. Οι επικριτές υποστηρίζουν ότι οι βιώσιμες πρακτικές μπορούν να οδηγήσουν σε υψηλότερο κόστος και χαμηλότερα βραχυπρόθεσμα κέρδη, θέτοντας προκλήσεις για τους επιχειρηματίες που αναζητούν οικονομική βιωσιμότητα. Επιπλέον, η πλοήγηση σε πολύπλοκα ρυθμιστικά πλαίσια και η πρόσβαση σε κεφάλαια για βιώσιμες πρωτοβουλίες μπορεί να είναι επίπονη για τους επιχειρηματίες. Επιπλέον, η αλλαγή της συμπεριφοράς των καταναλωτών και η προώθηση της ευρείας υιοθέτησης βιώσιμων προϊόντων και υπηρεσιών παρουσιάζουν προκλήσεις που απαιτούν σημαντική ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση.

Η Ευρώπη βρίσκεται στην πρώτη γραμμή της βιώσιμης επιχειρηματικότητας, με πολυάριθμες πρωτοβουλίες και πολιτικές που προωθούν επιχειρηματικές πρακτικές που βασίζονται στη βιωσιμότητα. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει εφαρμόσει πλαίσια όπως το Σχέδιο Δράσης για την Κυκλική Οικονομία και την Ατζέντα Βιώσιμης Χρηματοδότησης, ενθαρρύνοντας την επιχειρηματικότητα που ευθυγραμμίζεται με περιβαλλοντικούς και κοινωνικούς στόχους. Η Ελλάδα, ως κράτος μέλος της ΕΕ, αν και έχει επίσης σημειώσει βήματα προόδου στη βιώσιμη επιχειρηματικότητα, χρειάζεται να καταβάλει σημαντική προσπάθεια για να συμβαδίσει με την εικόνα που αναπτύσσεται σε άλλα κράτη μέλη. Ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις, συμπεριλαμβανομένης της ανάγκης για αυξημένες ευκαιρίες χρηματοδότησης, υποστηρικτικές υποδομές και ένα πιο ευνοϊκό ρυθμιστικό περιβάλλον.

Η βιώσιμη επιχειρηματικότητα παρουσιάζει μια ευκαιρία για τους επιχειρηματίες να δημιουργήσουν θετικές αλλαγές ενσωματώνοντας αρχές βιωσιμότητας στα επιχειρηματικά τους μοντέλα. Ενώ προσφέρει πλεονεκτήματα όπως η διαφοροποίηση της αγοράς, η καινοτομία και ο κοινωνικός αντίκτυπος, πρέπει να αντιμετωπιστούν προκλήσεις όπως τα προβλήματα κερδοφορίας και οι κανονιστικές πολυπλοκότητες. Η Ευρώπη και η Ελλάδα, ειδικότερα, έχουν σημειώσει πρόοδο στην προώθηση της βιώσιμης επιχειρηματικότητας, αλλά απαιτούνται περαιτέρω προσπάθειες για την υπέρβαση των φραγμών και την προώθηση ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος. Ενστερνίζοντας τη βιωσιμότητα ως βασική αξία και συμμετέχοντας σε συλλογική δράση, οι επιχειρηματίες μπορούν να συμβάλουν σε ένα πιο βιώσιμο και χωρίς αποκλεισμούς μέλλον.

Συζήτηση

Ενώ η βιώσιμη επιχειρηματικότητα υπόσχεται την αντιμετώπιση περιβαλλοντικών και κοινωνικών προκλήσεων, είναι σημαντικό να εμβαθύνουμε στις πολυπλοκότητες και τις νέες προοπτικές που περιβάλλουν αυτόν τον τομέα. Αυτή η ενότητα επεκτείνεται στα ζητήματα που διερευνήθηκαν στην κριτική αξιολόγηση και εισάγει πρόσθετες προοπτικές που ρίχνουν φως στην εξελισσόμενη φύση της βιώσιμης επιχειρηματικότητας.

Πέρα από τις μεμονωμένες επιχειρηματικές πρακτικές, η βιώσιμη επιχειρηματικότητα μπορεί να είναι καταλύτης για συστημικές αλλαγές και κοινωνικό μετασχηματισμό. Απαιτεί την επανεκτίμηση και την αναμόρφωση των υπαρχόντων οικονομικών συστημάτων, πολιτικών και πολιτιστικών κανόνων που διαιωνίζουν μη βιώσιμες πρακτικές. Υποστηρίζοντας μια στροφή προς τα μοντέλα κυκλικής οικονομίας, την αναγεννητική γεωργία και τις επιχειρηματικές πρακτικές χωρίς αποκλεισμούς, οι βιώσιμοι επιχειρηματίες μπορούν να συμβάλουν σε πιο ολοκληρωμένους και μακροχρόνιους μετασχηματισμούς σε συστημικό επίπεδο.

Η βιώσιμη επιχειρηματικότητα ευδοκimeί όταν οι επιχειρηματίες ενώνουν τις δυνάμεις τους, σχηματίζοντας δίκτυα συνεργασίας και συνεργασίες. Αυτά τα δίκτυα επιτρέπουν την ανταλλαγή γνώσεων, τη συγκέντρωση πόρων και τη συλλογική επίλυση προβλημάτων. Ενισχύοντας τη συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων, κυβερνήσεων, ΜΚΟ και ακαδημαϊκού κόσμου, οι βιώσιμοι επιχειρηματίες μπορούν να αξιοποιήσουν τον συλλογικό αντίκτυπο, επιταχύνοντας την πρόοδο προς τους στόχους βιωσιμότητας. Οι συνεργατικές πρωτοβουλίες μπορούν επίσης να αντιμετωπίσουν κοινές προκλήσεις, όπως η βιώσιμη διαχείριση της εφοδιαστικής αλυσίδας, η προώθηση της καινοτομίας και η κλιμάκωση βιώσιμων λύσεων.

Η έλευση των τεχνολογικών προόδων και ο ψηφιακός μετασχηματισμός παρουσιάζει νέους δρόμους για βιώσιμη επιχειρηματικότητα. Οι αναδυόμενες τεχνολογίες όπως η τεχνητή νοημοσύνη, το blockchain και το Internet of Things μπορούν να επιτρέψουν πιο αποτελεσματική διαχείριση πόρων, ιχνηλασιμότητα και διαφάνεια στις αλυσίδες εφοδιασμού. Οι βιώσιμοι επιχειρηματίες μπορούν να αξιοποιήσουν αυτές τις τεχνολογίες για να βελτιστοποιήσουν τις διαδικασίες, να μειώσουν τα απόβλητα και να δημιουργήσουν καινοτόμες λύσεις. Επιπλέον, οι ψηφιακές πλατφόρμες παρέχουν ευκαιρίες σε βιώσιμους επιχειρηματίες να φτάσουν σε ευρύτερες αγορές, να συνδεθούν με κοινωνικά συνειδητοποιημένους καταναλωτές και να μοιραστούν βέλτιστες πρακτικές παγκοσμίως.

Η ευαισθητοποίηση και οι προτιμήσεις των καταναλωτών διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην προώθηση της επιτυχίας της βιώσιμης επιχειρηματικότητας. Ο ηθικός καταναλωτισμός, που τροφοδοτείται από την αυξημένη ευαισθητοποίηση για περιβαλλοντικά και κοινωνικά ζητήματα, έχει οδηγήσει σε αυξανόμενη ζήτηση για βιώσιμα προϊόντα και υπηρεσίες. Οι βιώσιμοι επιχειρηματίες μπορούν να επωφεληθούν από αυτήν την τάση εμπλέκοντας ενεργά και εκπαιδύοντας τους καταναλωτές, επικοινωνώντας με διαφάνεια τις προσπάθειές τους για βιωσιμότητα και προσφέροντας προϊόντα και υπηρεσίες που ευθυγραμμίζονται με τις καταναλωτικές αξίες. Ωστόσο, είναι ζωτικής σημασίας να εξεταστούν οι πιθανές ανησυχίες σχετικά με το greenwashing και να διασφαλιστεί η αυθεντικότητα και η αξιοπιστία των ισχυρισμών βιωσιμότητας.

Η εκπαίδευση και η ανάπτυξη ικανοτήτων είναι κρίσιμα στοιχεία για την προώθηση της βιώσιμης επιχειρηματικότητας. Η παροχή στους επιχειρηματίες με τις γνώσεις, τις δεξιότητες και την υποστήριξη που απαιτούνται για την ενσωμάτωση των αρχών βιωσιμότητας στις επιχειρήσεις τους μπορεί να ενισχύσει τον συνολικό αντίκτυπο της βιώσιμης επιχειρηματικότητας. Τα πανεπιστήμια, οι σχολές επιχειρήσεων και τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης μπορούν να διαδραματίσουν κρίσιμο ρόλο στον εξοπλισμό των μελλοντικών επιχειρηματιών με τα απαραίτητα εργαλεία και νοοτροπία για να ενστερνιστούν τη βιωσιμότητα ως βασικό στοιχείο των επιχειρηματικών μοντέλων τους.

Τα ισχυρά πολιτικά και ρυθμιστικά πλαίσια είναι καθοριστικά για την προώθηση ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος για βιώσιμη επιχειρηματικότητα. Οι κυβερνήσεις σε όλα τα επίπεδα πρέπει να δημιουργήσουν κίνητρα, να άρουν τα εμπόδια και να θεσπίσουν υποστηρικτικά μέτρα όπως οικονομικά κίνητρα, φορολογικές ελαφρύνσεις και εξορθολογισμένους κανονισμούς για βιώσιμες επιχειρήσεις. Οι συλλογικές προσπάθειες μεταξύ φορέων χάραξης πολιτικής, επιχειρηματιών και άλλων ενδιαφερομένων μπορούν να διευκολύνουν την ανάπτυξη και εφαρμογή αποτελεσματικών πολιτικών που ενθαρρύνουν τη βιώσιμη επιχειρηματικότητα και ανοίγουν το δρόμο για μια βιώσιμη μετάβαση.

Από τη συστημική αλλαγή και τον συλλογικό αντίκτυπο στον ρόλο της τεχνολογίας, τον ηθικό καταναλωτισμό, την εκπαίδευση και τα πλαίσια πολιτικής, η βιώσιμη επιχειρηματικότητα περιλαμβάνει ένα περίπλοκο και εξελισσόμενο τοπίο. Αγκαλιάζοντας αυτές τις νέες προοπτικές, οι βιώσιμοι επιχειρηματίες μπορούν να εκμεταλλευτούν ευκαιρίες, να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις και να μεγιστοποιήσουν τον θετικό αντίκτυπό τους στο περιβάλλον, την κοινωνία και την οικονομία. Είναι μέσα από τη συνεχή εξερεύνηση, τη συνεργασία και την προσαρμογή που η βιώσιμη επιχειρηματικότητα μπορεί να συμβάλει σε ένα πιο βιώσιμο και ανθεκτικό μέλλον.

Συμπεράσματα

Συμπερασματικά, η βιώσιμη επιχειρηματικότητα αναδεικνύεται ως μια ισχυρή προσέγγιση για την αντιμετώπιση περιβαλλοντικών και κοινωνικών προκλήσεων, ενώ παράλληλα οδηγεί την οικονομική ανάπτυξη και την καινοτομία. Μέσα από την κριτική αξιολόγηση και συζήτηση, μπορούν να εξαχθούν αρκετά βασικά συμπεράσματα.

Πρώτον, η βιώσιμη επιχειρηματικότητα απαιτεί μια ολιστική προοπτική που υπερβαίνει τις μεμονωμένες επιχειρηματικές πρακτικές. Απαιτεί συστημικές αλλαγές και μετασχηματισμούς, με τη συμμετοχή των ενδιαφερομένων σε όλους τους τομείς για την αναμόρφωση των οικονομικών συστημάτων, πολιτικών και πολιτιστικών κανόνων προς τη βιωσιμότητα.

Η συνεργασία και ο συλλογικός αντίκτυπος είναι ζωτικής σημασίας για την επιτυχία της βιώσιμης επιχειρηματικότητας. Οι επιχειρηματίες πρέπει να ενθαρρύνουν συνεργατικά δίκτυα, συνεργασίες και πρωτοβουλίες που επιτρέπουν την ανταλλαγή γνώσεων, τη συγκέντρωση πόρων και τη συλλογική επίλυση προβλημάτων. Με τη συνεργασία, οι βιώσιμοι επιχειρηματίες μπορούν να επιτύχουν μεγαλύτερη κλίμακα και να επιταχύνουν τη μετάβαση στη βιωσιμότητα.

Οι τεχνολογικές εξελίξεις και ο ψηφιακός μετασχηματισμός προσφέρουν νέες ευκαιρίες για βιώσιμη επιχειρηματικότητα. Αξιοποιώντας τις αναδυόμενες τεχνολογίες και τις ψηφιακές πλατφόρμες, οι επιχειρηματίες μπορούν να βελτιστοποιήσουν τις διαδικασίες, να ενισχύσουν τη διαφάνεια και να φτάσουν σε ευρύτερες αγορές, οδηγώντας την καινοτομία και την αποτελεσματικότητα σε βιώσιμες λύσεις.

Ο ηθικός καταναλωτισμός παίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της επιτυχίας της βιώσιμης επιχειρηματικότητας. Καθώς αυξάνεται η ευαισθητοποίηση και η ζήτηση των καταναλωτών για βιώσιμα προϊόντα και υπηρεσίες, οι επιχειρηματίες πρέπει να δώσουν προτεραιότητα στη διαφάνεια, την αυθεντικότητα και την ουσιαστική δέσμευση με τους κοινωνικά συνειδητοποιημένους καταναλωτές.

Η εκπαίδευση και η ανάπτυξη ικανοτήτων είναι ζωτικής σημασίας για τον εξοπλισμό των επιχειρηματιών με τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες για την ενσωμάτωση της βιωσιμότητας στις επιχειρήσεις τους. Η επένδυση σε εκπαιδευτικά προγράμματα και η προώθηση της συνεργασίας μεταξύ ακαδημαϊκού κόσμου και βιομηχανίας θα δώσει τη δυνατότητα στους μελλοντικούς επιχειρηματίες να ενστερνιστούν τη βιωσιμότητα ως βασικό στοιχείο των επιχειρηματικών τους μοντέλων.

Η αποτελεσματική πολιτική και τα ρυθμιστικά πλαίσια είναι ζωτικής σημασίας για τη δημιουργία ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος για βιώσιμη επιχειρηματικότητα. Οι κυβερνήσεις πρέπει να θεσπίσουν κίνητρα, να άρουν τα εμπόδια και να αναπτύξουν υποστηρικτικά μέτρα που ενθαρρύνουν και ανταμείβουν βιώσιμες επιχειρηματικές πρακτικές.

Συνολικά, η βιώσιμη επιχειρηματικότητα έχει τεράστιες δυνατότητες για θετική αλλαγή. Αγκαλιάζοντας τις πολυπλοκότητες, τις προκλήσεις και τις νέες προοπτικές που συζητούνται σε αυτό το άρθρο, οι επιχειρηματίες μπορούν να πλοηγηθούν στην πορεία προς τη βιωσιμότητα, να συμβάλουν στον συστημικό μετασχηματισμό και να δημιουργήσουν διαρκή αντίκτυπο για το περιβάλλον, την κοινωνία και την οικονομία. Μέσω συνεργατικών προσπαθειών, καινοτομίας και υποστηρικτικών πολιτικών, η βιώσιμη επιχειρηματικότητα μπορεί να αποτελέσει καταλύτη για την οικοδόμηση ενός πιο βιώσιμου και χωρίς αποκλεισμούς μέλλοντος.

Περιορισμοί και προτάσεις

Αυτή η μελέτη βασίζεται σε βιβλιογραφική ανασκόπηση, η οποία φέρνει ορισμένους περιορισμούς που πρέπει να αναγνωριστούν. Πρώτον, τα ευρήματα και τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την ανάλυση βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στην ποιότητα και τη διαθεσιμότητα της αναθεωρημένης βιβλιογραφίας. Ενώ έχουν γίνει προσπάθειες για να συμπεριληφθούν διάφορες πηγές, μπορεί να υπάρχουν κενά στην επιλεγμένη βιβλιογραφία. Οι αναδυόμενες τάσεις και εξελίξεις στη βιώσιμη επιχειρηματικότητα ενδέχεται να μην αποτυπωθούν πλήρως σε αυτήν τη μελέτη.

Για την αντιμετώπιση αυτών των περιορισμών και τη συμβολή στην πρόοδο της γνώσης στον τομέα της βιώσιμης επιχειρηματικότητας, η μελλοντική έρευνα θα πρέπει να λάβει υπόψη τις ακόλουθες προτάσεις. Πρώτον, απαιτούνται εμπειρικές μελέτες για να εξεταστούν οι πραγματικές επιπτώσεις και τα αποτελέσματα των πρακτικών βιώσιμης επιχειρηματικότητας. Οι διαχρονικές μελέτες μπορούν να παρέχουν πληροφορίες για τις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις της βιώσιμης επιχειρηματικότητας σε περιβαλλοντικούς, κοινωνικούς και οικονομικούς δείκτες. Επιπλέον, συγκριτικές μελέτες σε διαφορετικές χώρες και περιοχές μπορούν να ρίξουν φως στους παράγοντες που επηρεάζουν την επιτυχία των πρωτοβουλιών βιώσιμης επιχειρηματικότητας.

Επιπλέον, υπάρχει ανάγκη για έρευνα που διερευνά τον ρόλο της βιώσιμης επιχειρηματικότητας σε συγκεκριμένους κλάδους και τομείς. Η κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι βιώσιμες πρακτικές μπορούν να εφαρμοστούν αποτελεσματικά και να ενσωματωθούν σε διάφορα πλαίσια, όπως η κατασκευή, ο τουρισμός ή η τεχνολογία, μπορεί να προσφέρει πολύτιμες γνώσεις για τους επιχειρηματίες και τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής που επιδιώκουν να προωθήσουν τη βιωσιμότητα σε συγκεκριμένους τομείς.

Επιπλέον, δεδομένης της εξελισσόμενης φύσης της τεχνολογίας και των επιπτώσεών της στη βιώσιμη επιχειρηματικότητα, περαιτέρω έρευνα θα πρέπει να διερευνήσει τη διασταύρωση τεχνολογίας και βιωσιμότητας. Αυτό θα μπορούσε να περιλαμβάνει τη μελέτη των δυνατοτήτων των αναδυόμενων τεχνολογιών, όπως η τεχνητή νοημοσύνη, το blockchain ή το Διαδίκτυο των πραγμάτων, για την προώθηση της βιώσιμης επιχειρηματικότητας και την αντιμετώπιση περιβαλλοντικών και κοινωνικών προκλήσεων.

Επιπλέον, απαιτείται περισσότερη έρευνα σχετικά με το ρόλο των πολιτικών και ρυθμιστικών πλαισίων για την προώθηση της βιώσιμης επιχειρηματικότητας. Η διερεύνηση της αποτελεσματικότητας διαφορετικών μέτρων πολιτικής, κινήτρων και μηχανισμών υποστήριξης μπορεί να παράσχει καθοδήγηση για τις κυβερνήσεις και τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής για τη δημιουργία ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος για βιώσιμη επιχειρηματικότητα.

Τέλος, υπάρχει ανάγκη για έρευνα σχετικά με την επεκτασιμότητα και τη δυνατότητα αναπαραγωγής των μοντέλων βιώσιμης επιχειρηματικότητας. Η κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι επιτυχημένες βιώσιμες επιχειρήσεις μπορούν να κλιμακωθούν και να αναπαραχθούν σε διαφορετικά πλαίσια μπορεί να συμβάλει στην ευρύτερη υιοθέτηση και τον αντίκτυπο της βιώσιμης επιχειρηματικότητας παγκοσμίως.

Αντιμετωπίζοντας αυτούς τους περιορισμούς και ακολουθώντας τις προτεινόμενες οδούς για μελλοντική έρευνα, μπορούμε να εμβαθύνουμε την κατανόησή μας για τη βιώσιμη επιχειρηματικότητα, τις επιπτώσεις της και τις δυνατότητές της για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και της θετικής αλλαγής.

Βιβλιογραφία

- Armando, C. Hernandez, J. Jaimes-Valdez, M.E. Ochoa-Jimenez, S. (2019). Benefits, challenges and opportunities of corporate sustainability. *Management*, Vol. 25, No.1.
- Ascher, W. (2000) Applying Classic Organization Theory to Sustainable Resource and Environmental Management. *Colloquium on Environmental Law and Institutions*, 5, 92-97.
- Baumgartner, Rupert J., and Daniela Ebner. 2010. “Corporate Sustainability Strategies: Sustainability Profiles and Maturity Levels.” *Sustainable Development* 18 (2): 76–89.
- Blok, V., Long, T.B. Gaziulusoy, A.I. Ciliz, N. Et al. (2015). From Best Practices to Bridges for a More Sustainable Future: Advances and Challenges in the Transition to Global Sustainable Production and Consumption. *Journal of Cleaner Production*, 108, 19–30
- Brodhag, C., Taliere, S. (2006). Sustainable development strategies: Tools for policy coherence. *Natural Resources Forum*, 136-145.
- Cantele, S., Zardini, A. (2018). Is sustainability a competitive advantage for small businesses? An empirical analysis of possible mediators in the sustainability–financial performance relationship. *Journal of cleaner production*, 182, 166-176
- Cerin, P. (2006). Bringing economic opportunity into line with environmental influence: A Discussion on the Coase theorem and the Porter and van der Linde hypothesis. *Ecological Economics*, 209-225.
- Clancy, H. (2016). “10 companies moving up in smart buildings”. GreenBiz. Προσπελάσιμο στο: <https://www.greenbiz.com/article/10-companies-moving-smart-buildings>
- Chowdhury, A.H., Mohammad, N., Ul Haque, R. and Hossain, T. (2014) Develop-ing 3Rs (Reduce, Reuse and Recycle) Strategy for Waste Management in the Urban Areas of Bangladesh: Socioeconomic and Climate Adoption Mitigation Option. *Journal of Environmental Science, Toxicology and Food Technology*, 8, 9- 1.
- Cohen, B. Winn. M. (2007). Market Imperfections, Opportunity and Sustainable Entrepreneurship. *Journal of Business Venturing* 22 (1): 29–49.
- Conrad, K. (2000) A Theory of Production with Waste and Recycling. University of Toronto, Toronto.
- Council of the European Union. (2017). 2030 Agenda for Sustainable Development: Establishment and Mandate of a Dedicated Working Party. 14809/17. Brussels

- De Brouwer, P.J.S. (2008). Maslowian Portfolio Theory: An alternative formulation of the Behavioural Portfolio Theory. *Journal of Asset Management*, 9(6), 359-365.
- Dernbach, J. C. (1998). Sustainable development as a framework for national governance. *Case Western Reserve Law Review*, 1-103.
- Epstein, M. J., Buhovac, A. R. 2010. Solving the sustainability implementation challenge. *Organizational Dynamics*, 39(4), 306–315.
- Epstein, M. J. 2008. Making sustainability work. *Greenleaf publishing*. Sheffield, UK.
- European Commission (n.d.). Recovery Plan for Europe. Προσπελάσιμο στο: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/recovery-plan-europe_en
- European Commission (n.d.). 2050 long-term strategy. Προσπελάσιμο στο: https://climate.ec.europa.eu/eu-action/climate-strategies-targets/2050-long-term-strategy_en
- Dhahri, S., Omri, A. (2018). Entrepreneurship contribution to the three pillars of sustainable development: What does the evidence really say? *World Development*, 106, 64-77.
- Drexhage, J. & Murphy, D. (2010). Sustainable development: from Brundtland to Rio 2012. International Institute for Sustainable Development (IISD) for UN, New York: UN.
- Falkenberg, K. (2016). Sustainability Now! A European Vision for Sustainability. 18. EPSC Strategic Notes. Brussels
- Feng, S., Zhang, R., & Li, G. (2022). Environmental decentralization, digital finance and green technology innovation. *Structural Change and Economic Dynamics*, 61, 70-83.
- Fernando, Y., Jabbour, C. J. C., & Wah, W. X. (2019). Pursuing green growth in technology firms through the connections between environmental innovation and sustainable business performance: does service capability matter? *Resources, Conservation and Recycling*, 141, 8-20.
- Fowler, S. J., Hope, C. (2007). Incorporating Sustainable Business Practices into Company Strategy. *Business Strategy and the Environment* 16 (1): 26–38.
- Friede, G., Busch, T., Bassen, A. (2015). ESG and financial performance: aggregated evidence from more than 2000 empirical studies, *Journal of Sustainable Finance & Investment*, 5:4, 210-233.
- Guesta, J. Madrigal, L. Pecorari, N. (2022). Social sustainability, poverty, and income. An empirical exploration. *Policy Research Working Paper*. World Bank

- Guo, R., Lv, S., Liao, T., Xi, F., Zhang, J., Zuo, X., & Zhang, Y. (2020). Classifying green technologies for sustainable innovation and investment. *Resources, Conservation and Recycling*, 153, 104580.
- Hart, Stuart L, Sanjay S. (2004). Engaging Fringe Stakeholders for Competitive Imagination. *Academy of Management Executive*, 13.
- Hogevold, N. M., Svensson, G., Klopper, H. B., Wagner, B., Valera, J. C. S., Padin, C., et al. (2015). A triple bottom line construct and reasons for implementing sustainable business practices in companies and their business networks. *Corporate Governance*. Vol. 15, Issue 4.
- Imppolo, J. J. (2020). Global economy and its sustainability in the globalized world. SHS Web of Conferences-Globalization and its Socio-Economic Consequences, 74, 04008.
- Jacobo-Hernandez, C. Jaimes-Valdez, M. Ochoa Jiménez, S. (2021). Benefits, challenges and opportunities of corporate sustainability. *Management*. 25. 51-74.
- Jenkins, W. (2009). Berkshire encyclopaedia of sustainability: the spirit of sustainability, Vol. 1 (1sted.). Berkshire: Berkshire Publishing Group.
- JLL-Jones Lang Lasalle IP, INC (2017). Are smart buildings smart for businesses? White Paper.
- Norichika, K. Biermann, F. (2017). *Governing through Goals. Sustainable Development Goals as Governance Innovation*. Edited by Norichika Kanie and Frank Biermann. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Kotsaleni, T. Komontachaki, A. (2022). Sustainability & Business Report 2021, Athens, Piraeus Group.
- Kovacic, A. (2017). European Union and sustainable development indicators. *Management of Sustainable Development*, Vol. 9, No. 2.
- Kloke-Lesch, A. (2018). Achieving Sustainability Why Is the EU Failing. *Horizons* Summer 201 (12): 144–59.
- Kubanza, N.S. and Simatele, D. (2016) Social and Environmental Injustices in Solid Waste Management in Sub-Saharan Africa: A Study of Kinshasa, the Democratic Republic of Congo. *The International Journal of Justice and Sustainability*, 21, 866-882.
- Levallois, C. (2010). Can de-growth be considered a policy option? A historical note on Nicholas Georgescu-Roegen and the Club of Rome. *Ecological Economics*, 69, 2271-2278.

Li, W., & Yi, P. (2020). Assessment of city sustainability—Coupling coordinated development among economy, society and environment. *Journal of Cleaner Production*, 256, 120453

Lin, H. (2021). What are the advantages and disadvantages of sustainable development?

Προσπελάσιμο στο:

<https://www.reference.com/science-technology/disadvantages-sustainable-development-aa5902a0b94f75ce>

Logan, L. Harley, R. (2021). Is Europe leading the way in sustainable business? Stewart Investors. Sustainable Funds Group. Προσπελάσιμο στο:

<https://globalfundsearch.com/wp-content/uploads/2022/07/SI-Europe-Leading-Sustainable-0621.pdf>

Long, T. B., Looijen, A. Blok, V. (2018). Critical Success Factors for the Transition to Business Models for Sustainability in the Food and Beverage Industry in the Netherlands. *Journal of Cleaner Production*. 175, 82–95.

Makridou, G. (2021). Why should businesses embrace sustainability? Lessons from the world's most suitable energy companies. ESCP Research Institute of Management. Impact Paper No. 2021-33-EN.

Mao, J., Li, C., Pei, Y., & Xu, L. (2018). Sustainable development enterprise. In *Circular Economy and Sustainable Development Enterprises* (pp. 201-221). Springer, Singapore.

Mebratu, D. (1998). Sustainability and sustainable development: historical and conceptual review. *Environmental Impact Assessment Review*, 18, 493-520.

Meadows, D.H., Meadows, D.L., Randers, J. & Behrens III, W.W. (1972). The Limits of Growth. A report for the Club of Rome's project on the predicament of mankind.

Προσπελάσιμο στο:

http://collections.dartmouth.edu/published-derivatives/meadows/pdf/meadows_ltg-001.pdf

MSP SDG. (2018). Implementing the Sustainable Development Goals through the next Multi-Annual Financial Framework of the European Union. Advisory Report to the European Commission by the Multi-Stakeholder Platform on the Implementation of the Sustainable Development Goals. Brussels: European Commission.

Newbery, R., Henley, A., & Siwale, J. (2017). Editorial: Special issue on rural entrepreneurship theory in the developed and developing context. *International Journal of Entrepreneurship and Innovation*, 18(1), 73_74

- Ng, P., K., Ow, Y., S., 2017. *The Design Process and Analysis of an Innovative Umbrella*. Lap Lambert Academic Publishing.
- Nikolaou, I. E. Jones, N. Stefanakis, A. (2021). Circular economy and sustainability: the past, the present and the directions. *Circular Economy and Sustainability*, 1(8).
- OECD (2016). Forests and sustainable forest management. Evaluation Insights, No. 11, April. Προσπελάσιμο στο:
<https://www.oecd.org/dac/evaluation/Evaluation-Insights-Forests-Final.pdf>
- Pezzey, J. Toman, M. (2002). *The economics of sustainability: A review of journal articles*. Discussion Papers, Resources for the Future, Washington.
- Porter, Michael E., and Mark R. Kramer. 2011. “The Big Idea: Creating Shared Value”. Harvard Business Review, January-February. Προσπελάσιμο στο:
<https://hbr.org/2011/01/the-big-idea-creating-shared-value>
- Remenyi, J. (2004). What is Development?, In D. Kingsbury, J. Remenyi, J. McKay & J. Hunt, (Eds.), *Key Issues in Development* (pp. 22-44). Hampshire, New York: Palgrave Macmillan.
- Rogers Peter, Jalal K., Boyd J. (2008) – *An Introduction to Sustainable Development*, Earthscan, London.
- Sachs, W. (2010). Environment. In W. Sachs (Ed.), *The Development Dictionary: A guide to knowledge as power* (2nd ed.) (pp. 24-37). London, New York: Zed Books.
- Schaltegger, Stefan, and Marcus Wagner. 2011. Sustainable Entrepreneurship and Sustainability Innovation: Categories and Interactions. *Business Strategy and the Environment*, 20 (4): 222–37
- SDSN-Παρατηρητήριο Περιφερειακών Πολιτικών (2022). Η πρόοδος των ελληνικών περιφερειών σε σχέση με τους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης. Προσπελάσιμο στο:
http://www.oemmndcblldboiebfnladdacbfmadadm/https://regionalpolicymonitor.org/wp-content/uploads/2022/10/SDG_Greek_NUTS2_Report_gr_final-compressed-EL.pdf
- ΣΕΒ (2019). Βιώσιμη ανάπτυξη για ισχυρή οικονομία. *Οικονομία & Επιχειρήσεις*. Τεύχος 173, 24 Οκτωβρίου.
- Shane, S., & Venkataraman, S. (2000). The promise of entrepreneurship as a field of research. *Academy of Management Review*, 25(1), 217_226.
- Sharpley, R. (2000). Tourism and Sustainable Development: Exploring the Theoretical Divide. *Journal of Sustainable Tourism*, 8(1), 1-19.

Spageneberg, J. H. (2005). Economic sustainability of the economy: concepts and indicators. *International Journal of Sustainable Development*, Vol. 8, No. 1-2.

Baglione, Stephen. (2014). Sustainability: Benefits of Social Responsibility to Brand Value & Profit. *Journal of International Management Studies*. 9. 164-173.

Stoddart, H. (2011). *A Pocket guide to sustainable development governance*. Stakeholder Forum.

UN, United Nations (2015α). Προσπελάσιμο στο: <http://www.un.org/en/index.html>.

UN, United Nations (2015b). 70 years, 70 documents. Προσπελάσιμο στο: <http://research.un.org/en/UN70/about>

United Nations Conference on the Human Environment. (1992a). *Rio Declaration on Environment and Development*. Rio de Janeiro, Brazil: United Nations.

UNCED, United Nations Conference on Environment and Development (1992b). Earth Summit. Προσπελάσιμο στο: <http://www.un.org/geninfo/bp/enviro.html>.

UNGA. 2015. “Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development.” *A/RES/70/1*. United Nations General Assembly

United Nations General Assembly. (1987). *Report of the world commission on environment and development: Our common future*. Oslo, Norway: United Nations General Assembly, Development and International Co-operation: Environment.

UNSDSN, United Nations Sustainable Development Solutions Network (2015). Προσπελάσιμο στο: from <http://unsdsn.org/>.

Urbano, D., Aparicio, S., & Audretsch, D. (2018). Twenty-five years of research on institutions, entrepreneurship, and economic growth: What has been learned? *Small Business Economics*, 1, 29.

WCED, United Nations World Commission on Environment and Development (1987). *Our Common Future*. Προσπελάσιμο στο: <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>

Welford, R. 2000. *Corporate Environmental Management 3*. Earthscan Publications, Ltd, London

Yalina, N.; Rozas, I. S. (2020). Digital workplace: digital transformation for environmental sustainability. *E &ES*, v. 456, n. 1, p. 012022.

Yousuf, T.B. and Reza, A. (2013) 3R (Reduce, Reuse and Recycle) Action Plan for the City Corporations in Bangladesh: Paradigm Shift of Waste Management to Resource Management. WasteSafe 2013: 3rd International Conference on Solid Waste

Management in the Developing Countries, Khulna, 10-12 February 2013, paper ID:
122.